

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Kalle Aaltonen & Sofia Kotoulias

Kohti kokonaisuutta

Traumatietoisuuden kasvun merkityksiä sosionomin työlle

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyö

3.5.2021

Tekijä	Kalle Aaltonen & Sofia Kotoulas
Otsikko	Kohti kokonaisuutta – Traumatietoisuuden kasvun merkityksiä sosionomin työlle
Sivumäärä	65 sivua + 3 liitettä
Aika	03.05.2021
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Jyrki Konkka, yliopettaja Heli Määttänen, lehtori
<p>Kasvava tietoisuus psyykkisen traumatisoitumisen yleisyydestä ja vaikutuksista ihmisten elämälle luo myös sosiaalialalle painetta kehittää organisaatioiden ja ammattilaisten traumatietoisuutta. Aiheesta on Suomessa tehty vähän tutkimusta. Sosiaalialan asiakkaista monilla on traumaattinen historia, jonka tunnistaminen palveluissa voi auttaa parantamaan kohtaamistyötä ja huomioimaan paremmin asiakkaiden tarpeita. Tässä opinnäytetyössä tutkimme työelämäkumppanimme Kalliola-konsernin työntekijöilleen tarjoaman traumatietoisuuskoulutuksen koettua arvoa organisaation sosionomeille. Tutkimme haastattelulla, miten traumatietoisuuden kasvu on vaikuttanut sosionomien koettuun ammatillisuuteen ja käytännön osaamiseen. Etsimme myös traumainformoidun työn elementtejä haastateltavien puheesta tavoitteenamme tarkastella, millaisia edellytyksiä traumatietoisilla sosionomeilla voisi olla traumainformoidun työotteen laajempaan omaksumiseen.</p> <p>Tarkastelemme aihetta sosionomin osaamisalueiden, modernin traumateorian, traumainformoidun työotteen sekä voimaantumisen teorian näkökulmista. Toteutimme haastattelututkimuksen, jonka aineiston keräsimme Kalliolassa työskenteleviltä sosionomeilta, jotka osallistuvat tai ovat osallistuneet traumakoulutukseen. Analysoimme aineistoamme teorialähtöisen sisällönanalyysin menetelmin.</p> <p>Kaikki haastateltavat kokivat traumatietoisuuden kasvulla olleen merkittävä positiivinen vaikutus. Hyötyinä koettiin mm. asiakkaan yksilöllisyyden huomioimisen ja elämänhistorian vaikutusten tunnistamisen paraneminen. Ymmärrys ja myötätunto asiakkaita kohtaan lisääntyi. Traumanäkökulman nähtiin koulutuksen myötä sisäistyneen osaksi työtapaa ja sillä kerrottiin olleen positiivisia vaikutuksia työyhteisölle ja työhyvinvoinnille. Voimaantumisen tukemisen näkökulmasta traumatietoisuuden kasvu vaikutti asiakkaan voimaantumista estävien seikkojen purkamiseen ja toimijuuden tukemiseen uudenlaisten tulkintojen myötä. Traumatietoisuuden vaikutukset voimavarojen tunnistamiseen eivät käyneet ilmi. Suurinta osaa traumainformoidun työotteen ydinelementeistä kuvattiin sosionomien puheessa.</p> <p>Traumatietoisuuden kasvulla voi olla merkittävää lisäarvoa sosionomin osaamiselle. Sosionomin osaaminen näyttää luovan hyvän pohjan traumatietoisuuden sekä traumainformoidun työotteen omaksumiselle. Traumatietoisuuden lisäämisellä voi mahdollisesti myös lievittää työn kuormittavuutta. Traumatietoisuuden kasvu tuo sosionomien ajattelua lähemmäs traumainformoitua työotetta, jossa olennaista on myös laajempi rakenteellinen ja organisatorinen muutos. Lisätutkimusta voisi toteuttaa organisaatioiden siirtymisestä traumainformoituun työotteeseen Suomessa. Laajempi traumanäkökulma voisi edistää sosiaalialan työn ydintavoitteita kuten rakenteellisesta vaikuttamisesta, asiakkaiden voimaantumista sekä tasa-arvon edistämistä.</p>	
Avainsanat	traumatietoisuus, traumainformoitu työote, sosionomin osaaminen, traumatisoituminen

Author	Kalle Aaltonen & Sofia Kotoulias
Title	Towards Wholeness – Increased Trauma Awareness with Social Work Practitioners
Number of Pages	65 pages + 3 appendices
Date	03 May 2021
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Jyrki Konkka, Principal Lecturer Heli Määttänen, Senior Lecturer
<p>A growing awareness of high levels of psychological traumatization and its effects on people creates new pressure for the field of social work to develop its trauma awareness. In Finland, there is not much research on the subject. In this thesis we study how increased trauma awareness has affected the experienced professionalism and practical expertise of Kalliola's social work practitioners. We also screened for elements of trauma informed practice in the participants' speech to examine their readiness for adopting trauma informed practice in a broader sense.</p> <p>We study the subject from the perspectives of the competencies of social work practitioners, modern trauma theory and theories of trauma informed practice and empowerment. We conducted an interview study in which we gathered our material from Kalliola's four social work practitioners who had received additional education on trauma awareness. We analyzed our material through theory originated content analysis.</p> <p>All participants considered the increase in trauma awareness having significant positive effects on their work. A growing compassion and acknowledgment of the individuality and history of the client was regarded to be beneficial. Additionally, the participants considered the integration of a trauma perspective to have positive effects on their well-being and work communities. Trauma awareness promoted agency and helped recognize issues preventing empowerment. However, there was no indication of how trauma awareness affected the participants' ability to identify the clients' resources. Importantly, the interviews included descriptions of the core elements of trauma informed practice.</p> <p>Finally, the increase in trauma awareness can have significant value to the competence of social work practitioners. Trauma awareness can possibly decrease work related stress. Additionally, increased trauma awareness directs the practitioners' mindset towards trauma informed practice, which includes broader structural and organizational change. For further research, we propose organizations adopting trauma informed practices in Finland. A broader trauma perspective in the field could support structural reformation, empowerment and promoting equality.</p>	
Keywords	trauma awareness, trauma informed practice, social work practitioner competence, traumatization

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Kalliola sosiaalialan edelläkävijänä	3
3	Traumanäkökulmia sosiaalialalla	6
3.1	Traumatisoituminen ja sen seuraukset	6
3.2	Traumainformoitu työote	9
3.3	Traumatietoisuus maailmalla ja Suomessa	12
4	Voimaantuminen ja sosionomin osaaminen	14
4.1	Voimaantuminen	14
4.2	Voimaantumisen edistäminen käytännön työssä	17
4.3	Sosionomin tutkinto ja osaaminen	18
5	Sosionomin osaamisen ja traumainformoidun työn risteyskohtia voimaantumisen näkökulmasta	18
5.1	Asiakastyöosaaminen	19
5.2	Eettinen osaaminen	21
6	Opinnäytetyön toteutus	22
6.1	Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset	22
6.2	Eettisen näkökohdat	23
6.3	Opinnäytetyön eteneminen ja aineiston keruu	24
6.4	Analyysitapa	26
6.5	Teorialähtöiset yläluokat	28
7	Tulokset	30
7.1	Sosionomien kokemuksia sosionomikoulutuksen heille tuottamasta traumatietoisuudesta	31
7.2	Traumaterapiakeskuksen koulutukseen osallistumisen vaikutukset sosionomien koetulle traumatietoisuudelle	31
7.2.1	Vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luominen	31
7.2.2	Asiakkaan tarpeiden tunnistaminen	32
7.2.3	Asiakasprosessin arviointi ja kehittäminen	34
7.2.4	Itsetuntemuksen ja itsereflektion kehittyminen	36
7.3	Traumatietoisuuden hyödyt asiakkaan voimaantumisen näkökulmasta	37
7.3.1	Asiakaslähtöisyys ja asiakkaan kuuleminen	37
7.3.2	Asiakkaan toimijuuden tukeminen	38

7.3.3	Uudenlaisten tulkintojen mahdollistaminen	39
7.3.4	Voimavarojen tunnistaminen	40
7.4	Sosionomien näkemyksiä traumatietoisuuden lisääntymisen hyödyistä työhyvinvoinnin kannalta.	40
7.4.1	Sijaistraumatisoitumisen ehkäisy	40
7.4.2	Myötätuntuupumuksen ehkäisy	41
7.4.3	Työntekijän ja työelämän suhde	42
7.5	Traumainformoidun työotteen elementit sosionomien puheessa	43
7.5.1	Turvallisuus	43
7.5.2	Yhteistyö ja vastavuoroisuus	43
7.5.3	Voimaantuminen ja oman äänen ja valinnan tunnistaminen	43
7.5.4	Organisaatio- ja toimintakulttuurin muutos	44
7.5.5	ACE-tietoisuus	45
7.5.6	Yleisyys ja yleistettävyys	46
7.5.7	Aineistossa vähemmän näyttäytyneet luokat	46
8	Johtopäätökset	47
8.1	Kalliolan sosionomien kokemukset traumatietoisuuden kehittymisen vaikutuksista osaamiselle	47
8.2	Traumatietoisuuden kehittymisen koetut vaikutukset sosionomin ammatillisuudelle	50
8.3	Traumainformoidun työotteen elementit sosionomien puheessa	52
9	Pohdinta	57
9.1	Tutkimuksen sisältö ja tutkimuksen heikkoudet	57
9.2	Traumatietoisuuden ja traumainformoidun työotteen puolesta	59
	Lähteet	62
	Liitteet	
	Liite 1. Tiedote	
	Liite 2. Opinnäytetyön teemahaastattelurunko	
	Liite 3. Esimerkki analyysirungosta	

1 Johdanto

Maailmalla on ihmisten kohtaamista edellyttävissä työympäristöissä havahduttu tarpeeseen huomioida kokonaisvaltaisemmin psyykkisen traumatisoitumisen vaikutuksia yksilöiden ja yhteisöjen elämään. Tähän tarpeeseen vastaamaan on kehitetty traumainformoituja työtapoja. Traumainformoidun työtteen tarkoitus ei ole käsitellä traumaattisia tapahtumia sinänsä, mutta työotteessa yksilön nykypäivän haasteet nähdään tämän traumaattisen historian kontekstissa. Oireet ja ongelmat uudelleen jäsennetään arvokkaiksi selviytymisstrategioiksi, joiden muokkaaminen paremmin yksilöä nykypäivänä tukeviksi on asiakkaan ja ammattilaisen yhteinen päämäärä. Tämän päämäärän hyväksi työskentely mahdollistuu sellaisen toimintaympäristön ja -kulttuurin luomisella, joka riittävällä tavalla tuntee, tunnistaa ja huomioi trauman luonteen. (ks. Levenson 2017.) Traumainformoidussa työssä tiedostetaan traumaattisten tapahtumien yleisyys ja niiden olemassaolon mahdollisuus jokaisen ihmisen elämässä.

Sosionomit ovat työssään kontaktissa traumatisoituneiden ihmisten kanssa usein riippumatta asiakasryhmästä, mutta tiettyjen asiakasryhmien kanssa työskenneltäessä traumatisoitumisen todennäköisyys on yleisesti tiedostettu tosiasia. Tällaisia asiakasryhmiä kohdataan esimerkiksi päihde- ja mielenterveystyössä, lastensuojelutyössä sekä väkivaltatyössä. Sosionomi on ammattinsa puolesta usein merkittävässä asemassa asiakkaiden elämässä, sillä sosionomien kanssa solmittavat asiakkuussuhteet ovat monissa ympäristöissä pidempiä, tiiviimpiä ja henkilökohtaisempia, kuin esim. asiakkuussuhteet sosiaalityöntekijöihin tai psykiatreihin. Sosionomin työnkuva on usein nimenomaisesti asiakastyötä, jossa asianmukainen osaaminen ja ymmärrys asiakkaan tarpeista voi mahdollistaa syvällistäkin muutosta asiakkaan elämässä. Sosionomin ammatilliset osaamisalueet antavat valmiudet asiakkaiden kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen.

Tässä opinnäytetyössä tavoitteenamme oli tutkia sosionomien kokemuksia omista valmiuksistaan traumatisoituneiden asiakkaiden kanssa toimimisesta, sekä niiden mahdollisesta muuttumisesta traumatietoisuutta lisäävän koulutuksen seurauksena. Toteutimme tutkimuksemme yhteistyössä työelämäkumppanimme Kalliola-konsernin kanssa. Kalliola on organisaatio, jossa traumatietoisuutta pidetään arvossa ja työntekijöitä tuetaan sen kehittämisessä. Toivoimme opinnäytetyömme tuottavan tietoa traumatietoisuuden tavoitteellisen lisäämisen merkityksellisyydestä Kalliolan sosionomien työlle ja ammatillisuudelle. Toivomme sen tarjoavan uudenlaisia näkökulmia myös siitä, mitä voisivat

olla traumatietoisuuden lisäämisen ja traumainformoitujen työtapojen kehittämisen merkitykset sosiaalialalla Suomessa.

Toteutimme laadullisin menetelmin haastattelututkimuksen, jossa kartoitimme työelämäkumppanimme Kalliola-konsernin työllistämien sosionomien kokemuksia omasta traumatyöosaamisestaan sekä osaamisen mahdollisesta muutoksesta heidän osallistuttua Kalliolan työntekijöilleen tarjoamaan traumatietoisuuskoulutukseen. Analysoimme aineistoa peilaten sitä moderniin traumateoriaan, traumainformoidusta työotteesta tehtyyn tutkimukseen ja sosionomien ammattiosaamisalueisiin, tarkastellen kokonaisuutta myös voimaantumisen teorian kautta. Voimaantuminen on sosiaalipedagoginen käsite, joka sijaitsee sekä traumainformoidun työotteen että sosionomin työnkuvan keskiössä, ja voimaantumisen kokemusten tarjoaminen asiakkaille on sosiaalialan työn tavoitteiden ytimessä suuntauksesta riippumatta.

Tavoitteenamme oli tuottaa opinnäytetyö, joka toisaalta kartoittaa sosionomien kokemusta ja parhaimmillaan toimii puheenvuorona traumatietoisuuden lisäämisen ja traumainformoidun työotteen puolesta sosiaalialalla ja yhteiskunnassa laajemminkin. Teoriaperustamme mukaan vaikutti selvältä, että sosionomikoulutus antaa hyvät valmiudet voimaantumisen tukemiseen ja traumainformoidun työotteen omaksumiseen. Tulkitamme mukaan tässä opinnäytetyössä esittelemämme teoriaperustan sisällöt olivat siinä määrin yhteneväisiä, että pidimme tämän opinnäytetyön toteuttamista hyödyllisenä sekä Kalliolalle että sosiaalialalle yleisemmin. Halusimme kartoittaa myös traumainformoidun työotteen jo olemassa olevia elementtejä sosionomien puheesta heidän kuvatessaan työtään ja sen muutosta traumatietoisuuden lisääntyessä, nähdäksemme vaikuttaako traumatietoisuuden kasvu itsessään vievän yksilöä kohti traumainformoidun työotteen periaatteiden omaksumista.

Kerromme tässä opinnäytetyössä ensin siitä, miksi opinnäytetyömme on yhteiskunnallisesti olennainen. Esittelemme työelämäyhteistyökumppanimme Kalliola-konsernin ja kerromme sen historiasta ja palveluista sekä Kalliolan toiveista opinnäytetyöllemme. Kerromme lyhyesti myös traumatietoisuuskoulutuksen sisällöistä sekä koulutuksen järjestäjästä Traumaterapiakeskuksesta. Kalliola on tarjonnut yhtenä Suomen edelläkävijäorganisaatioista työntekijöilleen Traumaterapiakeskuksen traumatietoisuuslisäkoulutusta jo vuosia. Tämän jälkeen erittelemme teoreettisia lähtökohtiamme ja kerromme aiemmasta tutkimuksesta aiheeseemme liittyen. Sitten esittelemme tavoitteemme ja tutkimuskysymyksemme ja kuvaamme tutkimuksemme toteuttamisvaiheen menetelmällisiä valintoja. Tämän jälkeen esittelemme tutkimuksemme tulokset ja niistä tekemämme

johtopäätökset. Lopuksi pohdimme tutkimuksen toteuttamisen ja tulosten kannalta mahdollisesti olennaisia seikkoja sekä sitä, mikä tutkimuksemme perusteella voisi olla tutkimusaiheemme kannalta merkittävää alalla tai tutkimuksessa tulevaisuudessa.

2 Kalliola sosiaalialan edelläkävijänä

Tietoisuus psyykkisten traumojen yleisyydestä ja niiden vaikutuksista yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskuntien hyvinvointiin ja toimintakykyyn on kasvanut. Traumatisoituminen on siirtynyt kohti tieteellisen ja yhteiskunnallisen keskustelun valtavirtaa useita vuosikymmeniä. Traumaattisia tapahtumia on opittu tunnistamaan enenevässä määrin mitä moninaisimpien käyttäytymisen ja mielenterveyden haasteiden taustalta. Yksilöiden ja yhteisöiden traumatisoitumisen ja sen seurausten voidaan nähdä olevan sosiokulttuurinen ilmiö. Traumatisoitumisen oireista kärsivät ihmiset voivat usein huonosti, ovat sairusherkkiä ja monin tavoin alttiita syrjäytymiskehitykselle. Etenkin lapsuudessa alkaneen pitkäaikaisen traumatisoitumisen merkitys ihmisen elämänhistorian kehittymisen kannalta on valtava etenkin, mikäli oikeanlaista ja oikea-aikaista apua ei ole saatavilla. (SAMSHA 2014: 3-13.) Yhteiskunnallinen herääminen psyykkisten traumojen yleisyyteen ja niiden vaikutuksiin voi näyttää uudessa valossa yhteiskunnan monia, myös sosiaalialalla näyttäytyviä haasteita. Mielenterveysongelmat, päihdehäiriöt, pitkäaikaistyöttömyys, yksilöiden heikko toimintakyky, voimattomuus vanhemmuudessa, rikoksilla oireilevat nuoret ja ongelmien kasaantuminen tietyille yksilöille ja ryhmille ovat esimerkkejä sosiaalialalla yleisistä, sitkeistä ja joiltain osin kasvavistakin haasteista. Ne ovat myös esimerkkejä haasteista, joita laajempi, syvällisempi traumanäkökulma voi auttaa jäsentämään ja ratkaisemaan uudella tavalla. Traumatietoisuuden kasvun merkitystä ja traumainformoitujen työtapojen kehittämistä sosiaalialalla Suomessa ei kuitenkaan ole vielä tutkittu paljoa.

Traumatietoisuuden lisääntymisen ja traumainformoitujen työtapojen kehittämisen myötä on maailmalla tullut selväksi, että traumatisoitumisen vaikutuksia paremmin huomioivilla organisaatioilla on paremmat lähtökohdat tehdä aiempaa tarkoituksenmukaisempaa asiakaslähtöistä työtä. Traumainformoidussa järjestelmässä on kyse tietoisesta toimintakulttuurista, jossa organisaation toiminta on aidosti sopusoinnussa sen arvojen kanssa. Työelämäkumppanimme Kalliola on organisaationa pyrkinyt tuomaan traumatietoisuutta käytäntöön jo vuosikaudet. Kalliolassa traumanäkökulmaa huomioidaan organisaatiossa, traumatietoisuutta kehitetään ja työntekijöiden traumatietoisuuden lisäämisellä nähdään olevan suuri arvo.

Kalliola-konserni on Kalliolan Setlementti ry:stä ja sen omistamasta Kalliola Oy:stä koostuva yhdenvertaisuutta edistävä yhteiskunnallinen toimija. Kalliolan Setlementti ry:n tehtäviin kuuluu sosiaalinen yhteisö-, kaupunki- ja kansalaistoiminta sekä kansalaisopisto ja koulutustoiminta, ja Kalliola Oy tuottaa mm. muun muassa lastensuojelu-, päihde-, mielenterveys- sekä maahanmuuttajatyön palveluita. Kalliola-konsernin toiminnan tavoitteita ovat mm. hyvän elämän ja arjen rakentaminen, yksilöiden ja yhteisöiden hyvinvoinnin ja voimavarojen lisäävien palveluiden tuottaminen sekä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunteen edistäminen. Kalliolan arvoja ovat ilo, reiluus ja luottamus. Kalliola-konsernin liikevaihto oli n. 13 miljoonaa euroa vuonna 2019 ja se tuottaa sosiaali- ja terveyspalveluita julkiselle sektorille, yrityksille ja yksityishenkilöille. Kalliola työllistää n. 200 henkeä vakituisissa työsuhteissa. (Kalliola 2020.)

Kalliolan toiminta käynnistyi jo vuonna 1919, kun pastori Sigfrid Sirenius toi setlementtityön ajatuksen mukanaan Suomeen tutustuttuaan siihen Lontoossa. Se oli Suomen ensimmäinen setlementtitalo, ja sen toiminnan keskiössä oli aluksi Bobrikovin koulu, jonka tontilla nykyinenkin Kalliolan setlementtitalo sijaitsee Sturenkadulla Helsingissä. Kalliolan juuret ovat osin uskonnolliset, vaikka alusta asti sen toiminnassa on vallinnut uskonnollinen ja poliittinen vapaus. Nykyään Kalliola on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton toimija, jonka toimintaa ohjaa edelleen tavoite saada yksilöiden ja yhteisöjen voimavarat käyttöön, erilaisuuden näkeminen rikkautena ja vastuunottamisen tärkeyden korostaminen.

Kalliolan kansalaisopisto perustettiin vuonna 1920. Ensimmäisiä toimintoja olivat yhteiskunnallisia aiheita käsittelevät luennot ja esitelmätilaisuudet, lapsi- ja nuorisotyö, ylioppilaskotitoiminta, retket ja leirit, urheilu ja liikunta sekä sosiaalinen auttamistyö. Kansalaisopiston toiminta jatkuu edelleen, ja siellä on koulutautunut yli 7200 ihmistä. Kalliolan kohtaamispaikoissa on vierailut yli 100 000 kävijää.

Lastensuojelutyö aloitettiin Kalliolan nimissä 1960-luvulla, kun Helsingin Poikakoti liittyi osaksi Kalliolan setlementtiä. 2000-luvulla lastensuojelutyö on laajentunut kattamaan useita nuorisokoteja Etelä-Suomessa. Kalliola tarjoaa myös lastensuojelun avopalveluita tukihenkilötoiminnan, itsenäistymisen tuen ja erilaisen perhetyön muodossa.

Päihdetyötä Kalliolassa on tehty 1980-luvulta, ja Kalliola on vanhin Minnesota-mallin mukaista Myllyhoitoa toteuttava taho Suomessa. Lähes kaikki Kalliola-klinikan asiakkaat suosittelisivat Myllyhoitoa. Kalliola tarjoaa myös kuntouttavia asumispalveluita useissa

eri yksiköissään. Tukea on tarjolla mm. päihteiden vähentämiseen, lopettamiseen, raittiin elämän rakentamiseen, itsenäistymiseen ja elämänhallinnan parantamiseen.

Näiden palveluiden lisäksi Kalliola tarjoaa sovittelupalveluita, työllistymis- ja kotoutumis- palveluita ja tilavuokrausta. Kalliolan laajentumissuunnitelmat 2020-luvulla liittyvät erityisesti kuntouttavaan työtoimintaan ja rikostaustaisten kuntoutukseen, ja Kalliola kehittää järjestötoiminnan juurilleen uskollisesti edelleen myös naapuruustoimintaa ja kaupunkiyhteisötyötä. (Kalliola 2020.)

Kalliolan monien palveluiden asiakaskunta koostuu ihmisistä, joiden taustoissa traumatisoitumisen todennäköisyys on tiedostetusti suuri. Kalliolassa onkin oltu vuosia varmoja siitä, että työntekijöiden traumatietoisuuden lisäämiseen investoiminen kannattaa. Yksi työntekijöiden kannalta merkittävimmistä investoinneista traumatietoisuuteen on ollut Kalliolan työntekijöilleen tarjoama traumatietoisuuslisäkoulutus, jota järjestää Traumaterapiakeskus.

Traumaterapiakeskus on traumapsykologian asiantuntijakeskus, joka tarjoaa maksullisia palveluita psyykkisiä traumoja kokeneille sekä traumaattisten tapahtumien ja traumatisoituneiden ihmisten parissa työskenteleville. Traumoja kokeneille Traumaterapiakeskus tarjoaa palvelusta riippuen tietoa, neuvontaa, koulutusta, konsultaatiota ja hoitoa. Traumatietoisuuteen ja erilaisiin työmenetelmiin Traumaterapiakeskus kouluttaa ammatillaisia eripituisten koulutusten ja seminaarien muodossa, ja tarjoaa yrityksille ja työyhteisöille myös mm. työnohjausta. (Traumaterapiakeskus 2020.)

Traumaterapiakeskus on järjestänyt Kalliolalle ja parille muulle sosiaalialan toimijalle yhteiskoulutusta. Koulutus koostuu yhdeksästä koulutuspäivästä ja ryhmätyönohjauskerasta. Vuoden 2020–2021 koulutus sijoittui syys-toukokuulle. Koulutuksen aiheita olivat traumahistoria, traumaattisen kriisin vaiheet ja työskentely kriisitilanteissa, 1-tyypin trauma lapsilla ja aikuisilla, kehon huomioiminen traumatyöskentelyssä, kompleksinen trauma ja dissosiaatiohäiriö, kompleksinen trauma lapsilla ja nuorilla, vakavan trauman vakauttaminen, traumatisoitunut vanhemmuus & ylisukupolvinen trauma sekä sijaistraumatisoituminen. (Traumaterapiakeskus 2021.)

Tutkimuksemme tavoitteena ei ollut suoranaisesti tutkia Traumaterapiakeskuksen koulutuksen koettua laatua. Emme olleet itse osallistumassa koulutukselle, emmekä haastattelemassa koulutuksen järjestämisestä vastaavia henkilöitä. Siksi emme kokeneet tarpeelliseksi neuvotella tutkimuksen toteuttamisesta Traumaterapiakeskuksen kanssa.

Otimme kuitenkin yhteyttä Traumaterapiakeskukseen, jotta saimme koulutuksella käsitellyt teemat tietoomme. Ilmoitimme tekevämme opinnäytetyötä, joka sivuaa Traumaterapiakeskuksen järjestämää koulutusta.

Tutkimuksemme lähtökohtainen oletus oli, että koulutus on koettu hyödylliseksi ja tarpeelliseksi. Tavoitteenamme oli tutkia traumatietoisuuden kasvun ja sen koettujen vaikutusten merkitystä sosionomeille, ja Traumaterapiakeskuksen koulutus tarjosi tutkimuksemme oivallisen ”vedenjakajan”, eli konkreettisen vaiheen sosionomien ammatillisella polulla, jolloin traumatietoisuudessa tapahtuvan muutoksen voi ajatella olevan sosionomeille itselleen selkeästi hahmotettavissa.

Tutkimuksemme tavoitteena on tuottaa Kalliolalle sen kaipaamaa tärkeää tietoa työntekijöidensä kokemuksista, jota parhaimmillaan voidaan käyttää kehittämään organisaatiota edelleen. Tässä opinnäytetyössä selvitämme tarkemmin mitä traumatietoisuuden lisääntymisen koetut vaikutukset ovat olleet niille, jotka täydennyskoulutukseen ovat osallistuneet. Opinnäytetyössämme pyrimme siis tuottamaan Kalliolalle sen kaipaamaa tietoa siitä, mikä Kalliolan työntekijöilleen tarjoaman Traumaterapiakeskuksen koulutuksen koettu anti on ollut ja onko se tuottanut sen käyneille työntekijöille merkittävää traumatietoisuuden kasvua tai ammatillista kasvua yleisesti. Haastattelemme tähän opinnäytetyöhön koulutukseen osallistuneista työntekijöistä vain sosionomeja oman koulutusalamme huomioiden.

3 Traumanäkökulmia sosiaalialalla

3.1 Traumatisoituminen ja sen seuraukset

Traumainformoidun työotteen ja traumatietoisuuden ytimessä yleisemminkin on luonnollisesti traumatisoitumisen prosessin ja seurausten riittävän syvälinen ymmärtäminen. Osana teoriaperustaamme, sen eräänlaisena kivijalkana, toimiikin moderni traumateoria. Niin opinnäytetyöhömme tutustuvan lukijan kuin oman opinnäytetyömme aineiston mahdollisimman tarkkanäköisen tulkinnan kannalta on tärkeää sisällyttää teoriaperustaamme riittävän laaja kuvaus traumasta ja etenkin sen moninaisista aiheuttajista sekä seurauksista yksilölle ja tämän toimintakyvylle.

Sosiaalialan asiakkaat kantavat usein traumaa. Trauman voi määritellä vaurioksi, jonka tapahtumahetkellä henkilö altistuu voimakkaalle ja psyykkisen sietokyvyn ylittävälle traumatisoivalle tapahtumalle. Traumatisoivan tapahtuman piirteisiin kuuluu kokemukset, jotka ovat intensiivisiä, äkillisiä, kontrolloimattomia, ennakoimattomia, ja äärimmäisen negatiivisia (van der Hart ym. 2006:24). Trauma jää elämään ihmisen elämään, ja tapahtumista seuraa traumaattista stressiä, joka näkyy yksilössä elämää häiritsevänä reagoitina ja avuttomuutena. Trauman vakavuusasteita on kahdenlaisia, 1-tyyppin trauma ja 2-tyyppin trauma. 1-tyyppin traumasta puhutaan myös shokkitraumana. Sen voi laukaista yksittäinen voimakas potentiaalisesti traumatisoiva tapahtuma, esimerkiksi auto-onnettomuuteen joutuminen. 2-tyyppin eli kompleksisen trauman takana on pitkäaikainen toistuva, usein lapsuuden aikana tapahtuva traumatisoituminen (Leikola 2014:79-80). Lapsena koettu toistuva ja pitkään jatkunut altistus kaltoinkohtelulle ja muille stressitekijöille on yksilölle haitallisinta. Tällainen pitkäaikainen traumatisoituminen lisää riskiä monille muille oireille, kuten aikuisena huumausaineiden käytölle, ja on keskeinen tekijä rakenteellisen dissosiaation eri muotojen kehittymisessä (van der Hart ym. 2006: 24-25).

Rakenteellisen dissosiaation eli PRD-teorian mukaan traumatisoitumisen seurauksena mieli jakautuu, luoden jaon näennäisen normaaliin persoonan osaan (ANP), sekä trauma kantavaan emotionaaliseen persoonan osaan (EP), joita voi olla useampi riippuen trauman vakavuudesta. ANP-osan toiminta suuntautuu arkielämässä suoriutumiseen, samalla vältellen käyttäytymisellään ulkoisia muistuttajia traumamuistoista. EP-osaa ja siihen liittyviä uhkia, kuten psyykkisesti uhkaavia tunteita, ajatuksia ja toiveita vältetään mielensisäisillä strategioilla ja käyttäytymisellä (Van der Hart ym. 2006:45-59). Tällainen rakenne näyttäyty monimuotoisena dissosiativisena oireiluna, toimintakyvyn vaihteluna sekä vaikutuksina yksilön kykyyn olla vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa (Leikola 2014: 129-132).

Persoonan rakenteellista dissosiaatiota ylläpitää erilaiset traumamuistoihin liittyvät fobiat, ja niistä seuraavat tiedostamattomat välttämiskäyttäytymisen muodot (Van der Hart ym. 2006 & Leikola 2014). Psyykkisen traumaan liittyy yleisesti subjektiivinen kuoleman vaaran kokemus, joten aktivoitunut traumamuisto koetaan sietämättömäksi, ja sitä vältellään kaikin keinoin. Fobia voi liittyä ulkoisiin ja sisäisiin traumasta muistuttaviin kokemuksiin ja ärsykkeisiin. Ulkoisia muistuttajia ovat esimerkiksi toisten eleet, ilmeet, liikkeet ja äänensävyt, jotka traumasta muistuttaessaan saattavat laukaista yksilön puolustusjärjestelmän. Sisäisiä muistuttajia ovat mm. mieleen tunkeutuvat ajatukset tai kuvat traumaattisesta tapahtumasta. Yksilö reagoi uhkaaviin tunteisiin voimakkaasti ja tavoilla,

jotka ovat nykyhetkeen nähden vahingollisia. Traumatisoituneiden on helpompi sopeutua arkielämään, jos he voivat välttää persoonallisuuden emotionaalisiin osiin liittyviä traumaattisia muistoja. Yksilön käytös voi vaikuttaa joustamattomalta ja yhteistyökyvyttömältä, mikäli sitä ei osata yhdistää hänen traumaansa ja sen seurauksena syntyneeseen välttelyyn ja välttämiskäyttäytymiseen. (Van der Hart ym. 2006:201-222 & Leikola 2014:120-121).

Lapsilla trauman oireet näkyvät mm. dissosiativisina muistinmenetyksinä, jolloin tieto on yhdellä persoonallisuuden osalla, mutta puuttuu toiselta. Ihminen ei muista traumaattisen kokemuksen jälkeisiä tapahtumia, tai hän muistaa valikoiden vain tiettyjä traumaan liittyviä katkelmia, eikä trauman varsinaista kipupistettä. Muistimenetys voi myös koskea esimerkiksi perheeseen tai tiettyyn henkilöön liittyviä muistoja. Trauma voi näkyä lapsilla myös erilaisina kognitiivisina häiriöinä, kuten keskittymis-, tarkkaavaisuus-, suunnittelu-, ja arviointivaikeuksina (Van de Hart ym. 2006: 98-100). Lapsilla traumaoireet voidaan sekoittaa ADHD-oireisiin, niiden ollessa merkittävästi samankaltaiset (Szymanski, Sapaniski, Conway 2011). Tunteiden heikko säätelykyky, impulsiivinen käytös ja tarkkaavaisuuden häiriöt nähdään usein virheellisesti ADHD-oireina, vaikka niiden takana olisi varhainen traumatisoituminen. Szymanski ym. (2011) ehdottaakin, että ADHD-diagnoosin saaneilta lapsilta etsittäisiin myös traumaan liittyviä merkkejä (Szymanski ym. 2011).

Vasta 1980-luvulta on ymmärretty, että vakavaa traumatisoitumista tapahtuu sotien ja muiden poikkeuksellisten tilanteiden lisäksi myös perheiden sisällä eli lasten kasvuympäristöissä. Tällöin on myös syntynyt jaottelu 1- ja 2-tyyppin traumoihin. 2-tyyppin traumojen tutkimus on alkanut seksuaalisen hyväksikäytön tutkimuksesta, mutta laajentunut jatkuvasti ja paljastanut erilaisten traumaattisten kokemusten monimuotoisuuden. Traumaattista stressiä aiheuttavia kokemuksia ovat seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi mm. fyysisen kaltoinkohtelun ja emotionaalisen kaltoinkohtelun monet muodot.

Aiemmasta poiketen on havaittu, että trauman käsitettä tulee laajentaa koskemaan myös erilaisia laiminlyöntiin liittyviä kokemuksia. Tällaisia kokemuksia ovat mm. varhainen vakava deprivatio, emotionaalinen tai fyysinen laiminlyönti, puutteellinen tai vääristynyt vastavuoroisuus vanhemmuuden kiintymyssuhteissa, varhaiset menetykset tai sosiaalisen eristämisen muodot. On esitetty, että laiminlyöntitraumoilla saattaa olla lapsen kehitykselle jopa vahingollisempia seurauksia, kuin nk. aktiivisen väkivallan tai kaltoinkohtelun tilanteista. Vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuva traumati-

soituminen aiheuttaa lapsen kiintymyssuhteelle vaurioita, ja useat tutkijat ovatkin käyttäneet lähisuhteissa tapahtuvasta traumatisoitumisesta yleisesti myös termiä kiintymyssuhdetrauma. (Leikola 2014: 81.)

3.2 Traumainformoitu työote

Traumainformoidun kohtaamisen päätarkoitus on voimauttaa ja valtaistaa asiakasta (Sarvela 2020:23). Traumainformoidun työotteen tarkoituksena ei ole traumaterapian tapaan niinkään suoranaisesti käsitellä traumakokemuksia, vaan nähdä yksilön nykyisyyden haasteet suhteessa tämän traumaattiseen historiaan. Traumainformoidun työotteen onnistunut käyttö edellyttää sosiaalialan ammattilaiselta riittävää ymmärrystä traumatisoitumisesta ilmiönä sekä sen vaikutuksista yksilölle. Riittävän ymmärryksen turvin ammattilaiset kykenevät kohtaamaan asiakkaat arvostavasti, myötätuntoisesti ja itsemääräämisoikeutta kunnioittavasti. Traumainformoitu ammattilainen kykenee tukemaan asiakastaan kohti toimivampia vuorovaikutustaitoja ja selviytymisstrategioita. Avainasemassa on näkökulman vaihtaminen ”Mikä sinussa on vikana?” -ajattelusta ”Mitä sinulle on tapahtunut?” -ajatteluun (Levenson 2017: 105).

Traumainformoitu käsitteenä pitää sisällään traumatietoisuuden lisäksi myös ACE-tietoisuuden. ACE-tietoisuus tarkoittaa, että työntekijä ymmärtää ACE-kokemusten (adverse childhood experiences), eli lapsuusajan haitallisten kokemusten vaikutuksen yksilön kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin (Pelkonen & Sarvela 2020:100). Turvallisesta aikuisesta riippuvainen lapsi tarvitsee tukea, lohdutusta ja hoivaa, ja näitä vaille jääminen on lapselle erittäin vahingollista (Van der Hart ym. 2006:24-25). ACE-kokemuksilla on tutkimusten mukaan suora yhteys stressiin ja huonoon fyysiseen sekä psyykkiseen terveyteen aikuisena (Felitti & Anda & Nordenberg & Williamson & Spitz & Edwards & Koss & Marks 1998). ACE-kokemukset ovat melko yleisiä, noin puolella väestöstä on ainakin yksi ACE-kokemus. ACE-kokemukset voidaan jakaa kolmeen kategoriaan, lapsena koettuun emotionaaliseen väkivaltaan, fyysiseen väkivaltaan, sekä perheen toimintahäiriöihin. Yksittäisiä ACE-kokemuksia ovat mm. väkivalta, laiminlyönti, hyväksikäyttö, vanhempien alkoholismi, mielenterveysongelmat, eroriidat, kiusaaminen ja vanhemman menetyt. Tutkimuksen mukaan henkilöillä, joilla oli 4 tai useampi eri ACE-kokemus, oli 4-12 kertainen riski alkoholismiin, huumeriippuvuuteen, masennukseen ja itsemurhayrityksiin verrattuna henkilöihin, joilla ei ollut yhtäkään ACE-kokemusta (Felitti & Anda 1998). Lapsena tapahtuneen traumatisoitumisen vaikutukset näkyvät siis aikuisuudessa mm. haitallisina ja pinttyneillä käyttäytymismalleina, sekä itselle ja muille vahingollisena toimintana.

SAMHSA (2014) on määritellyt traumainformoidun työn mallissaan ydinelementeiksi turvallisuuden, luotettavuuden ja avoimuuden, vertaisuuden, yhteistyön ja vastavuoroisuuden, oman äänen ja oman valinnan, voimaantumisen, sekä kulttuuristen, historiallisten ja sukupuoleen liittyvien seikkojen tunnistamisen. Traumainformoidun työotteen tarkoitus on estää ja ehkäistä niin asiakkaiden kuin ammattilaistenkin uudelleentraumatisoimista. Traumainformoidun työotteen ytimessä on myös tietoisuus traumaattisten ACE-kokemusten yleisyydestä ja universaalista luonteesta sekä tietoisuus ACE-kokemusten ja niiden aiheuttamien haasteiden kasaantumisesta heikompiosaiselle väestölle. (ks. esim. SAMSHA 2014: 2-11 & Levenson 2017: 106.)

Turvallisuus varmistetaan traumainformoidussa työotteessa organisaatiotasolla. Sekä asiakkaille että työntekijöille tarjotaan fyysisesti ja psyykkisesti turvallinen ympäristö. Turvallisuuden elementit tulee huomioida palveltavana olevien asiakkaiden tarpeista käsin. (SAMHSA 2014: 11) Turvallisuuden kokemukseen voidaan vaikuttaa kutsuvalla fyysisellä ympäristöllä ja lämpimällä ja huomioivalla vastaanotolla. Fyysisen tilan turvallisuutta lisäävät myös tilankäytölliset valinnat, saavutettavuuden kysymysten ratkaiseminen sekä tilan ja tarvikkeiden asianmukainen kunnossapito (Levenson 2017: 107-108).

Traumainformoidun organisaation päätökset pyritään tekemään mahdollisimman avoimesti niin työntekijän ja asiakkaan kuin työntekijöiden välisenkin luottamuksen mahdollistamiseksi ja asiakkaan epätietoisuudesta nousevan turvattomuuden lievittämiseksi. Asiakkaan turvallisuudentunnetta ja luottamusta vahvistaa, kun hän tietää selkeästi mitä häneltä odotetaan, ja mitä hän voi puolestaan odottaa. Kun asiakkaan tarpeet turvallisuudesta, kunnioituksesta ja hyväksynnästä tulevat täytetyiksi, on mahdollista hiljalleen rakentaa ja osoittaa luottamusta. Asiakkaalta ei tulisi myöskään vaatia suurempaa luottamusta, kuin mitä hän on valmis antamaan, eli esimerkiksi painostaa asiakasta paljastamaan itsestään asioita, joihin ei ole halukas tai valmis. (SAMHSA 2014: 11; Levenson 2017: 108.)

Vertaistuki ja jaettu kokemus ovat toipumisen todentamisen keskiössä. Jakamalla kokemuksia ja tarinoita jaetaan myös toivoa toipumisen mahdollisuudesta (SAMHSA 2014: 11). Mental Health American (2020) mukaan vertaistuen vaikuttavuus perustuu osaltaan siihen, ettei ketään yritetä "korjata" vaan tarjotaan mahdollisuuksia tulla nähdyksi ja ymmärretyksi sellaisena kuin on. Vertaissuhteissa toteutuu vastavuoroinen

tuen antaminen ja saaminen, ja se auttaa yksilöitä mieltämään henkilökohtaisen kokemuksensa paremmin luonnolliseksi reaktioksi elämänhistorian traumaattisiin tapahtumiin. (MHA 2020.)

Yhteistyön ja vastavuoroisuuden periaatteen mukaisesti traumainformoidussa organisaatiossa rakennetaan hierarkioita purkavaa toimintakulttuuria eri henkilökuntaryhmien jäsenten sekä ammattilaisten ja asiakkaiden välille. Tämä perustuu uskomukseen siitä, että toipuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa, jaetun vallan ja päätöksenteon myötä. Jokaisen organisaation jäsenen ainutlaatuinen rooli traumainformoidun työn tekijänä tunnustetaan. (SAMHSA 2014: 11)

Traumainformoitu organisaatio keskittyy arvostamaan ja kehittämään jokaisen työntekijän ja asiakkaan vahvuuksia ja rakentaa jaettua uskoa toipumisen mahdollisuuteen. Traumainformoidussa organisaatiossa myös murretaan stereotyyppisiin perustuvia asenteita tai toimintamalleja ja tunnustetaan ja tunnustetaan sukupuoleen, rotuun tai muuhun kulttuuriseen seikkaan liittyvät erityiset tarpeet sekä historiallisen trauman vaikutukset yksilöiden ja yhteisöjen elämään. (SAMHSA 2014: 11; Levenson 2017: 109.)

Traumainformoidussa työotteessa tärkeäksi nostetaan myös työntekijöiden hyvinvointi. Carolyn Knight (2014) kuvaa artikkelissaan, kuinka työntekijän on suojattava itseään traumatisoituneiden kanssa työskennellessä. Asiakkaan epäluottamuksen ja vihamielisyyden kohteena oleminen, sekä traumaattisten kokemusten kuuleminen ja kokemuksiin liittyvien reaktioiden todistaminen voi olla raskasta ja johtaa työntekijän sijaistraumatisoitumiseen, johon sisältyy myös myötätuntouupumus. Tällöin työntekijä voi kokea trauman oireita, kuten mieleen tunkeutuvia ajatuksia tai mielikuvia, sekä sisäisen kokemusmaailman muuttumista vastaavanlaisiksi traumatisoituneen asiakkaan kokemusten kanssa. Myötätuntouupumuksessa työntekijä väsyty työn herättämiin vaikeisiin tunteisiin ja hänen alkaa olla vaikea kokea empatiaa asiakasta kohtaan. Pitkäaikaisen työskentelyn lapsuudessa vakavasti traumatisoituneiden asiakkaiden kanssa katsotaan vääjäämättä johtavan sijaistraumatisoitumiseen, työntekijän ollessa kasvotusten asiakkaan kärsimyksen ja ahdingon kanssa. Onkin välttämätöntä, että sijaistraumatisoitumisen vaikutukset työntekijöihin ja tehtävään työhön minimoidaan. Hoivaan keskittyvät itsehoitostrategiat, täytymystä tuovat ihmissuhteet ja oma-aloitteinen stressinhoito nähdään oleellisina keinoina. Työntekijän on oltava valppaana arvioimaan traumatisoituneiden kanssa tehtävän työn vaikutuksia itseensä ja työhön. Esimerkiksi työntekijöillä olisi hyvä olla tila missä

jakaa omia tuntemuksia. Organisaation työkuultuuri ja esimiesten tulisi kannustaa rehelliseen keskusteluun tavalla, joka normalisoi, validoi ja auttaa työntekijää selviytymään mahdollisen sijaistraumatisoitumisen ilmenemisen kanssa. (Knight, Carolyn 2014:33.)

Traumainformoitu työote edellyttää syvällistä organisaatiokulttuurin muutosta, jossa tiedostetaan traumaattisen stressin laaja levinneisyys ja monet tasot. Siinä pyritään edistämään kansalaisten toipumista traumasta ja ehkäisemään uudelleentraumatisoitumista. Samalla ammattilainen tai auttaja pitää ensisijaisen huomionsa omassa tehtävässään, pitäen huolen omista ammatillisista ja osaamisensa rajoista. Se on systeeminen vähittäinen paradigmasiirtymä ja monialainen yhteistyöprosessi kohden holistista ihmiskuvaa, jossa pyritään lisäämään kaikkien kansalaisten, erityisesti lasten, turvallisuuden kokemusta ja luottamuspääomaa. (Sarvela 2020:13-31.)

3.3 Traumatietoisuus maailmalla ja Suomessa

Traumatietoisuuden tärkeyttä korostava ja sen kasvuun tähtäävä traumainformoitu työote on maailmalla käytetty malli, josta on todistetuksi hyötyä ammattilaisille sekä asiakkaille. Suomessa sitä on kuitenkin tutkittu vielä varsin vähän. Ainoa tämän opinnäytetyön yhteydessä löytämämme traumainformoitua työtettä sosiaalialalla suoraan koskeva tutkielma oli sosiaalityön kandidaatintutkielma, joka tutki traumainformoituja menetelmiä osana pakolaisten kanssa tehtävää sosiaalityötä (Bakajic 2020), sekä opinnäytetyönä tehty traumainformoidun työn opas kirkon kasvatus- ja auttamistyössä toimiville ammattilaisille (Hedman 2020). Myös sosionomien työnkuvaan, kompetensseihin tai sosionomien koettuun osaamiseen liittyviä tutkimuksia emme juurikaan löytäneet. Opinnäytteitä sosionomien kokemuksista liittyen heidän osaamiseensa on tehty kourallinen (ks. esim. Honkaniemi-Piironen 2020; Auvinen & Kiiskinen & Penttilä 2016; Autio & Nieminen 2010). Löytämässämme opinnäytetöissä ei mainita traumatisoitumisen ymmärtämistä tai traumatisoituneiden ihmisten kohtaamiseen liittyvää osaamista tai sen tarvetta, lukuun ottamatta yhtä, jossa osa tutkimukseen osallistuneista sosionomeista oli toivonut lisäkoulutusta kriisi- ja traumatyöosaamisesta (Järvenpää 2019).

Traumainformoituja työotteita on jo käytössä muualla maailmassa, mm. Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Skotlannissa. Malleja käytetään eri ihmistyön sektoreilla, kuten perusterveydenhuollossa ja sosiaalityössä. Brown, Baker ja Wilcox (2011) tutkivat Yhdysvalloissa traumainformoidun työotteen koulutuksen vaikutusta siihen osallistuneisiin ammattilaisiin. He havaitsivat hypoteesinsa mukaisesti, että koulutukseen osallistuneiden traumatietoisuuden määrä kasvoi ja osallistuneiden uskomukset traumainformoidusta

työotteesta ja sen käytännön soveltamisesta muuttuivat positiivisemmiksi. Tutkimuksen kohteena ollut yhdysvaltalainen Risking Connection -koulutus on suunniteltu niin, että koulutuksen käyneet työntekijät voivat edelleen kouluttaa kollegoitaan, laajentaen organisaatiotasosta traumatietoisuutta. Tämä osoittautui hyödylliseksi, sillä koulutukseen osallistuneista samansuuntaista hyötyä saivat niin ammattilaisten kouluttamat työntekijät kuin kurssin käyneiden ”rivityöntekijöiden” kouluttamat. (Brown & Baker & Wilcox: 512–513.)

Kati Sarvela (2020) kuvaa artikkelissaan ”Hyviä tapoja omaksumassa - malleja maailmalta” erilaisia traumainformoidun työn malleja, joita on käytössä mm. Kanadassa, Yhdysvalloissa ja Skotlannissa. Kanadassa Nova Scotiassa on koottu opas traumainformoiduista käytännöistä eri ihmistyön sektoreille ja väestöryhmille. Lähtökohtina ovat mm. työntekijöiden traumatiedon lisääminen, turvallisuuden ilmapiirin luominen, mahdollisuus tehdä omia valintoja, oireiden hallintaan liittyvien taitojen opetus, ja henkilökunnan koulutus traumainformoituihin käytäntöihin. Yhdysvaltojen SAMSHA (Substance, Abuse, and Mental Health Administration) on luonut useita traumainformoidun systeemin malleja, mm. neljän T:n malli (Tiedostetaan, Tunnistetaan, Toimitaan, Torjutaan uudelleen traumatisoitumista). San Franciscossa on käytössä HEARTS-malli, joka hyödyntää SAMSHA:n malleja traumainformoidusta kohtaamisesta. HEARTS-mallin periaatteita ovat ymmärrys traumaista ja stressistä, kulttuurinen nöyryys ja reagointikyky, turvallisuus ja ennustettavuus, myötätunto ja luotettavuus, voimaannuttaminen ja yhteistyö, sekä kimmoisuus ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen. Echo Training on kehittänyt oman traumainformoidun mallinsa, joka keskittyy lasten tukemiseen ja vuorovaikutuksen kehittämiseen. Echo Trainingin malli koostuu seitsemästä portaasta: 1. Luo turvallisuutta, 2. Säättele hermostoasi, 3. Luo yhteyden tunnetta ihmissuhteisiisi, 4. Tue yhtenäisten narratiivien rakentumista, 5. Harjoita voimauttavia käytänteitä, 6. Kehitä sosioemotionaalisia taitoja ja resilienssiä, 7. Edistä trauman jälkeistä kasvua. Skotlannissa on käytössä psykologisen trauman muuntamisen malli. Kyseessä on laaja yhteiskunnallinen malli, jonka tarkoitus on lisätä ihmistyön tekijöiden ymmärrystä traumasta ja sen vaikutuksista. Ihmistyötä tekevien yksilöiden ja yhteisöjen traumataidot ja tietämys on jaettu neljään tasoon: 1. Traumainformoidut peruskäytännöt, 2. Traumainformoidut laajemmat käytännöt, 3. Syvennetyt traumainformoidut käytännöt, 4. Traumaspesialistin tietämys ja käytännöt. Tasot kuvaavat niitä tietoja ja taitoja, jotka työntekijällä on oltava suhteessa traumainformaatioon. Ne muodostavat vastuualueet, joita kullakin tasolla toimivalla työntekijällä on (Sarvela 2020: 32-63). Traumainformoidut menetelmät ovat siis maailmalla jo useissa sosiaalialan palveluissa hyödylliseksi todettu työmalli.

Sosionomilla on velvollisuus ylläpitää ja kehittää omaa ammatillista osaamistaan. Näiden edellytysten luomisesta kuuluu vastuu työnantajalle. Täydennyskoulutusvelvoite on kirjattu sosiaalihuollon ammattihenkilölakiin. Osaamisen kehittämisen tavat riippuvat työtehtävistä ja niiden vaativuudesta ja sisällöstä. (Talentia 2017: 49.) On epäselvää missä määrin suomalaisissa sosiaalialan täydennyskoulutuksissa huomioidaan traumanäkökulmaa silloin, kun käsitellään asiakasryhmiä, joiden keskuudessa traumaattisten kokemusten olemassaolo on yleistä. Suoranaisia sosiaalialan työntekijöille suunnattuja traumainformoituun työotteeseen keskittyviä koulutuksia emme löytäneet, lukuun ottamatta Iloa ja Toivoa -koulutuksia (Iloa ja Toivoa 2020). Yksittäisiä traumainformoituun työotteeseen keskittyviä koulutuksia ja seminaareja näytettäisiin järjestettävän satunnaisesti (esim. A-Klinikkasäätiö 2020). Toukokuussa 2021 järjestetään kolmen päivän mittainen TraumaSummitSuomi -tapahtuma, jossa on puhumassa 22 asiantuntijaa ja kokemusasiiantuntijaa. Kyseessä on Suomen suurin traumatietoisuuden lisäämiseen keskittyvä tapahtuma (TraumaSummitSuomi 2021). Isompien organisaatioiden kuten kaupunkien tai kuntien sosiaalitoimissa tai isoissa sosiaalialan yrityksissä tai järjestöissä saatetaan toki myös tarjota työntekijöille organisaation sisäisesti markkinoituja tai järjestettyjä koulutuksia, joista tieto ei ole julkisesti saatavilla.

4 Voimaantuminen ja sosionomin osaaminen

4.1 Voimaantuminen

Voimaantumisen englanninkielinen kantatermi empowerment on laajasti yli tieteenalojen käytetty käsite, jolle annetut merkitykset vaihtelevat mittavasti. Käsitteen käyttö on yleistynyt ja sille annetut merkitykset valjastettu monenlaiseen käyttöön myös arkikielessä ja poliittisessa keskustelussa (Hokkanen 2014: 315). Empowerment-käsitteen kääntäminen englannista suomen kielelle ei ole suoraviivainen prosessi. Englanninkielisenä käsite kattaa niin monia eri merkityssisältöjä, että suomennettaessa on perusteltua käyttää eri käsitteitä kuvattaessa empowermentin ulottuvuuksia. Hokkanen (2014) kuvaa väitöskirjassaan empowermentin suomenkielisten yleisimpien käännösten voimaantumisen ja valtaistumisen dialogista suhdetta. Hän kuvaa erilaisia tapoja käsitteellistää empowermentin käsitettä toisaalta prosessina tai päämääränä, ja toisaalta taas tasoille asettuvana ilmiönä. Empowerment-käsitteen rinnakkaisia merkityksiä suhteessa toimijuuteen ja rakenteisiin ovat kuvanneet myös Luttrell, Quiros, Scrutton ja Bird (2009), hahmottaen empowerment-käsitettä erityisesti vallan käsittämisen tapojen kautta.

Erilaiset tavat käsittää valtaa vaikuttavat empowerment-käsitteen määrittelyyn, ja käsitettä on haasteellista määritellä ilman minkäänlaista suhdetta vallan käsitteeseen (Hokkanen 2014: 325). Yleisesti voidaan ajatella, että yhtäältä yksilöt ovat riippuvaisia ympäröivistä (valta)rakenteista, jotka asettavat heidän toimintavapaudelleen raameja ja rajoituksia, mutta toisaalta yksilöissä on valtavasti voimaa myös vaikuttaa ympäröiviin rakenteisiin. On olemassa erilaisia näkemyksiä siitä, missä määrin pysyvien yhteiskunnan tasa-arvoa lisäävien toimien olisi syytä kohdistua ensisijaisesti yhteisöiden valtaistamiseen yhteiskunnallisen muutoksen agenteiksi, ja missä määrin yksilöiden voimaantumiseksi toimintakykyisiksi ja arvonsa tunteviksi yksilöiksi (Luttrell ym 2009, 9). Suomenkielisen käsitteen valinta siis kertoo usein erilaisista teoreettisista tai ideologisista sitoumuksista tai toiminnallisista tavoitteista. (Kuronen 2004: 277).

Teoretisoitujen ja merkityksiltään hajautettujen käsitteiden kohdentuessa kuvaamaan käytännön elämän ilmiöitä käsitteiden määritelmä kaventuu, ja puhuttaessa empowermentista voimaantumisenä näin voidaan ajatella tapahtuvan. Tuotaessa monitulkintainen käsite sosiaalialan arjen tasolle, huomio voidaan kohdentaa yksilön elämää kuvaavaksi käsitteeksi. Yksilöllinen suuntaus käsittää empowerment-käsitteen kuvaavan etenkin yksilön sisäisiä muutosprosesseja liittyen elämänhallintaan, koettuun elämänlaatuun sekä osallisuuteen lähiyhteisössä ja vertaisryhmissä.

Tarkennettaessa yksilötasolle ja voimaantumisen käsitteeseen empowerment-käsitteen valtaistumiseksi suomennettu vastinpari jättäytyy sivurooliin, vaikka sosiaalitieteissä tiedostetaankin ympäristön vaikutus yksilön tilanteelle. Valtaistumisen sisältöjä käsitetään enemmän yksilöiden ja yhteisöiden suhteina rakenteisiin ja elinpiirissä tapahtuvien muutosten sekä yhteiskunnallisen toimijuuden lisääntymisen kautta. (Hokkanen 2014: 107-108) Molempia katsontakantoja voidaan jäsentää prosessina tai lopputuloksena. Prosessi on käynnissä oleva muutoksen tila, ja päämäärä on saavutettu tila, joka on parempi kuin lähtötila (Hokkanen 2014: 329-330; Luttrell ym. 2009, 5). Sekä voimaantumisen ja valtaistumisen että prosessin vaiheiden ja päämäärän käsitteet kietoutuvat sosiaalitieteissä erottamattomasti toisiinsa. Yksilökohtaisen voimaantumisen periaatteiden soveltamisen riskinä on, ettei yksilön elämästä osata tunnistaa syrjäyttävien rakenteiden vaikutusta, kun taas rakennekeskeisen lähestymisen heikkous on sen ajoittainen kyvyttömyys tunnistaa yksilöllisiä tekijöitä ja erityisyyttä. Sosiaalialan työssä onkin ensiarvoisen tärkeää tunnistaa näiden tasojen yhtäaikainen olemassaolo ja niiden yhteenkietoutuvuus. (Hokkanen 2014: 332)

Historiallisesti empowermentin käsitteen laajempi käyttöönotto sijoitetaan 1960- ja 1970-luvuille ja sen nähdään kytkeytyvän sen aikaisiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin ja sosiaalialan näkökulmasta radikaaliin tai kriittiseen sosiaalityöhön, jossa sosiaalityö on mielletty eritoten poliittisena ja rakenteellisena toimintana. Tällaisessa näkökulmassa voitaisiin ajatella suomennoksista valtaistumisen kuvaavan käsitteen lähtökohtia selkeimmin. (Kuronen 2004, 280.)

Edellä kuvatun kriittisen ja poliittisen käsitteen käytön rinnalle on myöhemmin syntynyt laadultaan toisentyypinen käsitteen käyttö. Empowerment nähdään keskeisenä tavoitteena voimavaralähtöisessä sosiaalityössä, ja se määritellään tavoitteeksi ja prosessiksi, jossa asiakkaita autetaan löytämään ja käyttämään resursseja, joita löytyy heistä itsestään tai heidän yhteisöstään ja ympäristöstään. Tällaista käsitystä voidaan pitää yksilökeskeisempänä ja asiakassuhteeseen keskittyvämpänä, yksilön kapasiteetin ja vastuun lisäämisen pyrkimyksinä. Tällaisessa viitekehyksessä empowerment kääntyy selkeämmin voimaantumiseksi. (Kuronen 2004, 280-281.)

Suomessa empowerment-käsite on ilmestynyt tieteelliseen ja ammatilliseen sosiaalialan keskusteluun vasta vuosituhannen vaihteessa juuri voimavaralähtöisen suuntauksen myötä. Suomessa empowerment on näyttäytynyt voimavarakeskeisinä työorientaatioina ja menetelminä, ja voimaantuminen tai voimavaraistuminen on ymmärretty melko yksilö- tai marginaaliryhmäkeskeisenä ilmiönä liitettynä etenkin erilaisiin kuntoutumis- ja kuntouttamispyrkimyksiin ja syrjinnänvastaiseen työhön. (Kuronen 2004, 283-284.)

Toimijuus ja voimaantuminen ovat melko läheisiä teoreettisia käsitteitä. Toimijuus pitää sisällään voimaantumisen ajatuksia, esimerkiksi valinnanmahdollisuus ja -vapaus, tiedostaminen ja vaikuttaminen. Voimaantumisen näkökulmasta toimijuus voidaan nähdä voimaantumisen tuloksena. Toimijuutta määrittävät itsetunto ja -tuntemus, tiedolliset ja taidolliset resurssit sekä yksilön suhde muihin ja kontekstiinsa, jotka ovat vahvasti sidoksissa voimaantumisen ideologiaan (Pietilä-Litendahl 2014:110). Toimijuus on omaehtoista ja itsenäistä toimintaa, sekä jokapäiväisten valintojen tekemistä. Toimijuus voidaan ymmärtää avuttomuuden vastakohtana silloin, kun se rinnastetaan elämänhallintaan. Toimijuudesta puhutaan elämänhallintana erityisesti sellaisten ryhmien kohdalla, joilla oman elämän hallinta ei ole itsestään selvää. Toimijuus merkitsee mm. omaan elämäkseen liittyvien kestävien valintojen tekemistä (Eteläpelto & Heiskanen & Collin 2011).

4.2 Voimaantumisen edistäminen käytännön työssä

Sosiaalialan työssä voimaantumiseen tähtäävänä toimintana nousee keskeiseksi yksilöiden subjektiivinen kokemus elämästään ja tarpeistaan sen muuttamiseksi. Voimaantuminen on mielekkäämmän itsemäärittelyn, elämäntavan ja suhteiden rakentamista. Voimaannuttavassa työssä asiakkaan omalle tulkinnalle ja yksilöllisen elämäntilanteen tutkimiselle annetaan suuri rooli. Huomiota kiinnitetään asiakkaan elämän erityispiirteisiin, etsien voimavaroja, uudelleen tulkinnan mahdollisuuksia ja asiakkaan omaa muutosvoimaa (Hokkanen 2014: 331). Puhuessamme voimaantumisesta tässä opinnäytetyössä tarkoitamme ensisijaisesti tällaista sisältöä, mutta ei ole tarkoituksenmukaista yrittää välttää voimaantumisen ja valtaistumisen yhteen kietoutuneisuudesta seuraavia ajoittaisia käsiterajoja ylittäviä huomioita tai tulkintoja. Tällaisia sisältöjä kuvaavan voimaantumisen edistäminen on nimetty tavoitteeksi niin traumainformoidussa työotteessa kuin sosionomin kompetensseissakin, mutta molemmat sisältävät myös vahvasti tavoitteen kuljettaa työssä mukana yhteiskuntakriittistä ja rakenteiden vaikutukset tiedostavaa näkökulmaa.

Käytännön sosiaalialan työssä Suomessa voimaantumisen teoriaan pohjaavia työotteita ovat voimavaralähtöinen ja voimavarakeskeinen työote. Näiden kahden työotteen välillä emme oman teoriaperustamme pohjalta löytäneet muuta selkeää eroavaisuutta kuin nimessä ilmenevän paikannukseen liittyvän vivahde-eron. Selkeyden vuoksi ja toiston välttämiseksi puhumme jatkossa voimavarakeskeisyydestä. Voimavarakeskeisen työotteen voidaan nähdä pyrkivän edistämään yksilöiden ja yhteisöjen voimaantumista ja keskeistä tällaisessa sosiaalialan työssä on asiakkaan lähtökohdista toimiminen ja asiakkaan kuuleminen. Ammatillaisen rooli näyttäytyy dialogisena, tasa-arvoon pyrkivänä ja sellaisten olosuhteiden varmistajana, joissa mahdollistuu asiakkaan oman voiman ja toimintaedellytysten löytäminen ja vahvistuminen. Voimavarakeskeisen asiakastyön tavoitteena on myös tukea asiakkaan sosiaalisten suhteiden ja yhteenkuuluvuudentunteen lisääntymistä. Yksilö ei ole koskaan ympäristöstään irrallinen, ja voimavarakeskeisestä näkökulmasta voidaan ajatella, että usein nimenomaan yksilön ympäristö voi olla epäsuotuisa yksilön kehityksen kannalta, estäen yksilöä ottamasta käyttöön niitä voimavaroja, joita tällä on. Empowerment voidaankin kääntää myös toimintavoiman kasvattamiseksi, jolloin ihannetilanteessa yksilön voimavarat vastaisivat ympäristön mahdollisuuksia. Tätä prosessia ei voida tehdä asiakkaan puolesta, vaan asiakkaan on tultava oman elämänsä subjektiksi. Asiakasta tuetaan tähän tunnustamalla hänen elämäntarjansa, tunnistamalla hänen selviytymispyrkimyksensä ja tekemällä näkyväksi hänen onnistumisensa. Ihannetilanteessa asiakas antaa työlle sisällön ja ammattilainen muodon

menetelmien ja kokonaisuuden hallinnan kautta. Muutostyötä tehdään dialogisessa keskusteluyhteydessä molempien asiantuntemusta kunnioittaen. Työntekijän näkökulmasta on olennaista tunnistaa omat, sinänsä luonnolliset, turhautumisen tai pettymyksen tunteet suhteessa työhön ja asiakkaisiin ja kyetä asettamaan ne sivuun niin, etteivät ne ohjaa työtä. (Rostila 2001, 40-42.)

4.3 Sosionomin tutkinto ja osaaminen

Sosionomin AMK-tutkinto on 210 opintopisteen laajuinen kokonaisuus, joka sisältää tavallisesti perus- ja ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja, työelämässä tapahtuvaa käytännön harjoittelua sekä työelämälähtöisen opinnäytetyön tekemisen. Koulutuksen eri kokonaisuuksiin on integroituna teoretieto ja käytännön osaamisen kehittämistä. Sosionomikoulutuksen sisällä on oppilaitoksesta riippuen vaihtelevat mahdollisuudet suuntautua valinnaisten opintojen sekä harjoitteluiden avulla oman mielenkiinnon mukaan. Oman mielenkiinnon perusteella voi suuntautua esimerkiksi lastensuojelutyöhön, aikuisten parissa tehtävään työhön, mielenterveys- ja päihdetyöhön, vanhus- tai vammaistyöhön ja maahanmuuttajatyöhön. (Arene Ry 2017: 7-8.)

Ammattikorkeakouluilla on vapaus laatia omat opetussuunnitelmansa sosiaalialan koulutusohjelmille, joten sosionomikoulutuksen sisällöt vaihtelevat ammattikorkeakouluittain. Koulutuksien tavoitteita yhdistävät kuitenkin sosionomin kompetenssi- eli osaamisalueet, jotka on hyväksytty sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston työvaliokunnassa. Kompetenssialueita, joiden hallitseminen on jokaisen sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen tavoite, ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen. Osaamisalueet ovat toisiinsa tukevia ja etenkin eettinen osaaminen näyttäytyy kaikkia kompetensseja läpäisevänä (Rouhiainen-Valo & Rantanen & Hovi-Pulsa & Tietäväinen 2010: 9-16.) Osaamisalueiden kokonaisvaltainen hallinta on sosionomikoulutuksen tavoite ja pätevän ammatillisuuden edellytys.

5 Sosionomin osaamisen ja traumainformoidun työn risteyskohtia voimaantumisen näkökulmasta

Voimaantuminen nimetään yhdeksi traumainformoidun työotteen ydinalueeksi, ja se muodostaa muiden ydinalueiden kanssa asiakasta kokonaisvaltaisesti huomioivan mal-

lin. Sosionomin osaamissisältöjen voidaan nähdä tarjoavan erinomaisia välineitä asiakkaan voimaantumisen tukemiseen, ja niitä on helppoa jäsentää voimaantumisen teorian valossa. Tämän opinnäytetyön analyysivaiheessa keskitymme etenkin asiakastyön osaamiseen sekä eettiseen osaamiseen sisältyvien näkökohtien tunnistamiseen, sillä ne näyttäytyvät traumanäkökulmasta olennaisimpina. Sivuumme opinnäytetyössämme muitakin sosionomin osaamisalueita, sillä traumainformoidusta näkökulmasta traumatietoisuus on parhaimmillaan silloin, kuin se on kokonaisvaltaista.

5.1 Asiakastyöosaaminen

Monet traumatisoituneet asiakkaat kantavat kokemuksia hylätyksi ja petetyksi tulemisesta lähisuhteissaan. Siksi ammattilaisen lähtökohtainen auktoriteettiasema ja valta voivat laukaista ennakkoluuloja ja luottamuspulaa asiakkaassa. Traumaselviytyjät saattavat olla myös tavanomaista mukautuvaisempia auktoriteettien tahtoon ja kyvyttömämpiä pitämään omia puoliaan. Siksi traumainformoidussa työssä kiinnitetään tietoista huomiota valta-asetelmien tasa-arvoistamiseen. Asiakkaita muistutetaan heidän oman tahtonsa tärkeydestä ja oikeudesta lausua ääneen tarpeitaan. Ammattilainen pyrkii yhdistämään oman asiantuntemuksensa asiakkaan asiantuntemukseen omasta elämästään, omasta historiastaan ja omista selviytymiskeinoistaan. (Levenson 2017: 109) Sosionomin eettisen osaamisen sisältöihin kuuluu yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä kyky asettua yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevan puolelle. Asiakastyöosaamiseen kuuluu kyky luoda ammatillinen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhde. Asiakkaalle syntyvä kokemus yhteenkuuluvuudesta ja osallisuudesta omassa ihmissuhteisissa on voimaantumispyrkimysten keskiössä, ja myös asiakkaan ja työntekijän välinen suhde voi onnistuessaan olla merkittävä korjaava ihmissuhdekokemus (Rostila 2001, 41). Traumainformoitua työtä tekevän ammattilaisen ymmärrys traumatisoituneiden asiakkaiden kanssa vuorovaikutukseen vaikuttavista tekijöistä auttaa kohti sensitiivisempää asiakassuhteen muodostamista ja madaltaa asiakkaan kynnystä ryhtyä aktiiviseksi osallistujaksi itseään koskevassa prosessissa.

Lapsuudessa traumatisoituneilla asiakkailla on usein kokemuksia heidän äänensä ja valintojensa riistämistä heiltä, joten traumainformoidussa työssä heidän omaa päätöksentekokykyään ja itsensä puolella toimimisen taitojaan vahvistetaan. Voimaantumista rakennetaan voimavarakeskeisellä lähestymistavalla, asiakkaan oireet nähdään selviytymisstrategioina ja patologisoinnin sijaan keskitytään resilienssitekijöihin. Traumatisoitumisen mahdollisuus jokaisen henkilöhistoriassa nähdään ihmisiä yli asemarajojen yhdistävänä tekijänä.

Sosiaalialan työ on suhdeperustaista työtä, jossa ammattilaisen ihmissuhdetaidot ovat asiakastyön osaamisen avainasemassa. Eettisesti vuorovaikuttava sosiaalialan ammattilainen kykenee mm. objektiivisuuteen ja selkeyteen, yhteistyöhön, empaattisuuteen ja herkkyyteen tarpeiden tunnistamisessa sekä ihmisten kohteluun kunnioittavasti, ystävällisesti ja tasapuolisesti. Hänellä on käsitys oikeudenmukaisuudesta, tilannetajua, sietokykyä sekä kykyä ajatella laajasti. (Talentia 2017: 31-32) Itsereflektio on asiakastyön keskiössä, ja osaava sosiaalialan ammattilainen onkin selvillä omasta ihmiskäsityksestään ja arvomaailmastaan sekä näiden vaikutuksesta työhönsä. Vahvaa asiakastyötä tekevä sosionomi tunnistaa asiakkaansa yksilölliset tarpeet, ja tekee asiakkaansa kanssa tavoitteellista yhteistyötä asiakkaan voimavarat huomioiden. Sosiaalialan ammattilaisella on myös riittävä menetelmäosaaminen erilaisten asiakkaiden kanssa toimimiseen sekä toiminnallisia valmiuksia erilaisissa työympäristöissä toimimiseen esim. asiakkaan kotona tai ryhmätilanteissa. (Rouhiainen-Valo ym. 2010: 18.)

Traumainformoidulla työotteella voi olla toisaalta annettavaa asiakastyölle, ja toisaalta taas sosionomin asiakastyön osa-alueet voivat palvella traumainformoidun työotteen tarkoitusta. Asiakkaan voimavarojen ja haasteiden kartoitus voi olla realistisempaa ja asiakkaalle paremmin ymmärrettävää, mikäli traumanäkökulmaa voidaan pitää avoimesti esillä. Toimintaympäristöjä voitaisiin lähtökohtaisesti valita ja suunnitella tukemaan traumatisoituneita asiakkaita paremmin. Traumatisoitumisen luonnetta ymmärtävä työntekijä pystyisi joustavasti mukauttamaan työtapojaan tilanteissa, joissa asiakas yllättäen kuormittuisi. Asiakkaan epätarkoituksenmukaiselta vaikuttavat reaktiot tulisivat ymmärrettävämmiksi ammattilaiselle ja ammattilaisen sensitiivisen kohtaamisen ja kunnioittavan sanelmistamisen myötä ehkä myös asiakkaalle. Ilman trauman toimintalogiikan tuntemista työntekijä ei välttämättä ymmärrä joustaa tilanteissa, jotka laukaisevat asiakkaassa traumareaktioita, ja saattaa yrittää käyttää toimimattomia ja pahimmillaan uudelleen traumatisoivia ja asiakasta palvelusta etäännyttäviä työtapoja. Traumatietoinen sosionomi voisi kyetä tarjoamaan traumatisoituneelle asiakkaalle joustavuuden kautta voimaantumisen kokemuksia lisäämällä asiakkaan kykyä kannatella itseään myös sellaisten tilanteiden yli, joissa asiakas on aiemmin kokenut traumareaktioidensa ja uudelleentraumatisoitumisen vuoksi voimattomuutta. Palvelujärjestelmän riittävän tuntemuksen merkitys taas voi traumanäkökulmasta olla turvattomalle asiakkaalle ymmärrettävän kuvan syntyminen realistisista vaihtoehdoista, sekä tunne siitä, että häntä kannatellaan osaavissa käsissä. Tämä vahvistaa asiakasprosessissa syntyvää luottamusta.

5.2 Eettinen osaaminen

Sosiaalialan etiikan mukaan ammattilaisen odotetaan edistävän tasa-arvoa ja ehkäisevän huono-osaisuutta. Eettisyys merkitsee myös sitoutumista ihmisoikeuksien vaalimiseen ja sosiaalialan eettisiin periaatteisiin. (Rouhiainen-Valo ym. 2010: 16-17.) Sosionomilta edellytetään osallisuuden edistämistä tarjoamalla asiakkaalle hänen elämäänsä vaikuttavia valintoja koskevan tiedon ymmärrettävällä tavalla sekä kokemuksen päättävällstä omaa elämää koskevissa asioissa. Työntekijän tavoitteena tulee olla tunnistaa kaikki seikat, voimavaroista kuormitustekijöihin, jotka vaikuttavat asiakkaan elämään (Talentia 2017: 17-19). Traumainformoidusta näkökulmasta tämä tarkoittaa asiakkaiden muutoksen tiellä olevien henkilökohtaisten haasteiden lisäksi historiallisten, ylisukupolvisten, kulttuuristen ja rakenteellisten haasteiden tunnistamista ja näiden asioiden ymmärrettäväksi tekemistä myös asiakkaille. Asiakkaiden narratiivi voi laajentua ymmärryksestä, että tämä on yksilönä osa suurempaa kokonaisuutta, jossa asiakasta voidaan riittävän emotionaalisen ja käytännön tuen kautta auttaa tunnistamaan oma paikkansa, oma arvonsa ja omat voimavaransa, joiden turvin toimia ja vaikuttaa oman elämänsä kulkuun aiempaa paremmin. Sekä traumainformoidun että voimavarakeskeisen työotteiden näkökulmasta on olennaista myös kuulla ja tunnustaa asiakkaan itse kuvaama todellisuus, jossa hän elää sekä asiakkaan kokema asema tässä todellisuudessa, sortumatta stereotyyppisiin oletuksiin tai asenteellisiin tulkintoihin. Traumainformoidussa työotteessa on olennaista se, että jatkuville voimattomuuden kokemuksille altistuneille asiakkaille vältetään tuottamasta uusia voimattomuuden eli uudelleentraumatisoitumisen kokemuksia. Tämä mahdollistuu parhaiten, kun ollaan tietoisia rakenteellisista esteistä asiakkaan ja hänen tarvitsemansa tuen välillä, ja pyritään tietoisesti poistamaan ja maldaltamaan niitä. Tämän tyyppinen kokonaisuuden hahmottelu suhteessa asiakkaan elämään ja mahdollisuuksiin kuvastaa parhaiten empowermentin viitekehyksessä, mutta kuten aiemmin todettu, valtaistuminen ja voimaantuminen ovat paikantumiserostaan huolimatta erottamattomassa suhteessa toisiinsa.

Sosionomin kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen kompetenssin keskiössä on eettinen vaade yhteiskunnan eriarvoisuutta ja huono-osaisuutta tuottavien rakenteiden hahmottamisesta, ja tästä lähtökohdasta asiakkaiden tukeminen kohti laajempaa osallisuutta yhteiskunnassa. Sosiaalialan työ on muutostyötä, joka kriittisessä sosiaalialan perinteessä laajennetaan yksilön tasolta koskemaan myös yhteisöjä ja yhteiskuntaa laajemminkin. (Rouhiainen-Valo ym. 2010: 20) "Traumainformoitu työote pitää sisällään yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistämisen. Ihmistyössä toimivilla ammattilaisilla

on mahdollisuus toimia muutosagentteina omilla toimialueillaan ja rakentaa näin kestävää yhteiskuntaa, jossa ketään ei jätetä eikä hukata”, sanoo Johanna Linner Matikka (2020) artikkelissaan *Rakenteet pahoinvoinnin tuottajina ja haastajina*. Sosionomin osaaminen ja traumatyöosaamisen periaatteet ovat siis myös tältä osin toisiaan tukevat ja ovat yhteneväisiä myös valtaistumisen tukemisen kanssa (ks. Hokkanen 2014). On myös huomioitava, että todellisen traumainformoidun kulttuurin luominen tapahtuu organisaatiotasolla ja suhteessa ympäröivän yhteiskunnan rakenteisiin. Siksi myös kehittämis- ja johtamisosaamisen sekä kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen kompetenssit tulevat merkitykselliseksi, mikäli organisaatiossa tavoitellaan laajempaa toimintatapojen muutosta kohti traumainformoitua organisaatiota.

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset

Tavoitteenamme oli haastatteleamalla tutkia Kalliolan sosionomien kokemuksia traumatietoisuutensa kehittymistä heidän uransa aikana ja etenkin aiheeseen liittyvän täydennyskoulutuksen myötä. Tutkimme myös traumatietoisuuden kehittymisen vaikutuksia heidän ammatillisuudelleen voimaantumisen ja työhyvinvoinnin näkökulmasta. Traumatietoisuudella tarkoitamme tässä opinnäytetyössä riittävää tietoisuutta traumojen aiheuttajista, syntymekanismeista, vakavuusasteista ja niiden laadullisista eroista, sekä tietoisuutta traumojen moninaisista vaikutuksista yksilön kehitykselle ja käytännön toimintakyvyille. Tutkimme tällaisen tietoisuuden kehittymisen vaikutuksia myös sosionomien käytännön työlle.

Lisäksi pyrimme aineiston analyysivaiheessa kartoittamaan millaisia traumainformoidun työotteen elementtejä sosionomit kuvaavat puheessaan. Kuten aiemmin olemme esittäneet, sosionomikoulutuksen osaamisalueet vastaavat sisällöltään hyvin voimavarakeskeisen työn tarpeisiin ja sekä osaamisalueiden että voimaantumisteorian ja voimavarakeskeisyyden väliltä löytyy yhteneväisiä elementtejä. Monet samat elementit toistuvat myös traumainformoidun työotteen sisällössä. Tavoitteenamme oli kartoittaa, miten nämä elementit näyttäytyvät haastattelemiemme sosionomien puheessa, riippumatta siitä miten laaja ymmärrys kullakin haastateltavalla on traumainformoidun työotteen käsitteestä ja sen sisällöistä.

Neljän näkemyksiä ja kokemuksia kartoittavan näkökulman perusteella laadimme kaksi tutkimuskysymystä. Kolmas tutkimuskysymyksemme kartoitti traumainformoidun työn elementtejä sosionomien puheesta. Tutkimuskysymyksemme olivat seuraavat:

1. Millaisia ovat Kalliolan sosionomien kokemukset omasta traumatietoisuudestaan ja sen kehittymisestä?
2. Millaisia koettuja vaikutuksia traumatietoisuuden kehittymisellä on sosionomien ammatillisuudelle?
3. Millaisia traumainformoidun työotteen elementtejä sosionomit kuvaavat puheessaan?

Toivoimme saavamme vastauksia moniin kysymyksiin, jotka kattavat aiheen eri näkökulmia. Ensinnäkin kartoitimme opinnäytetyöhön osallistuneiden sosionomien kokemuksia sosionomikoulutuksen heille tuottamasta traumatietoisuudesta. Toiseksi pyrimme selvittämään, millaisia vaikutuksia sosionomien osallistumisella Traumatierapiakeskuksen koulutukseen on heidän koetulle traumatietoisuudelleen sekä käytännön työlle. Kolmanneksi pyrimme saamaan tietoa sosionomien näkemyksistä traumatietoisuuden hyödyistä asiakkaiden voimaantumisen tukemisen näkökulmasta. Neljänneksi kartoitamme sosionomien näkemyksiä traumatietoisuuden lisääntymisen hyödyistä työhyvinvoinnin kannalta. Näihin kysymyksiin haimme vastauksia kahdella ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä. Lopuksi halusimme myös tutkia, millaisia traumainformoidun työotteen elementtejä nostavat puheessaan esiin sosionomit, joiden organisaatiossa traumatietoisuuden merkitys on tiedostettu.

Analysoimme aineistoamme traumateorian, traumainformoidun työotteen teorian, sosionomin osaamiseen sekä työhyvinvointiin liittyvän teorian avulla. Laajempaan viitekehyykseenämme toimi voimaantumisen käsitteen ympärille rakentuva teoria, koska sillä on laajoja yhteneväisyyksiä ja leikkauspintoja muun teorian kanssa. Pyrimme kartoittamaan ilmiötä niin laajasti, kuin opinnäytetyömme rajoissa on mahdollista.

6.2 Eettisen näkökohdat

Haastattelututkimukseen osallistuvilla pitää antaa riittävästi tietoa siitä, millaiseen tutkimukseen he ovat osallistumassa, miten se toteutetaan ja mitä ovat tutkimuksen tavoitteet. Haastateltavan tulee tietää ja voida valmistautua mm. siihen, miten yksityisiä tietoja

aiotaan kartoittaa. Tutkijan vastuulla on tehdä eettinen arviointi siitä, onko arkaluonteinen tieto ja sen kerääminen tutkimuksen kannalta niin olennaista, että ihmisen yksityisiin asioihin kannattaa kajota. Vain riittävän ja olennaisen tiedon saatuaan on mahdollista antaa todellinen suostumus osallistumisesta. Tutkimukseen osallistumisen on oltava täysin vapaaehtoista (Eskola & Suoranta 2005: 56–57). Tässä tutkimuksessa kerroimme osallistujille avoimesti tavoitteemme ja haastattelun aihepiirit pääpiirteittäin. Kerroimme tutkitaville myös, että varsinaisen kokemustiedon kartoittamisen lisäksi tutkimme myös heidän tuottamaansa puhetta traumainformoidun työotteen elementtejä etsiäksemme.

Tietojen käsittelyn luottamuksellisuus ja anonymiteetti tulee varmistaa, ja tutkimuksen osallistujalle ei tule luvata suurempaa luottamuksellisuutta tai anonymiteettiä kuin tutkimuksen toteuttamisen puitteissa on realistista toteuttaa. Luottamuksellisuuden kannalta on tärkeää, että hankittuja tietoja käsitellään erityisellä tarkkaavaisuudella, mutta tutkijan ei tule luvata enempää luottamuksellisuutta, kuin on tosiasiaassa mahdollista tarjota (Eskola & Suoranta 2005: 56–57). Sitouduimme tässä tutkimuksessa säilyttämään ja käsittelemään kaikkea keräämäämme tietoa niin salaisesti kuin se oli meille mahdollista, eikä sitä käsitellyt tai tarkastellut kukaan muu kuin tutkimuksen toteuttajat. Litteroituamme materiaalin tuhosiimme äänitteet. Emme myöskään keränneet tai säilyttäneet mitään osallistujien henkilötietoja.

Tuloksia julkistettaessa on huolehdittava siitä, etteivät haastateltavien henkilöllisyydet paljastu (Eskola & Suoranta 2005, 57). Pyrimme anonymisoimaan aineistomme parhaamme mukaan, poistaen kaikki tarpeettomat personoivat tiedot kuten haastateltavien nimet sekä tarkat tiedot työskentely-yksiköstä tai työhistoriasta. Osallistujille kerrottiin kuitenkin avoimesti ennen haastattelun aloittamista, että koska tutkimuksemme toteutetaan melko pienen joukon sisällä yksittäisessä organisaatiossa, on anonymisoinnista huolimatta mahdollista, että kollegat tai esimiehet voivat tunnistaa haastateltavat aineistomme joukosta. Kaikki haastateltavat ymmärsivät asian ja suostuivat nauhoitukseen.

6.3 Opinnäytetyön eteneminen ja aineiston keruu

Haimme tutkimuslupaa Kalliola-konsernilta Kalliola-konsernin vaatimusten mukaisesti joulukuussa 2020. Tutkimusluvan saatuaamme aloitimme halukkaiden osallistujien etsinnän niiden Kalliolan sosionomien joukosta, jotka ovat käyneet traumatietoisuuskoulutuksen tai osallistuvat koulutukseen paraikaa. Saimme tutkimusluvan vuoden 2020 viimeisinä päivinä, ja aloimme vuodenvaihteen jälkeen etsiä osallistujia. Laadimme tiedotteen

(liite 1), jossa kerroimme pääpiirteittäin opinnäytetyömme tavoitteista ja toteuttamisesta, ja pyysimme halukkaita sosionomeja ottamaan meihin yhteyttä sähköpostitse. Saimme lähetettyä kutsumme Kalliolan sisäisiä tiedotuskanavia pitkin sellaisille henkilöille, jotka olisivat ominaisuuksiensa, eli sosionomin ammatin ja traumatietoisuuskoulutukseen osallistumisen puolesta sopivia osallistumaan tutkimukseemme. Saimme kolme ilmoittautumista sähköpostitse, ja yhden haastateltavan löysimme vielä toisen haastateltavan suosituksesta. Haastateltavia kertyi siis lopulta yhteensä neljä. Yksi heistä työskenteli aikuisten asumispalvelussa, yksi vankityössä ja kaksi lastensuojelun sijaishuollossa. Kaksi vastaajista oli käynyt koulutuksen aiemmin urallaan, ja kahdella oli koulutus kesken. Haastattelujen aikaan heidän koulutuksensa on ollut noin puolessa välissä. Järjestimme haastattelut koronatilanteen takia internetin välityksellä Microsoft Teams -palvelussa.

Haastattelumme oli puolistukturoitu teemahaastattelu. Puolistrukturoiduissa haastatteluisissa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta vastaukset ovat avoimia. Teemahaastatteluissa haastattelun aihepiireistä on etukäteen koostettu teemoja, joiden käsitellyksi tulevista haastattelijasta seuraa haastattelun aikana. Niiden käsittelyn laajuus tai käsittelyjärjestys voi kuitenkin vaihdella haastattelusta toiseen, eikä haastattelussa tarvitse käyttää valmiita kysymyksiä. (Eskola & Suoranta 2005: 86.)

Keräsimme aineiston käyttäen puolistrukturoitua teemahaastattelua, joka sijoittuu loma-kehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin. Teemahaastattelu etenee ennalta valittujen, tutkimuksen viitekehystä nousseiden teemojen ja niihin liittyvien kysymysten mukaan, mutta haastattelun aikana voidaan esittää myös syventäviä ja tarkentavia kysymyksiä. Tutkija voi itse päättää, esittääkö kaikille haastateltaville kaikki suunnitellut kysymykset, ja ovatko ne kaikille samassa järjestyksessä. Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat ja merkityksenantonsa ovat suuressa merkityksessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018:87-88.)

Laadimme etukäteen kahden ensimmäisen tutkimuskysymyksemme pohjalta neljä teemaa, kaksi kumpaakin tutkimuskysymystä kohden. Teemojen alle laadimme valmiiksi haastateltaville esitettäviä kysymyksiä, joiden laadinnan tukena käytimme teoriasitamme nousseita teemoja ja käsitteitä. Kolmannesta tutkimuskysymyksestä emme laatineet haastatteluun teemaa, koska se on laadultaan erilainen, tavoitteenaan kartoittaa osallistujien puheesta traumainformoidun työn elementtejä. Laitimamme teemat sekä niiden pohjalta esitetyt haastattelukysymykset ovat nähtävissä liitteessä 2.

6.4 Analyysitapa

Valitsimme analyysitavaksemme teorialähtöisen sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysilla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Menetelmällä voidaan analysoida erilaisia kirjalliseen muotoon saatettuja dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Analyysin tarkoituksena on etsiä ja tekstistä erilaisia merkityksiä sekä niiden tarkastelu. (Tuomi & Sarajärvi 2018:103, 117.)

Tutkimuksessa aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä, ja analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysin pyrkimys on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan mielekäästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota tutkittavasta ilmiöstä. Analyysin tarkoitus on luoda selkeyttä aineistoon, jotta tutkija voi tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto aluksi hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018:122.)

Teorialähtöinen analyysi nojaa johonkin tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteetin esittämään ajatteluun. Tutkimuksessa kuvaillaan kyseinen malli ja sen mukaan määritellään tutkimuksen kohteena olevat käsitteet. Tutkittava ilmiö toisin sanoen määritellään jonkin jo tunnetun mukaisesti. Aineiston analyysia ohjaa valmis aikaisemman tiedon perusteella luotu teoria, kehys tai malli. Teorialähtöisen sisällönanalyysin taustalla on aikaisemman tiedon testaaminen uudessa kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018:110.)

Teorialähtöisessä analyysissa päättelyn logiikka yhdistetään usein deduktiiviseen päättelyyn, sillä siinä korostuu teorian merkitys lopputuloksen kannalta. Deduktiiviseen päättelyyn kuuluu ajatus etenemisestä yleisestä yksityiseen. Deduktiivinen oletus on, että teoriasta löytyvät asiat ovat löydettävissä myös aineistosta, mikäli aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä. Analyysivaiheessa etsitään aineistosta teorialuokkiin sisällöllisesti sopivaa materiaalia. (Kyngäs & Elo & Pölkki & Kääriäinen & Kanste 2011: 139–140.) Tutkimuksen teoreettisessa osassa on hahmoteltu esimerkiksi kategoriat, joihin aineisto suhteutetaan. Teorialähtöisessä analyysissa ilmiöstä jo tiedetty sanelee, miten aineiston hankinta järjestetään ja miten tutkittava ilmiö käsitteenä määritellään (Tuomi

& Sarajärvi 2018: 110–112). Teorialähtöinen sisällönanalyysi sopi hyvin tutkimuksemme, koska teoria ohjasi haastatteluteemojen ja kysymysten asettelua ja nähdäksemme teorialähtöisten yläluokkien muodostaminen jäseni hyvin aineistoamme. Tutkimme myös millaisia traumainformoidun työotteen elementtejä haastateltavat kuvaavat puheessaan, eli etsimme suoraan teoriasta löytyvää tietoa aineistosta.

Teorialähtöisessä analyysissä aineiston analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan käsitejärjestelmään, teoriaan tai malliin. Aluksi luodaan analyysirunko, jonka sisälle muodostetaan aineistosta erilaisia luokituksia tai kategorioita. Aineistosta poimitaan analyysirunkoon kuuluvat asiat, sekä analyysirungon ulkopuolelle jäävät asiat, joiden pohjalta voidaan muodostaa uusia luokkia aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita noudattaen. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä voidaan aineiston mukaan poimia aluksi joko yläluokkaa tai alaluokkaa kuvaavia ilmiöitä ja sijoittaa ne muodostetun analyysirungon mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018: 127–131). Käytimme analyysirunkona alun perin haastatteluissa käytettyjä teemoja, sekä niiden teoriasta nousseita luokkia. Teemat ja yläluokat loimme teorialähtöisesti ja yläluokkiin kertyneestä aineistosta erittelimme vielä tarvittaessa aineistolähtöisiä alaluokkia, mikäli alaluokat toivat lisää selkeyttä yläluokkaan tai yläluokan aineistoista oli löydettävissä toistuvia näkökulmia.

Aloitimme aineiston analyysin litteroimalla aineiston kirjalliseen muotoon. Kirjoitimme äänitteiden haastattelujen sisällöt omiin dokumentteihinsa sana sanasta. Jätimme kuitenkin pois täytesanoja kuten ”tota” tai ”niinku”, joiden puuttuminen ei vaikuttanut sisällön tulkintatapaan. Tämän jälkeen koodasimme aineistomme. Koodaaminen on keino aineiston systemaattiseen läpikäyntiin ja aineiston saattamiseksi helpommin tulkittavaan muotoon. Koodimerkkien tarkoituksena on toimia muistiinpanoina tekstikohdille annetuista tulkinnoista ja apuvälineinä tekstien sisällön kuvaamiseen. Tekstin koodaus helpottaa tekstiaineistossa navigointia sekä toimii aineiston jäsenyyksen toimivuuden testausvälineenä. Laadullisessa tutkimuksessa koodi eli luokitusjärjestelmä voi elää analyysin edetessä (Eskola & Suoranta 2005: 154–155). Kokeiltuamme paria erilaista tapaa jäsentää aineistoamme ja päädyttyämme toimivimpaan ratkaisuun, koodasimme aineiston neljän pääteemamme mukaisesti. Koodasimme aineistosta tässä vaiheessa myös kolmannen tutkimuskysymyksemme kannalta olennaiset lainaukset omaksi teemakseen. Kokonaisuudessaan koodasimme siis viisi erillistä laajaa teemaa, joiden jokaisen alle kertyi paljon aineistoa. Nimesimme teemat A-, B-, C-, D- ja E-teemoiksi. A- ja B-teemoista etsimme vastauksia ensimmäisen tutkimuskysymykseen, C- ja D-teemoista toiseen, ja E-teemasta kolmanteen. Poimimme koodaamamme aineiston erilli-

siin dokumentteihin, joissa pelkistimme eli redusoimme lainaukset. Pelkistämällä tarkoitetaan aineiston karsimista niin, että tutkimustehtävää kuvaavista ilmauksista muodostetaan tiivistettyjä yksiköitä, jotka kootaan erilliseen dokumenttiin (Tuomi & Sarajärvi 2018:122-124). Merkitsimme jokaiseen pelkistettyyn lainaukseen haastattelun järjestysnumeron, jotta lainaukset eivät sekoitu keskenään ja jotta voisimme myöhemmässä analyysivaiheessa vertailla aineistoja paremmin.

6.5 Teorialähtöiset yläluokat

Muodostimme jokaisen teeman alle teorialähtöiset yläluokat. Näiden yläluokkien alle luokittelimme pelkistämämme aineiston. Osa lainauksista esiintyy useissa yläluokissa. Aineiston pienen koon, teoriaperustamme ja vastausten sisältöjen päällekkäisyyksien vuoksi koimme tämän olennaisena. Niistä yläluokista, joista koostui laajin aineisto, luokittelimme vielä aineistolähtöisiä alaluokkia, mikäli sellaisia selkeästi näyttäytyi. Ensimmäisestä teemasta, joka koski sosionomien kokemuksia sosionomikoulutuksesta, emme saaneet aineistostamme riittävästi materiaalia alun perin suunnittelemiemme teorialähtöisten luokkien alle, joten päädyimme luomaan tämän teeman luokat osin aineistolähtöisesti. Liitteessä 3 kuvaamme esimerkein tapaamme jäsentää aineistoaamme.

Tarkastelimme aineistoamme monipuolisesti ja pyrimme etsimään niin teoriaa tukevia kuin sen kanssa ristiriidassa olevia havaintoja. Etsimme aineistostamme sekä traumatiivisuuden lisääntymisen koettuja hyötyjä että haittoja. Pyrimme myös refleктоimaan sitä, mikä tutkimuksen toteuttamisen tavassa on mahdollisesti vaikuttanut aineistoon, ja mitä muita syitä voisi olla sille, että teimme teoriasta poikkeavia havaintoja tai havaitsimme teorianne mukaan puuttuvia näkökohtia.

Suunnitelmamme oli muodostaa sosionomikoulutusta käsittelevälle teemalle teorialähtöisiä luokkia traumateorian ja sosionomin kompetenssien pohjalta. Loimme opinnäytetyömme traumateorian pohjalta kolme teoreettista luokkaa, jotka olivat trauman syyt, oireet ja vaikutukset. Tarkoituksenamme oli kartoittaa miten ja missä yhteydessä näitä asioita oli sosionomien muistin mukaan käsitelty koulutuksessa. Aineistomme jäi kuitenkin odotettua pienemmäksi, koska neljästä haastateltavasta yksi olikin laillistettu sosionomi, eli hän ei voinut vastata sosionomikoulutusta koskeviin kysymyksiin lainkaan. Aineisto jäi myös muiden kolmen haastateltavan osalta ohueksi, sillä haastateltaviksemme sattui vain sosionomeja, joilla kaikilla oli valmistumisestaan lähemmäs tai yli

kymmenen vuotta. Näin ollen he eivät enää tarkalleen muistaneet koulutuksen sisältöön liittyviä yksityiskohtia, vaan heidän vastauksensa perustuivat muistinvaraisiin mielikuviin. Tämän seurauksena alkuperäinen traumateoriasta noussut teoreettinen luokittelu traumatisoitumisen syiden, oireiden ja vaikutusten käsittelemisestä sosionomikoulutuksessa ei vinyt analyysiämme paljoakaan eteenpäin. Suurin osa haastattelujen pohjalta syntyneestä aineistosta jäi näiden luokkien ulkopuolelle.

Traumaterapiakeskuksen kurssille osallistumisen vaikutuksia kartoittamaan loimme sosionomin asiakastyön kompetenssin, eettisen kompetenssin ja sosiaalialan eettisten ohjeiden pohjalta analyysiamme ohjanneet yläluokat. Eettinen osaaminen näyttäytyy kaikkia kompetensseja läpäisevänä, mutta keskitymme nimenomaan asiakastyön osaamiseen, sen ollessa traumaosaamisen kannalta oleellisin sosionomin osaamisalue. Asiakastyöosaamisen näkökulmasta sosionomille on tärkeää vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luominen, asiakkaan tarpeiden tunnistaminen, asiakasprosessin arviointi ja kehittäminen sekä itsetuntemuksen ja itsereflektion kehittyminen (Rouhiainen-Valo ym. 2010:15-18). Analysoimme saamamme aineistoa etsien vastausta siihen, miten sosionomit kuvaavat kokemuksiaan osaamisensa kehittymisestä näillä osa-alueilla traumanäkökulmasta.

Tutkiaksemme traumatietoisuuden kasvun vaikutuksia asiakkaiden voimaantumisen tukemiseen, jaoimme aineistomme yläluokkiin voimaantumisen teoriaan pohjautuen. Olennaisiksi yläluokiksi voimaantumisen tukemisessa luokittelimme asiakaslähtöisyyden ja asiakkaan kuulemisen, asiakkaan toimijuuden tukemisen, uudenlaisten tulkintojen mahdollistamisen sekä voimavarojen tunnistamisen. Valitsimme voimaantumisen teorian osaksi opinnäytetyötämme siksi, että se on yksi sosiaalipedagogisista ydinkäsitteistä, ja voimaantumisen teoriaan nojaavaa voimavarakeskeistä työtettä käytetään Suomen sosiaalialan kentällä. Kuten olemme esittäneet, sen olennaiset ajatukset ja päämäärät mukailevat myös sekä sosionomin osaamistavoitteita että traumainformoidun työtteen tavoitteita. Opinnäytetyössä esittelemämme traumainformoitu työote sisältää suurelta osin samoja elementtejä ja painotuksia kuin voimaantumisen teoriaan pohjaavat työtteen. Siksi koimme kiinnostavana tutkia, miten traumanäkökulma voisi mahdollisesti jalostaa asiakkaan voimaantumisen tukemista.

Työhyvinvointia tarkastelimme Talentian eettisessä oppaassa sekä traumainformoidun työtteen teoriassa lueteltujen työhyvinvointiin liittyvien käsitteiden näkökulmasta. Talentian (2017) Arki, arvot ja etiikka -oppaassa kuvataan sosiaalialan työhyvinvoinnin kannalta merkittäviä asioita hyvin samansuuntaisesti, kuin traumainformoidun työtteen

teoriassa. Myös Talentian opas tunnistaa sijaistraumatisoitumisen ja myötätuntouppumuksen olennaisiksi työhyvinvoinnin haasteiksi sosiaalialalla (Talentia 2017: 50). Ja-oimme aineiston teorian perusteella yläluokkiin, jotka olivat sijaistraumatisoitumisen ehkäisy, myötätuntouppumuksen ehkäisy sekä työntekijän ja työelämän suhde. Traumainformoidun työotteen teoriassa myötätuntouppumus nähdään osana sijaistraumatisoitumista, kun taas Talentian eettisessä oppaassa nämä käsitteet on eroteltu toisistaan. Päätimme tutkia niitä erillään myös opinnäytetyössämme.

Muodostimme traumainformoidun työotteen elementtejä kartoittavat yläluokkamme muokailien edellä esittelemiämme SAMSHAN (2014) traumainformoidun työotteen ydinelementtejä. SAMSHAN ydinelementit ovat yhteneväisiä myös opinnäytetyömme muun traumainformoidun työotteen teorian kanssa (ks. Levenson 2017 & Knight 2014 & Sarvela 2020). Muodostamamme luokat olivat turvallisuus, yhteistyö ja vastavuoroisuus, voimaantuminen ja oman äänen ja valinnan tunnistaminen, organisaatio- ja toimintakulttuurin muutos, luotettavuus ja avoimuus, vertaisuus sekä kulttuuristen, historiallisten ja sukupuoliin liittyvien seikkojen tunnistaminen. Lisäsimme erillisenä luokkana ACE-tietoisuuden kuvaamisen, sillä Sarvela (2020) on nostanut myös ACE-tietoisuuden vaikutusten tuntemisen traumainformoidun työotteen kannalta olennaiseksi osamiseksi (Sarvela 2020: 100). Lisäsimme myös yleisyys ja yleistettävyyys -luokan, sillä traumatisoitumisen yleisyyden tiedostamisen tärkeys kulkee läpi teoria-aineistomme, mutta ei muodosta siinä omaa luokkaansa. Halusimme tutkia myös yleisyyteen liittyviä lainauksia.

7 Tulokset

Kohdat 7.1 ja 7.2 kuvaavat tuloksiamme koskien Kalliolan sosionomien kokemuksia omasta traumatietoisuudestaan ja sen kehittymisestä. Tavoitteenamme oli kartoittaa sosionomien kokemuksia sosionomikoulutuksen heille tuottamasta traumatietoisuudesta ja sen kehittymisestä heidän traumatietoisuuslisäkoulutukseen osallistumisensa myötä. Kohdissa 7.3 ja 7.4. esittelemme tulokset koskien toista tutkimuskysymystämme siitä, mitä ovat traumatietoisuuden kehittymisen koetut vaikutukset sosionomien ammatillisuudelle. Ja-oimme ammatillisuuden kahteen laajaan teemaan, joista ensimmäinen tutkii traumatietoisuuden vaikutusta sosionomin työlle voimaantumisen teorian näkökulmasta ja toinen kartoittaa traumatietoisuuden kasvun vaikutuksia työhyvinvoin-

nille. Kohdassa 7.5 esittelemme tuloksemme kolmanteen tutkimuskysymykseen, eli siihen millaisia traumainformoidun työotteen elementtejä haastateltavat kuvaavat puheessaan.

7.1 Sosionomien kokemuksia sosionomikoulutuksen heille tuottamasta traumatietoisuudesta

Haastateltavat kertoivat, että trauman käsittely oli jäänyt sosionomikoulutuksessa vähäiseksi tai kokonaan olemattomaksi. He toivat esiin, että sosionomikoulutuksen päihde- ja mielenterveystyön sekä lastensuojelun opinnoissa viitattiin yksilön ongelmien taustalla olevan traumaattisia kokemuksia. Trauman oireista tai vaikutuksista ei ollut mainintaa. Yksi haastateltava mainitsi sosionomikoulutuksen olevan toisaalta yleispätevä koulutus, jonka tarkoitus ei ole tähdätä spesifiin osaamiseen. Toinen haastateltava taas mainitsi asiakastyön haasteiden monimuotoisuuden, ja koulun vaikeuden vastata niihin kaikkiin. Kaikki haastateltavat olisivat kuitenkin kaivanneet enemmän tietoa traumasta jossain muodossa jo sosionomikoulutuksen aikana. Yksi haastateltava kertoi, että traumatieto olisi auttanut työelämää aloittelevan sosionomin epävarmuuden tunteisiin. Sosionomikoulutuksen ja traumatyöosaamisen välillä nähtiin myös yhtäläisyyksiä, ja koulutuksen toisaalta antavan hyvän pohjan traumatyöosaamiselle.

”...tapa kohdata ihmiset tasa-arvoisesti ja luottamuksellisesti ja turvallisesti, niin nehan on semmosta traumatyöskentelyn peruskauraa, mikä tulee kuitenkin sosionomikoulutuksessa, vaikkei puhuttaisi traumasta tai traumainformoidusta työotteesta, niin se on siihen kyllä sisään leivottu. ---sosionomikoulutus on antanut ihan hirveen hyvän pohjan kehittämään vielä enemmän traumatyöskentelyosaamista.”
H1

7.2 Traumaterapiakeskuksen koulutukseen osallistumisen vaikutukset sosionomien koetulle traumatietoisuudelle

7.2.1 Vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luominen

Eettisen ja asiakkaan turvallisuutta edistävän vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luomista tukee sosionomin sitoutuminen kuulemaan asiakasta ja tämän mielipiteiden huomioiminen, pitäminen kiinni yhteisistä sopimuksista sekä kunnioittava ja yhdenvertainen kohtelu. Ammatillaisen vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot ovat avainasemassa ammatillisen mutta ystävällisen, inhimillisen ja turvallisen asiakassuhteen luomisessa (Helminen ym. 2020: 16–18). Vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luomisen näkökulmasta haastatteluistamme nousi olennaiseksi asiakastilanteiden rauhoittaminen, kontaktin

luominen asiakkaaseen, sekä asiakkaan tilanteeseen mukautuminen, joihin on trauma-koulutuksen seurauksena kiinnitetty enemmän huomiota. Traumanäkökulman tiedosta-misen kerrottiin yleisesti ohjaavan haastateltavien tapoja olla vuorovaikutuksessa kohti lisääntyntä sensitiivisyyttä. Traumatietoisuuden koettiin vaikuttaneen toisaalta yksilöl-listen tarpeiden parempaan huomiointiin, toisaalta taas lisääntyneeseen varmuuteen yksilöohjauksessa. Koettiin, että traumatyöosaamisen parantumisesta voi olla hyötyä myös puheeksi ottamiselle, kun osataan esim. sanoittaa asiakkaille heissä havaittuja kehollisia viestejä tai dissosiaatio-oireita sekä nostaa traumanäkökulmaa keskusteluun ilman pelkoa asiakkaan vahingoittamisesta. Esiin nousi myös se, että lisääntyneen traumaymmärryksen myötä asiakkaita voi myös rajata sensitiivisemmin aiheuttamatta esim. häväistyksi tulemisen kokemuksia. Huomioitiin myös, että koulutus tuotti mene-telmäosaamisen sijaan ennen kaikkea lisääntyntä tietoisuutta, joka ohjaa vuorovaiku-tustilanteita taustalla.

“...kun on vuosia tehnyt ja tottunut tekemään tietyllä tavalla, niin toki myös se työ-tapojen tiedostaminen on äärimmäisen tärkeää, että kaikki ei toimi kaikkien koh-dalla yhtä hyvin, vaan että mitä voidaan tehdä asioita eri tavoin, että saadaan nuori paremmin kontaktiin, koska myös se, että meillä painaa tietyt deadlinet täällä ko-ko aika, ja sitten pitää saada sitä tätä ja tota tehtyä, ja sitten se, että nuori ei ole yhteistyössä siinä hetkessä, niin toki on mun mielestä tärkeää se, että voidaan se tilanne rauhoittaa, että mitkä on ne keinot rauhoittaa ja saada se nuori siihen kon-taktiin ja sitä kautta taas sitten niitä asioita eteenpäin.” H4

7.2.2 Asiakkaan tarpeiden tunnistaminen

Asiakkaan tarpeiden tunnistamisen näkökulmasta on olennaista, että sosionomi tekee havaintoja asiakkaan kokonaisvaltaisesta tuentarpeesta sekä tukee asiakasta omien tarpeidensa tunnistamiseen ja sanoittamiseen (Helminen ym. 2020: 16). Asiakkaiden tarpeiden tunnistamisen tärkeys näyttäytyi eri muodoissa läpi jokaisen aineiston, ja traumatietoisuudella nähtiin olevan sen kannalta monia positiivisia vaikutuksia. Poi-mimme tähän yläluokkaan olennaiset lainaukset ja jaoimme ne kolmeen aineistosta nousseeseen alaluokkaan. Ensimmäinen alaluokkamme kuvaa asiakkaan kanssa toi-mimiseen liittyviä käytännön osaamisen muutoksia. Toinen luokka kuvaa asiakkaan traumaoireiden paremman ymmärtämisen merkityksiä, ja kolmas näiden taustatekijöi-den paremman ymmärtämisen merkityksiä.

Asiakkaan kanssa toimimisen kannalta kaksi olennaisinta tarpeiden tunnistamiseen liit-tyvää näkökulmaa olivat rauhoittaminen ja rajaaminen. Rauhoittamisen tukemisen tu-eksi eräs vastaaja koki kehon ja mielen yhteyden paremman ymmärtämisen. Trauma-tietoisuuden kerrottiin vaikuttaneen etenkin lastensuojelussa lasten rauhoittamiseen ja

rajaamiseen liittyviin käytäntöihin, ja oli havaittu myös oikeanlaisen rajaamisen suuri merkitys rauhoittumisen tukemisessa ja turvallisen tilan luomisessa. Eräs vastaaja nosti esiin myös sen, että lasten kohdalla traumatietoinen rajaaminen on lapsen suojelemista esim. tilanteissa, joissa aikuisen kosketus tai äänensävy tai lapsen omat rajattomat keskustelut voisivat olla lapselle uudelleentraumatisoivia.

“Et se miten niinkun normaalisti oman lapsen kanssa toimis, niin kun ei aina voi tietää että - täällä ei voi toimia niinkun oman lapsen kanssa, vaan pitää ymmärtää sen taustat, ja kaikkien taustaa me ei tiedetäkään aina.” H2

“...että yöllä ei käydä mitään esim. syvällisiä keskusteluja. Yökkö ei käy niitä keskusteluita. Vaan yritetään tukea sitä, että lapsi rauhoittuu ja käy nukkumaan.” H2

Täydennyskoulutuksen kautta vastaajat olivat peilanneet tietoa asiakkaisiinsa ja saaneet oivalluksia siitä, miten trauma vaikuttaa heihin ja heidän toimintakykyynsä. Traumaoireiden parempi ymmärtäminen välittyi haastateltavien puheista esim. herkkyytenä tulkita sanattomia kehollisia viestejä. Kaksi vastaajaa nosti esiin teorian ymmärtämisen myötä parantuneen kyvyn tulkita asiakkaiden dissosiaatio-oireita. Eräs vastaaja kertoi lisääntyneen traumatietoisuuden myötä ymmärtäneensä dissosiaation persoonan jakautumisena ja toimintakyvyn ja -tapojen muutoksina persoonan osasta riippuen. Dissosiaatioksi tunnistettiin myös tilanteita, joissa asiakas ei tiedä missä on tai mitä hänelle on tapahtunut. Toisaalta lisääntyneen traumatietoisuuden nähtiin vaikuttavan myös niin, ettei ylitulkitse asiakkaiden tilanteita tai oireita. Vastaajista kaksi totesi, että kaikilla asiakkailla ei ole traumaa tai dissosiaatiota, vaikka traumatietoinen lähestymistapa onkin hyvä tapa kohdata kaikki asiakkaat.

“...ymmärtää, että se lapsi voi olla täysin toimintakykyinen, mutta sit taas toisessa hetkessä hän on täysin toimintakyvytön. Ja ehkä ymmärtämään sitä, että jos lapsi tulee lastensuojelulaitokseen, niin ensimmäinen puoli vuotta voi mennä tosi huonosti, voi mennä paljon huonommin kuin kotona, koska lapsi monesti taantuu, ja kun saa sen oman tilan ja oman rauhan ja alkaa olla turvallista, niin sittenhän se pahoinvointi vasta tulee kunnolla esille. Monesti se pahoinvointi siinä vaiheessa kun sijoitetaan ei ole niin suurta kun siinä vaiheessa kun on ollut sijoitettuna, kun saa olla turvassa tai rauhassa.” H2

Haastateltavat kertoivat oppineensa paremmin yhdistämään asiakkaiden elämän ilmiöitä heidän taustaansa. Vastaajien puheesta välittyi heidän kasvanut tietoisuutensa erilaisista traumatisoitumista aiheuttavista tapahtumista. Eräs vastaajista nosti esiin, että asiakkaan oireilu on aina oire jostain, ja että myös taustatekijöihin voidaan vaikuttaa ja etsiä keinoja tukea asiakasta. Samainen vastaaja nosti esiin koulutuskerralla läpikäytyjä trauman ja ADHD:n oireiden samankaltaisuuksia, todeten että vanhemman voi olla helpompi ulkoistaa lapsen oireilu, kuin nähdä lapsuuden elinolosuhteet syynä. Vastaaja

totesi, että toisin kuin ADHD-oireet usein, traumatisoitumisen aiheuttamat oireet eivät ole hoidettavissa yhdellä lääkkeellä. Traumatietoisuuden kasvun koettiin poikkeuksetta olleen hyväksi asiakkaan tarpeiden tunnistamiselle. Ainoana haittana erästä vastaajista oli kokenut koulutuksen alussa lisääntyneen tietoisuuden aiheuttaneen ylivierittymistä havaitsemaan ja pohtimaan ihmisten tilanteita traumanäkökulmasta.

“oppinut yhdistämään jotenkin niitä ilmiöitä, mitä näkee asiakkaiden kanssa, siihen heidän taustaan, että okei, tässä voikin olla kyse siitä, että hän on traumatisoitu.” H1

“...jos ajatellaan minkälaisista tilanteista ja mistä hetkistä traumoja voi syntyä, ja me ollaan puhuttu nimenomaan ei yksittäisestä onnettomuudesta tai menetyksestä, vaan kun se traumaattinen kokemus on myös hyvin pitkälle ajalle sijoittuvaa.” H4

7.2.3 Asiakasprosessin arviointi ja kehittäminen

Asiakasprosessin arviointi ja kehittäminen ovat sosionomin osaamisen olennaisia elementtejä. Sosionomin on tärkeää tuntea asiakaskuntansa hyvinvointiin ja tuen tarpeisiin vaikuttavia tekijöitä, jotta osallistava asiakasprosessin suunnittelu, arvioiminen ja kehittäminen asiakkaan todellisiin tarpeisiin mahdollistuu parhaalla mahdollisella tavalla (Helminen ym. 2020, 17–19). Traumatietoisuuden kasvun nähtiin vaikuttaneen laajasti haastateltavien asiakastilanteista tekemiin arvioihin sekä asiakastilanteiden kehittämiseen kohti asiakkaiden parempaa huomioimista. Jaoimme asiakasprosessin arviointiin ja kehittämiseen liittyvän aineistomme neljään aineistolähtöiseen alaluokkaan. Nämä olivat asiakkaan tilanteen tulkinta, ylisukupolvisuuden ymmärtäminen, uudet työtavat ja traumanäkökulman tiedostaminen.

Traumatietoisuuden kasvu vaikutti haastateltavien mukaan asiakkaiden tilanteen tulkintaan suhtautumisen muutoksen myötä. Haastateltavat kertoivat suhtautumisen muuttaneen positiivisemmaksi ja lisänneen ymmärrystä asiakkaita kohtaan. Traumatisoitumisen yksilöllisyys tiedostettiin ja asiakkaiden tilanteet näyttäytyivät traumatietoisuuden myötä kokonaisvaltaisemmin. Työntekijän ymmärryksen lisääntyminen nähtiin asiakkaan turvana. Haastateltavat kokivat helpommaksi ajaa asiakkaan asiaa ja arvioida tuen tarvetta, kun traumataustan vaikutukset tunnistetaan asiakkaan arjen haasteissa.

“Se traumaosaaminen tai enemmänki -ymmärrys mun mielestä on semmonen orientaatio tai viitekehys mikä on ehkä taka-alalla mikä auttaa ymmärtämään sitä et vanhempi ei tuu tapaamiseen, koska häntä hävettää. Ei kukaan sano et hävettää mut se häpeä on ehkä siel taustalla.” H2

“Se mitä se myös on antanut niin ehkä ymmärrystä, että ei voi ehkä haukata liian isoa palaa kerralla. Että jos lapsella on paljon haasteita ja on huonovointinen ja siellä on traumatausta, niin ehkä ymmärtämään sitä, että nyt ollaan kasvattamassa niitä resursseja ja opettelemassa sitä, että päästään sängystä ylös, syödään, ja muuta, ja ehkä ne sitten johtaa siihen, että joskus saa tukea.” H2

Lisääntynyt traumatietoisuus näyttäytyi vastaajien puheessa myös lisääntyneenä ymmärryksenä ylisukupolvisuudesta. Haastateltavat kertoivat oivaltaneensa asiakkaiden oireilun taustalla vaikuttavan altistumisen ACE-kokemuksille. Esiin nostettiin se, että nykypäivänä näkyvä oireilu voi olla selviytymiskeino ja seurausta lapsuuden olosuhteista. Huomiota kiinnitettiin lastensuojelutyön kontekstissa myös siihen, että tiedostetaan paremmin myös lasten vanhempien altistuminen omille ACE-kokemuksilleen ja tunnistetaan myös heidät asiakkaina, jotka ovat aikanaan jääneet ilman tukea.

“toki ollaan käyty päihdepuolen asioita että jos alkoholismia tai päihteidenkäyttöä niin miten se vaikuttaa siihen henkilöön, tai miten mä itse peilaan näihin meidän lapsiin täällä. Mielenterveyden haasteet, kun psyyke ei ole tasapainossa niin miten se voi näyttäytyä sitten kun vanhemmat on epävakaasti käyttäytyviä tai ennalta-arvaamattomia. Siellä tulee toki myös väkivalta, erilaiset, sekä henkinen ja fyysinen väkivalta, niin toki näitä on käyty siellä sosionomikoulutuksessa läpi -- tässä traumakoulutuksessa se ehkä nivoutuu vähän paremmin siihen, et miten lapset oireilee ja reagoi eri asioihin ja miten heitä voidaan taas sitten auttaa paremmin” H4

Traumatietoisuuden kasvusta kerrottiin olleen hyötyä myös uusien työtapojen muodostumiselle. Etenkin reflektointikäytännöt olivat kehittyneet, kun koulutuksen käyneet työntekijät toivat traumanäkökulmaa työyhteisöön. Traumatietoisten työtapojen kuvattiin siirtyvän eteenpäin työyhteisöissä koulutuksen käyneiden työntekijöiden myötävaikutuksesta. Traumanäkökulma on auttanut pohtimaan uudella tavalla ja kyseenalaistamaan esim. työpaikan struktuureja, vakauttamistyön muotoja ja työtapojen empaattisuutta. Varsinaisia työmenetelmiä vastaajat eivät juurikaan kokeneet saaneensa, vaan ennemminkin ymmärrystä, tietoisuutta ja hyväksyntää. Eräs vastaajista kuitenkin totesi, että menetelmiäkin koulutus oli antanut, mutta niiden käyttöönotto on työntekijästä itsestä kiinni. Kyseinen vastaaja oli kiinnostunut kehollisten menetelmien käytön harjoittelusta.

“Kun joskus käy tuolla vankiloissa tai jossain muussa niin huomaa siellä taas suhteessa henkilökuntaan, niin joskus tosi voimakkaasti ajattelee, että miksi he suhtautuu tuolla tavalla ja että siitä puuttuu sellainen -- empaattisuus... niin itse koen että se tulee tämän koulutuksen kautta ja sen miten ajattelu muuttuu, eli miettii tosi nopeasti ja sillä tavalla sen käyttäytymisen tai jonkun tapahtuneen teon, että mitä sen takana on” H3

Traumanäkökulman tiedostaminen nähtiin olennaisena hyötynä asiakastilanteiden arvioinnin ja kehittämisen kannalta. Koulutuksen kerrottiin syventäneen aiempaa perustietämystä traumasta ilmiönä sekä tarjonneen myös paljon uutta tietoa. Asiasisällön koettiin olevan arkista niin, että sovellettaessa käytäntöön sen avulla voi jäsentää arjen havaintoja. Eräs vastaajista tosin totesi, että koulutuksen asiat eivät tulleet hänelle uutena lähinnä siksi, että hän oli aiemmin työskennellyt ihmisten kanssa, joilla on traumaosamista. Traumanäkökulman koettiin ohjaavan työtä taustalla. Traumanäkökulma on auttanut myös tilanteissa, joissa ammattilainen punnitsee miten käydä läpi traumaattisia kokemuksia asiakasta vaarantamatta- Traumanäkökulma on auttanut tiedostamaan oman ammattitaidon rajat.

“sitä kautta on itsellä paremmat valmiudet antaa sit eteenpäin asiakkaalle tietoa ja käydä jotenkin keskustelua, että hei, voisko tässä ollakin kyse tällaisesta. Ja myös jotenkin se semmonen ehkä niinkun hoitoon, terapiaan, muuhun ohjaaminen helpottuu, kun on itsellä jotenkin sanoja, joilla puhua siitä asiasta ihmiselle.” H1

7.2.4 Itsetuntemuksen ja itsereflektion kehittyminen

Sosionomin eettiseen osaamiseen kuuluu oman ihmiskäsityksen ja arvomaailman tiedostaminen, jotta se ei ohjaa suhtautumista asiakkaisiin tai heidän kanssaan tehtävää työtä. Laadukasta asiakastyötä tekevä ammattilainen arvioi jatkuvasti omaa toimintaansa ja sen vaikutuksia ja pyrkii kehittymään. (Helminen ym. 2020: 19.) Tämän yläluokan jaoimme vastaajien kokemuksiin traumatietoisuuden kasvun vaikutuksista oman työn reflektoinnille ja traumatietoisuuden kasvun vaikutuksista työyhteisössä tapahtuvalle reflektoinnille. Seuraukset sekä omalle työlle että työyhteisölle koettiin poikkeuksetta hyviksi. Vastaajat havaitsivat traumatietoisuuden kasvun myös ajoittaiseksi kuorimitustekijäksi. Kaksi vastaajista käytti ilmausta “tieto lisää tuskaa”.

Traumatietoisuuden kasvun seurauksena kehittyneen itsereflektion nähtiin tuottavan ammatillisuuden kasvua, ammatillista varmuutta sekä painetta toimia vielä paremmin traumanäkökulmaa huomioiden. Ammatillisuuden kasvuna nähtiin mm. työn laadun paraneminen, sen vaikutukset asiakkaan kanssa tapahtuvaan vuorovaikutukseen sekä keskusteluiden syveneminen. Traumatietoisuuskoulutus toi vastaajille vahvistusta heidän työtavoilleen, sekä rohkaisi syventämään vuorovaikutusta asiakkaan kanssa.

Traumatietoisuuden itsereflektion seurauksena vastaajat kertoivat myös tunnetaitojensa kehittyneen. Kyky erottaa asiakkaan tunteet omista kasvoista ja tunteisiin reagoiminen tuli tietoisemmaksi. Eräs vastaajista nosti esille, että joskus työntekijässä herännyt tunne

voi tiedostamattomana johtaa toimimiseen asiakkaan edun vastaisesti. Toinen vastaaja oli päätenyt refleктоimaan omaa työtään ja ammatillisuuttaan traumatietoisuuden kasvun myötä peräti niin paljon, että kertoi sen seurauksena vaihtaneensa työkenttää.

“...kun se ymmärrys kasvaa, niin sitä omaa työtä tarkastelee kriittisesti ja hakee niitä uusia tapoja toimia, niin kyllä mä haluan ajatella, että koulutuksen myötä se oma ammatillisuus kasvaa.” H1

Traumatietoisien reflektionin kasvu näyttäytyi vastaajien mukaan työntekijöiden keskinäisissä puheissa ymmärryksen lisääntymisenä ja havaintojen parempana suhteuttamisena. Työntekijöiden kyky jäsentää omia vaikeita tunteitaan sekä tiedostaa sen myötä omaa toimintaansa parantui. Traumatietoisuuden kasvun myötä asiakastilanteiden läpikäymiselle esimiesten kanssa on varattu enemmän aikaa ja traumatietoiset työtavat on juurrutettu osaksi toimintakulttuuria. Traumakoulutuksen koettiin vaikuttaneen myös tapaan, jolla työntekijät toimivat keskenään. Traumatietoisuuden kasvun kerrotaan helpottaneen työryhmän kykyä ottaa vastaan negatiivista palautetta ja käsitellä kiittämättömyyden kokemuksiaan. Eräs vastaajista totesi tämän koulutuksen olleen monien sen käyneiden mielestä paras täydennyskoulutus. Toisaalta sama vastaaja toi esiin mielipiteen siitä, että koulutus ei sovellu uusille työntekijöille, koska näkee tarpeelliseksi riittävän ammatillisen historian, johon peilata koulutuksen sisältöä.

“Ohjaajat voivat kokea hyvinkin paljon turhaamaa -- niin se, että mä pystyn myös sen koulutuksen kautta myös tuomaan sitä sellaista [traumatietoista] näkemystä siihen. Ja toki myös, kun se on puheissa, niin se siirtyy myös käytäntöön mun mielestä siinä kohtaa, että mä pystyn tiedostaan paremmin sitä omaa toimintaani, ja tottakai toivon että se näyttäytyy myös sitten positiivisesti siinä asiakastyössä mitä mä teen.” H4

7.3 Traumatietoisuuden hyödyt asiakkaan voimaantumisen näkökulmasta

7.3.1 Asiakaslähtöisyys ja asiakkaan kuuleminen

Asiakaslähtöisyyden ja asiakkaan kunnioittamisen yläluokan jaoimme aineistolähtöisesti alaluokkiin, jotka olivat asiakkaan turvallisuuden tunne, vuorovaikutuksen tärkeys ja asiakkaan yksilöllisyyden huomioiminen. Asiakkaan turvallisuuden tunteen vahvistaminen ja siihen huomion kiinnittäminen oli aineistoamme läpäisevä teema. Voimaantumisen näkökulmasta olennaisiksi asioiksi aineistostamme nousivat turvallinen kohtaminen ja turvallinen tilanne. Kaksi vastaajista toi esiin, että traumatietoiseen työtapaan kuuluu sensitiivisyys ja tapa kohdata tasa-arvoisesti ja luottamuksellisesti huolimatta

siitä, tiedetäänkö asiakkaan taustoja vai ei. Traumatietoista työtapaa pidettiin siis itsessään turvallisuutta kasvattavana.

”kun tiedostetaan, että tällainen [traumatausta] on mahdollinen ja voi olla olemassa, niin sitten tehdään tietoiseksi myös se tapa toimia, niin sitten ei tehdä vahinkoa sille asiakassuhteelle. Luottamus syntyy ja jotenkin pystyy sitten rakentamaan heti siitä lähtökohdasta” H4

Traumatietoisuuden koettiin parantaneen vuorovaikutuksen laatua. Sen koettiin vaikuttaneen omaan tapaan olla vuorovaikutuksessa kiireettömämpi. Esiin nostettiin myös parempi läsnäolon kyky vuorovaikutuksessa ja parempi tietoisuus asiakkaan tunteiden vaikutuksista omiin tunteisiin. Traumatietoisuuden kasvun myötä kuvattiin myös työtapojen muutosta.

”[ennen täydennyskoulutusta] esimerkiksi asiakastyössä mä enemmän tykkäsin tai keskityin sellaiseen toiminnallisuuteen ja konkretiaan. Tän koulutuksen jälkeen mä itse enemmän halusin tehdä sellasta keskustelevaa yksilötyötä, ja sellaista pohdiskelevaa ja muuta..” H3

Asiakkaan yksilöllisyyden huomioimisen näkökulmasta aineistossamme olennaiseksi nousi valinnanvapaus. Haastattelijat nostivat esiin, että traumatietoisuuden myötä pienien arkisten valintojen tarjoaminen asiakkaalle näyttäytyi merkityksellisempänä. Traumatietoisuus oli suunnannut lisähuomiota myös asiakkaan oman näkökulman huomioimiseen ja pakon tunteen tuottamisen välttämiseen. Pakon tunteen välttäminen nimettiin myös yhdeksi turvallisuuden tunnetta tuottavaksi asiaksi ja koettiin erityisen merkityksellisenä traumatisoituneiden asiakkaiden kohdalla. Traumatietoisuuden koettiin auttavan asiakkaan tarpeiden tunnistamisessa ja asiakkaan kannalta sopivampien menetelmien ja tukimuotojen valinnan kerrottiin myös tulleen entistä tärkeämmäksi.

”...annetaan jotenkin tilaa sille ihmiselle siinä hetkessä, niinkun et katsotaan mitä siitä syntyy, eikä lähdetä valmiilla sapluunalla painamaan jotain meidän työntekijöiden tavoitetta eteenpäin. Ja se voi olla joku niinkin yksinkertainen asia, että se ihminen valitsee itse, että mihin hän istuu meidän toimistolla --- et mä sanon että ”istu hei sinne mihin haluat ja valitse itselles mukava paikka”, niin sehän on jo sellasta, että hän saa ikään kuin itse päättää valita ja asettautua mahdollisimman mukavasti.” H1

7.3.2 Asiakkaan toimijuuden tukeminen

Asiakkaan toimijuuden tukemiseen liittyvän aineistomme jaoimme aineistolähtöisesti kahteen luokkaan, yhteistyöhön asiakkaan kanssa sekä valtasuhteen tunnistamiseen asiakastyössä. Asiakkaan kanssa yhteistyössä toimimisen näkökulmasta traumatietoisuus oli vaikuttanut etenkin siihen, että pohditaan, miten asiakkaan esteitä yhteistyössä

toimimiseen voidaan ammattilaisten toiminnalla madaltaa. Vastaajat puhuivat tasavertaisuudesta, tilan antamisesta, mahdollistamisesta ja asiakkaan olon helpottamisesta. Traumatietoisuus on erään vastaajan mukaan saanut pohtimaan aiempaa enemmän myös fyysisen tilan merkitystä sekä konkreettisia kontaktissa pysymisen tukikeinoja asiakkaan yhteistyökyvyn tukemisessa.

“...etenkin esimerkiksi meidän verkostotapaamisissa, jotka on meidän asiakkaille yleensä aika raskaita ja vaikeita ja jännittäviä. Niin niissä se semmoinen traumanäkökulman tuominen siihen, että minkälainen meidän verkoston rakenne on, ja miten siinä voisi huomioida sen, että se olisi mahdollisimman vähän epämukava sille asiakkaalle, ja miten siihen saisi luotua semmosta turvallisuuden tuntua. Ja sitä kautta niin että se asiakas kokisi, että tää on niinkun hänen verkosto ja hän on puikoissa ja hän päättää.” H1

Huomion kiinnittäminen asiakkaan ja työntekijän väliseen valtasuhteeseen oli traumatietoisuuden lisääntymisen myötä kasvanut. Lastensuojelun yhteydessä eräs vastaaja toi esiin, että lapsia voi rajata ja työ voi olla aikuisjohtoista, ilman että se on mielivaltaista, vastakkainasettelevaa tai hierarkkista. Vastaaja huomioi Kalliolan traumaystävällisiä arvoja ja sosiaalipedagogista lähtökohtaa, jossa tehdään yhdessä ja autetaan eteenpäin puolesta tekemisen tai päättämisen sijaan. Sama vastaaja kertoi kokevansa haastavaksi sen, ettei joillain merkittävillä verkostotahoilla välttämättä ole traumatietoisuutta, ja siksi asiakkaan asioissa tehtävää yhteistyötä ei aina tehdä asiakkaan ehdoilla.

“Nyt aikuissosiaalityössä mä kiinnitän tosi paljon huomiota siihen, että siinä on kaksi aikuista vuorovaikutuksessa keskenään. Mutta myös lastensuojelussa jo, vaikka se oli lapsesta ja nuoresta, niin se sellainen valtasuhde, että sitä ei olisi siinä työskentelyssä suhteessa nuoriin, et mulla on avaimet, mä päätän miten tää menee.” H3

7.3.3 Uudenlaisten tulkintojen mahdollistaminen

Ammattilaisen aktiivinen toimijuus asiakkaan voimaantumisprosessissa edellyttää valmiutta tarkastella autettavien tilanteita heidän todellisista lähtökohdistaan käsin ja sitoutumista siihen, millaista auttamista nämä lähtökohdat edellyttävät (Hokkanen 2014: 57–58). Jotta uudenlaisia tulkintoja asiakkaan tilanteesta voidaan mahdollistaa asiakkaille, se edellyttää siis myös ammattilaisen kykyä asiakkaan tilanteen laajaan ja monimuotoiseen tarkasteluun. Haastateltaviemme puheista nousi olennaiseksi traumatietoisuuden myötä syntynyt uudenlainen ymmärrys asiakkaiden tilanteita kohtaan. Alaluokiksi tästä aineistosta nostimme empatian lisääntymisen sekä trauman tunnistamisen asiakkaissa.

Empatian lisääntyminen traumatietoisuuden kasvun myötä näyttäytyi haastateltavien puheissa ymmärryksenä asiakkaan toimintakyvyn vaihtelun taustalla olevia seikkoja kohtaan. Haastateltavien mielestä nimenomaan sen lisääntyminen, että kykenee tunnistamaan asiakkaan taustan traumaattisia tapahtumia ja niiden merkityksiä, oli olennaista uudelleen tulkintojen näkökulmasta. Trauman tunnistaminen asiakkaassa liittyi enemmän nykypäivän oireiden uudelleen tulkitsemiseen traumanäkökulmasta. Tämän myötä haastateltavien kyky tukea asiakkaiden reaktioiden hallintaa ja kyky sanoittaa asiakkaan nykytilannetta on parantunut. Traumaoireiden puheeksi ottaminen ja sitä kautta uudelleen tulkinnan mahdollistaminen asiakkaan arjen haasteista oli haastateltavien mukaan parantunut. Traumatietoisuus antoi myös työkaluja puhua asiakkaalle tämän tarvitsemasta tuesta uusin sanoin.

“Sitä kautta on itsellä paremmat valmiudet niinkun antaa sit eteenpäin asiakkaalle tietoa ja käydä keskustelua, että hei, voisko tässä ollakin kyse tällaisesta. ---ehkä hoitoon, terapiaan, muuhun ohjaaminen helpottuu, kun on itsellä jotenkin sanoja, joilla puhua siitä asiasta ihmiselle.” H1

7.3.4 Voimavarojen tunnistaminen

Voimavarojen tunnistaminen asiakkaan tilanteessa on keskeistä sekä voimaantumisen teoriaan pohjaavissa työotteissa kuin traumainformoidussakin työotteessa. Ammattilaisen tehtävänä on tukea asiakasta oivaltamaan haastavassakin tilanteessa olemassa olevat voimavarat ja hyödyntämään niitä (Rostila 2001: 40-42). Haastatteluaineistomme jäi tältä osin hyvin pieneksi. Haastateltavat kuvasivat laajasti traumatietoisuuden kasvun positiivisia vaikutuksia, mutta aineistostamme ei ollut nostettavissa yhtäkään suoraan voimavarojen tunnistamiseen keskittyntä lainausta.

7.4 Sosionomien näkemyksiä traumatietoisuuden lisääntymisen hyödyistä työhyvinvoinnin kannalta.

7.4.1 Sijaistraumatisoitumisen ehkäisy

Sijaistraumatisoituminen on seurausta traumasta tietämisestä, traumatisoitumisen kanssa tekemisissä olemisesta. Sijaistraumatisoitumista tapahtuu työntekijän altistuessa traumaista kuulemiselle ja traumaista kumpuaville reaktioille. (Talentia 2017: 50 & Knight 2014: 33.) Traumatietoisuuden kasvun kerrottiin vaikuttaneen etenkin vastaajien jaksamistaitojen kehittymiseen sekä työn kuormittavuuden ymmärtämiseen. Sekä jak-

samistaidot että oman työnsä kuormittavuuden tunnistaminen suojaavat sijaistraumatitsoitumiselta. Itsestä huolen pitäminen oli erään vastaajan mukaan sekä helpottunut että lisääntynyt. Toinen vastaaja kertoi traumatietoisuuden herättäneen lisää mielenkiintoa työhön, vaikuttamiseen ja jaksamiseen. Vastaajat kertoivat oppineensa paremmin tunnistamaan ja ehkäisemään asiakkaiden tunteiden tarttumista itseensä. Eräs vastaaja kertoi muistavansa paremmin, että asiakkaat ovat menneisyytensä seurauksena traumatisoituneita ja sen seurauksena näyttäytyvä oireilu ei ole henkilökohtaista. Toinen vastaaja pohdiskeli mikä on traumatietoisuuden ja mikä pitkän työhistorian tuottaa kykyä pitää asiakasasiat työasioina. Hän kertoi kuitenkin oppineensa, että vaikeita työasioita ei voi sivuuttaa, vaan ne on ajateltava läpi. Traumatietoisuuden kerrottiin tuovan tarpeellista etäisyyttä työssä kohdattaviin vaikeisiin ilmiöihin tai tilanteisiin.

“Työn kuormittavuus tietyis kohtaa huomaa et voi lähtee kasvamaan kun tajuaa paremmin sen asiakkaan massiivisen tilanteen ja ehkä sen semmosen oman pienuutensa sen edessä et mitä tässä voi itse tehdä ja mihin suuntaan lähtee sen asiakkaan kanssa.. --- saa olla tarkkana myös sen oman jaksamisen kanssa --- et missä hetkissä antaa itestään enemmän ja missä hetkissä taas suojata itteään et jos on vaikka tosi traumatisoitunu asiakas siinä kenen kanssa tehään töitä ni sehän on myös tosi kuluttavaa työntekijälle.” H1

7.4.2 Myötätuntouppumuksen ehkäisy

Myötätuntouppumuksesta kärsivän työntekijän kyky ja halu kohdata tai kantaa kärsivän asiakkaan tuskaa laskee. Empatian tuntemisen kyky asiakasta kohtaan madaltuu. (Talentia 2017: 50 & Knight 2014: 33.) Myötätuntouppumuksen ehkäisemisen näkökulmasta traumatietoisuus näyttäytyi haastateltavien puheissa epäsuorasti etenkin lisääntyneenä kykyä tunnistaa ja sanoittaa itselle heränneitä ikäviä tunteita. Tällaisina tunteina vastaajat kuvasivat väsymistä asiakkaiden käytökseen kuten kiittämättömyyteen, ja todettiin että negatiivisen palautteen vastaanottaminen voi myös olla vaikeaa. Vaikeana vastaajat pitivät myös pettymystä siitä, kun asiat eivät etene toivotulla tavalla. Asiakkaiden toiminnan taakse näkemisen kerrottiin helpottavan jaksamista ja turhautumista tällaisten tunteiden edessä. Myötätuntouppumukselle välillisesti altistavana tekijänä eräs vastaaja nosti esiin myös ristiriitaisuuden sen edessä, että oman traumatietoisuuden kasvun myötä huomaa entistä enemmän traumatietoisuuden yleisestä puutteesta johtuvia huonoja rakenteellisia käytäntöjä.

“[traumatietoisuus] myös helpottaa sitä taakkaa kun aika usein kuulee, tai saa negatiivista palautetta ja työryhmä kanssa kokee väsymystä siitä että ei kiitosta tunnu tai mikään ei oikein tunnu menevän toivotunlaisesti niin toki se myös sitä sitten helpottaa.” H4

7.4.3 Työntekijän ja työelämän suhde

Traumatietoisuuden kasvun kerrottiin vaikuttaneen positiivisesti vastaajien työpaikkojen työkuultuuriin, sekä työntekijöiden tapaan toimia keskenään vuorovaikutuksessa. Traumatietoisuuden myötä toiminnan peilaaminen ja läpikäynti työyhteisön sisällä on lisääntynyt ja se on siirtynyt kaikkien vastaajien mukaan työntekijöiden puheisiin ja ohjaamaan työpaikalla tehtäviä päätöksiä. Traumatietoisuutta kuvattiin siirtyneen työyhteisössä myös sellaisille työntekijöille, jotka eivät itse vielä olleet käyneet koulutusta.

Itselfreflektiokyvyn paraneminen traumatietoisuuden seurauksena on työhyvinvoinnin kannalta merkityksellistä vastaajien mukaan mm. siksi, että se on poistanut epävarmuutta oman työn tekemisen tapoja kohtaan. Etenkin esimiesasemassa olleet vastaajat kokivat traumatietoisuuden kasvun antaneen lisää varmuutta hankaliin tilanteisiin sekä halua parantaa työhyvinvointia myös traumanäkökulmaa huomioiden. Vaikka monet vastaajat puhuivat itselfreflektion kasvusta suhteessa asiakkaiden tarpeiden parempaan huomioimiseen, niin vain yksi vastaajista kertoi itselfreflektion suuntautuneen koulutuksen seurauksena myös omaan henkilöhistoriaan.

“Se koulutus sinänsä jo siinä vuoden aikana... monta itkua ja tuskaa oli omasta elämästä, kun sitä ymmärrystä lisääntyi. Ehkä ei olisi halunnut kaikkia niitä omia käydä läpi --- Ja se ei aina ole ollut helppoa.” H3

Samainen vastaaja piti erittäin hyvänä sitä, että täydennyskoulutusta on järjestetty Kalliolassa jo pitkään. Ajan myötä lisääntynyt koulutettujen määrä on näkynyt hänen mukaansa työyhteisössä uudenlaisten toimintatapojen kehittämiseen. Suhteessa työelämään laajemmin nähtiin, että traumatietoisuuden lisääminen kentällä ja sen tuominen päätöksentekoon muuttaisi työkuultuuria ja tuottaisi traumanäkökulmasta tarkoituksenmukaisempia palveluita.

“Itse kun olin ensin käynyt sen, niin oli tosi haastavaa lähteä siitä keskustelemaan, kun muilla ei ehkä ollut ihan sitä ymmärrystä. Että joutui ihan välillä oikein taistelemaan joistain asioista että hei, meidän on pakko ottaa tämä huomioon ja pitää ymmärrystä löytyä. Mutta mitä enemmän ihmiset kävivät koulutusta, sitä enemmän se vaikutti siihen hoitoon ja kuntoutukseen --- kun se ymmärrys lisääntyi” H3

7.5 Traumainformoidun työotteen elementit sosionomien puheessa

7.5.1 Turvallisuus

Turvallisuudesta puhuminen korostui etenkin puhuttaessa lasten kanssa tehtävästä työstä. Lapsinäkökulmasta turvallisuuden tunteen kasvattaminen ja varmistaminen nähtiin vakauttamiskeinona, johon traumatietoisesti voitiin pyrkiä mm. arjen paremmalla strukturoinnilla ja ennakoitavuudella sekä lasta kunnioittavalla toimintakulttuurilla, jossa aikuinen on läsnä ja rauhallinen. Traumanäkökulma auttoi uudelleen jäsentämään lapsen tilannetta turvallisuuden näkökulmasta, kun ymmärrettiin paremmin traumojen toimintalogiikkaa. Ymmärrettiin, että lapset reagoivat turvallisuuden tunteen kehittymiseen myös sellaisin tavoin, jotka voisivat näyttäytyä ilman traumaymmärrystä epätarkoituksenmukaisina tai jopa vahingollisina. Aikuistyön yhteydessä puhuttiin huomion kiinnittämisestä turvallisen tilan luomiseen.

“...se antaa näille lapsille turvaa, jos aikuiset ymmärtää.” H2

7.5.2 Yhteistyö ja vastavuoroisuus

Yhteistyön ja vastavuoroisuuden varmistamisen kannalta vastaajat kokivat tasa-arvoisen vuorovaikutustilanteen luomisen traumanäkökulmasta merkittäväksi. Vastaajat kokivat, että tärkeää on mennä asiakkaan tarpeet etusijalla antaen asiakkaalle tilaa ilmaista ne rauhassa. Tärkeäksi nostettiin sellaisen kokemuksen luominen asiakkaalle, että ammattilainen ei pakota asiakasta mihinkään eikä edistä ammattilaisen asiakkaalle valitsemia tavoitteita ilman asiakkaan suostumusta. Traumanäkökulman kuvattiin myös selkeyttävän ammattilaisen ymmärrystä siitä, mitä asiakas tuo esiin. Sen kerrottiin myös vaikuttaneen kykyyn syventää keskusteluja asiakkaiden kanssa sekä lisänneen ammattilaisen kriittistä pohdintaa siitä, miten asiakkaan esteitä tasa-arvoiselle vuorovaikutukselle voitaisiin poistaa tai madaltaa.

7.5.3 Voimaantuminen ja oman äänen ja valinnan tunnistaminen

Koodasimme voimaantumisen ja oman äänen ja valinnan tunnistamisen eri luokkiin, mutta havaitsimme, että oman äänen ja valinnan tunnistamiseen liittyvät lainaukset sisältyvät voimaantumisen lainauksiin, sillä oman äänen ja valinnan tunnistaminen on keskeisessä roolissa voimaantumisen teoriassa. Siksi esittelemme ne samaan yläluokkaan kuuluvina mukailen myös SAMSHA:n luokittelua (SAMSHA 2014, 11). Myös

tässä luokassa olennaiseksi nousivat asiakkaan päätäntävalta omista asioista ja kokemus siitä, ettei mitään tehdä ilman asiakkaan lupaa. Osa vastaajista kertoi traumatietoisuuden lisänsen ymmärrystä valtasuhteesta asiakkaan ja ammattilaisen välillä sekä pyrkimystä sen purkamiseen. Traumataustan vaikutusten ymmärtäminen nousi esiin ammattilaisten puheissa asiakkaille soveltuvien palveluiden suunnittelussa. Traumataustan huomioiminen palveluita pohdittaessa edistää asiakkaan voimaantumista, kun hänen tilanteensa tunnustetaan kokonaisvaltaisesti ja hän saa itselleen paremmin soveltuvia palveluita.

7.5.4 Organisaatio- ja toimintakulttuurin muutos

Kaksi haastateltavista mainitsi Kalliolan nimeltä ja puhui taustaorganisaation merkityksestä traumatietoisuuden kannalta. Yksi haastateltavista toi esiin, että Kalliolan arvopohja tukee traumainformoitujen menetelmien käyttöönottoa. Toinen haastateltava piti Kalliolan sitoutumista traumatietoisuuden kasvattamiseen organisaatiotasolla arvokkaana. Traumatietoisuuden hyötyjä kuvattiin aineistossamme kuitenkin laajasti pienemässä mittakaavassa organisaation sisällä. Kaikki vastaajat puhuivat työyhteisöissään positiiviseksi mielletyistä muutoksista traumatietoisuuden kasvun seurauksena.

Kaikki haastateltavat kuvasivat työtapojen muuttuneen traumatietoisuuden kasvun myötä omissa työyhteisöissään. Työtapoja suunniteltaessa otettiin traumatietoisuuden kasvun myötä tietoisesti huomioon myös traumanäkökulma pohdittaessa työtapojen vaikutusta asiakkaiden hyvinvoinnille. Traumatietoisuuden kerrottiin myös siirtyvän työyhteisöissä sekä esimiehiltä alaisille kuin myös tiimiläisiltä toisille. Haastattelemamme esimiehet kertoivat saaneensa työkaluja sekä työntekijöiden tukemiseen asiakastyössä että työntekijöiden kohtaamiseen alaisina. Kuten aiemmin kuvasimme, traumatietoisuuden kasvu on lisännyt myös työhyvinvointia. Traumainformoidun työotteen näkökulmasta olennaisena näyttäytyy työntekijöiden kasvanut ja realistisempi reflektointikyky vuorovaikutustilanteissa heräävistä tunteista ja työn kuormittavuudesta.

Traumatietoisuuden kasvu vaikutti läpi aineistomme kasvattaneen ja suunnanneen uudelleen kriittistä pohdintaa oman työn lisäksi myös suhteessa työkuulttuuriin ja alaan sekä yhteiskuntaan laajemmin. Asiakastilanteita kerrottiin tarkasteltavan kriittisemmin ja asiakkaan todellisten tarpeiden toteutumista paremmin huomioiden. Kaikki vastaajat tuottivat puhetta traumatietoisuuden mahdollisuuksista rakentaa turvallista ja kunnioitettavaa kohtaamisen kulttuuria huolimatta siitä, onko asiakkaiden traumatausta tiedossa vai ei. Tätä voidaan pitää olennaisena traumainformoidun työotteen näkökulmasta.

Traumanäkökulman kasvun laajemmin sosiaalialalla ja yhteiskunnan tukirakenteissa uskottiin kasvattavan mahdollisuuksia tehdä asiakkaiden kannalta perustellumpia ja oikea-aikaisempia interventioita. Tämän uskottiin voivan ehkäistä asiakkaiden tuen tarpeen pitenemistä ja laajenemista.

“...traumatietoisuus kyllä lisäisi paljoltikin hyvinvointia. Toki se vaatii sitten myös rahaa, että se on sitten se toinen kysymys. Mutta ainakin se olisi tiedossa olevampaa. Ja jotenkin myös se, että se on tällä hetkellä tietyn ryhmän, paljon pienemmän ryhmän tiedossa olevaa, niin se että jos se olisi koko alalla tiedossa niin ehkä sekin olisi mihinkä tartuttais ihan toisella tavalla.” H4

7.5.5 ACE-tietoisuus

Haastateltavat nimesivät laajan skaalan traumatisoitumista aiheuttavia ACE-kokemuksia sekä näistä seuraavia oireita. Kehon ja mielen yhteyden sekä dissosiaatio-oireiden tiedostaminen oli haastateltavien mukaan parantunut. Dissosiaatio-oireista ja traumatisoitumisen seurauksista haastateltavat kuvasivat tunnistavansa nykyisin mm. muistinmenetyksen, persoonallisuuden piirteiden vaihtelun, välttelykäyttäytymisen, ajan ja paikan tajun kadottamisen, yli- ja alivireystilat, tarkkaavaisuuden haasteet, riippuvuusikäyttäytymisen sekä normeista poikkeavan käyttäytymisen kuten rikollisuuden ja väkivaltaisuu- den. Tahtotila asiakkaan toimintakyvyn realistisemmalle arvioinnille sekä toimintakyvyn paremmalle tukemiselle oli kasvanut.

ACE-tietoisuus näyttäytyi haastateltavien puheessa vuoropuheluna asiakkaiden taustan ja nykyisyyden ilmiöiden välillä. Haastateltavat olivat sisäistäneet ACE-kokemusten laajuuden, monimuotoisuuden ja yksilöllisyyden. Varhaisten kokemusten vaikutukset yksilön traumatisoitumiselle tiedostettiin hyvin ja asiakkaiden nykyisyydessä näkyviä oireita osattiin paremmin tunnistaa traumataustasta mahdollisesti johtuviksi. Haastateltavat toivat myös esiin näkökulmaa, jonka mukaan ACE-tietoisuutta vaaditaan, jotta ymmärretään traumatisoitumisen syy-seurausketju ja ACE-kokemusten syntyä voidaan ennaltaehkäistä. ACE-tietoisuuden kasvu lisää haastateltavien näkemyksen mukaan myös ylisukupolvisuuden, vanhempien omien ACE-kokemusten ja niiden seurausten tunnistamista, joka johtaa parempaan ymmärrykseen perheiden tuen tarpeista.

“Siellä kaiken tekijän ja tapahtuneen takana on ihminen, jolle on itsellekin sattunut. Vankilaan joutuminen on jo trauma sinänsä sekä tälle tekijälle että hänen lähipiirilleen.” H3

7.5.6 Yleisyys ja yleistettävyys

Kaikki haastateltavat pitivät merkittävänä tietoisuutta traumojen yleisyydestä. Toinen lastensuojelussa työskentelevistä haastateltavista totesi, ettei hänellä tule mieleen uransa varrelta juuri yhtäkään lasta, jonka elämänhistoriasta ei olisi ollut tunnistettavissa traumaattisia kokemuksia. Haastateltavat kertoivat traumatietoisuuden ohjaavan nykyisin heidän toimintaansa taustalla vaikuttavana viitekehysenä, joka auttaa suunnittelemaan työtä ja ymmärtämään asiakkaita. Haastateltavat kokivat traumataustan ja -oireiden paremman tiedostamisen ja tunnistamisen myötä ymmärtävänsä paremmin ihmisten mahdollisesti sanoittamatta jättämää tai tiedostamatonta toimintalogiikkaa. Traumatietoisten työtapojen ja traumainformoidun kohtaamisen koettiin olevan yleisesti kaikille asiakkaille sopiva ja erityisesti traumatisoituneita asiakkaita uudella tavalla huomioiva tulokulma. Useampi haastateltava toi esiin, ettei ole mahdollista tai edes tarpeellista aina tietää tai selvittää asiakkaiden traumaattisia kokemuksia, mutta työ asiakkaan kanssa voidaan silti aina toteuttaa traumasensitiivisesti.

“Et se et joku tekee jotain tai ei tee jotain ni onhan siel aina joku syy, ei kukaan tee sitä sen takia et on tyhmä tai inhottava tai välinpitämätön” H2

7.5.7 Aineistossa vähemmän näyttäytyneet luokat

Teorialähtöisen luokittelumme mukaisista luokista vähälle huomiolle tai täysin mainitsematta jäivät luotettavuus ja avoimuus, vertaisuus sekä kulttuuristen, historiallisten ja sukupuoleen liittyvien seikkojen tunnistaminen. Luotettavuutta ja avoimuutta käsitteinä ei suoraan mainittu kertaakaan, mutta käsitteiden sisältöön melko läheisesti liittyen puhuttiin puheeksi ottamisen helpottumisesta ja oikeista asioista puhumisesta. Kulttuurisista, historiallisista ja sukupuoleen liittyvistä seikoista puhuttiin myös vähän. Tähän luokkaan nostimme kuitenkin ylisukupolvisuuden historiallisen tekijän ominaisuudessa sekä rikostaustan ja vankilakokemusten näyttäytymisen osittain kulttuurisena seikkana. Vertaisuutta ei mainittu lainkaan.

8 Johtopäätökset

8.1 Kalliolan sosionomien kokemukset traumatietoisuuden kehittymisen vaikutuksista osaamiselle

Aineistomme jäi sosionomikoulutuksen tuottaman traumatietoisuuden ja trauma-työosaamisen osalta liian pieneksi, jotta voisimme sen perusteella tehdä juurikaan johtopäätöksiä. Kaikki sosionomikoulutuksen käyneet sosionomit olivat valmistuneet jo useita vuosia sitten. Tämän vuoksi he eivät ensinnäkään enää muistaneet mitään koulutukseen liittyviä yksityiskohtia, joten koulutuksen silloisista sisällöistä ei voi tehdä johtopäätöksiä. Toiseksi heidän valmistumisestaan on jo niin kauan, että heidän kaikkien jakama kokemuksensa traumatietoisuuden vähäisyydestä koulutuksessa ei tarjoa relevanttia tietoa siitä, millainen on sosionomikoulutuksen tilanne nykypäivänä.

Traumateorian pohjalta muodostamamme luokat olettivat aineiston, jossa traumatietoisuuden kannalta olennaista sisältöä ja sen esiintymistä koulutuksessa olisi haastateltavien toimesta osattu eritellä. Kuitenkin kaikki sosionomikoulutuksen traumatietoisuutta koskevat lainaukset olivat luonteeltaan enemmän yleistäviä, mielikuviin pohjaavia ja vertailevia koulutuksen ja työelämän suhteen. Ne sijoittuivat näin ollen valmiiden luokkien ulkopuolelle, eikä niistä muodostunut uusia teorialähtöisiä luokkia. Vaikka aineistomme oli niukka ja muistoihin pohjautuva, jokainen kolmesta haastateltavasta toi kuitenkin esiin sen, että traumatisoitumisen käsittely sosionomikoulutuksessa oli erittäin vähäistä tai olematonta. Johtopäätöksenä voimme siis todeta, ettei traumanäkökulma vaikuttaisi ainakaan haastateltavien opiskeluaikana olleen millään lailla keskeisessä roolissa sosionomikoulutuksessa. Sen kerrottiin esiintyneen lähinnä mainintoina muiden sisältöjen yhteydessä, fokuksen olleen täysin trauman syissä sen vaikutusten ja oireiden sijaan.

Johtopäätöksenä voimme myös esittää, että koska tutkimukseen osallistujat olivat eri ammattikorkeakouluista eri vuosina valmistuneita, ainakin tämän aineiston perusteella näyttää siltä, että traumanäkökulman puuttuminen ei ole ollut oppilaitoskohtainen vaan enemmän alakohtainen seikka. Aineistomme perusteella voimme myös todeta, että sosionomikoulutuksesta työhön siirryttäessä olisi voitu hyötyä laajemmasta traumatietoisuudesta. Viimeistään täydennyskoulutuksen seurauksena sosionomit olivat havahtuneet traumanäkökulman vähäisyyteen sosionomikoulutuksessa, mutta myös yhteiskunnassa yleisemmin. Vaikka haastateltavat kokivat, että traumanäkökulma olisi tuonut

koulutukseen lisäarvoa, niin kukaan kolmesta haastateltavista ei kuitenkaan kritisoinut sosionomikoulutusta siitä, että se olisi ohjannut sisällöillään traumanäkökulmasta väärään suuntaan. Kaksi haastateltavista puhuikin siitä, että sosionomikoulutuksen on tarkoitus olla yleispätevä ja antaa mahdollisimman hyvä pohja työelämän moninaisiin tilanteisiin. Aineistomme perusteella traumatietoisuus vaikuttaa asialta, jonka tarpeellisuus ja vähäisyys koulutuksessa ja työelämässä avautuu vasta traumatietoisuuden kasvaessa. Traumatietoisuus vaikuttaisi ominaisuudelta, jota ei ole osattu aiemmin kaivata, mutta sen kehittyessä on havahduttu siihen, kuinka paljon sitä olisi usein tarvinnut.

Aineistomme perusteella voimme todeta, että kaikkien haastateltavien näkemys traumakoulutuksen seurauksista omalle osaamiselle oli positiivinen. Traumatyöosaaminen täydensi aineistomme mukaan sekä sosionomin eettisen että asiakastyön osaamisen sisältöjä. Eniten lisäarvoa traumatyöosaamisen kehittyminen toi asiakkaiden tarpeiden tunnistamiseen ja asiakasprosessin arviointiin ja kehittämiseen.

Asiakkaan turvallisuuden näkökulmasta hyvää asiakastyötä tekevä sosionomi ottaa työskentelyssä huomioon asiakkaan elämänhistorian, nykytilanteen, tunnistaen sekä asiakkaan voimavaroja ja potentiaalia, että asiakkaan fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tuen tarpeet. Näin hänelle hahmottuu kokonaiskuva asiakkaan toimintakyvystä, ja hän kuvaa tekemänsä havainnot myös asiakkaalle, antaen niin positiivista kuin rakentavasti kriittistäkin palautetta (Helminen, Juujärvi, Koivisto, Rinne & Rusi 2020, 18). Asiakkaan tarpeiden tunnistamisen parantumiseen voidaan nähdä aineiston perusteella vaikuttaneen etenkin traumatisoitumisen ja traumaoireiden parempi tunnistaminen, sillä tunnistamalla niitä ammattilaiset kuvasivat kykenevänsä suhtautumaan asiakkaisiin laajemmalla ymmärryksellä. Se on auttanut antamaan asiakkaalle tietoa eteenpäin, kun asiakkaan tilanteesta tehdyt tulkinnat sisältävät traumainformoidun näkökulman ja ammattilaisella on itsellään enemmän sanoja kuvata asioita asiakkaalle. Se on auttanut myös etsimään ja tarjoamaan asiakkaalle oikeanlaista tukea. Ylisukupolvisten ketjujen ymmärrys kehittyi haastateltavien mukaan traumatietoisuuden lisääntymisen seurauksena. Voidaan nähdä, että ylisukupolvisuuden tunnistaminen ja tarkastelu nimenomaan traumanäkökulmasta voi tuoda ammattilaisen kasvaneen ymmärryksen myötä lisää empaattisuutta asiakastyöhön ja keinoja validoida asiakkaan historiaa ja haasteita.

Aineistomme mukaan etenkin haastateltavien yksilötyön osaaminen ja asiakkaan yksilöllisyyden tunnistaminen kehittyivät traumatietoisuuden lisääntyessä. Yhtä vastaajista

traumatietoisuuden lisääntyminen oli myös nimenomaisesti motivoinut siirtymään pääosin yksilötyönä tehtävään asiakastyöhön. Kaiken kaikkiaan aineistomme olikin erittäin yksilökeskeinen. Traumanäkökulmaa pohdittiin hyvin vahvasti yksittäisen asiakkaan näkökulmasta sekä ammattilaisen ja asiakkaan suhteen muutoksen kautta. Aineistomme ei sisältänyt paljoa pohdintaa siitä, miten traumanäkökulmaa voisi hyödyntää esim. läheisverkostoissa, vertaisverkostoissa tai asiakasyhteisöissä. Vaikka on erittäin epätodennäköistä, etteivät haastatellut sosionomit yleisesti työssään pitäisi tärkeinä ja esillä verkostojen ja yhteisöjen merkitystä, niin traumanäkökulman ja verkosto- ja yhteisönäkökulman suhdetta he eivät juuri kuvanneet. Asiakkaan turvallisuutta edistävä sosionomi ottaa huomioon myös asiakkaan läheisten ja tärkeiden ihmisten osallisuuden (Helminen ym. 2020: 19). Myös traumateoriassa psyykkisestä traumasta toipumista kuvataan ihmissuhdeperustaiseksi prosessiksi, sillä traumat ovat alun perin myös ihmisuhteissa syntyneitä ja niiden vaikutukset näyttäytyvät asiakkaiden elämässä myös usein lähisuhteissa. Sosiaalialan ammattilaisen ja asiakkaan kahdenkeskinen suhde itsessään voi turvallisesti toteutuessaan toimia traumaa kantavalle asiakkaalle korjaavana kokemuksena, mutta laajempi yhteisönäkökulma asiakkaan prosessissa on traumanäkökulmasta perusteltu. Aineistomme perusteella emme voi tehdä juurikaan johtopäätöksiä siitä, miten traumatietoisuuden kasvu on vaikuttanut sosionomien tapaan tulkita asiakkaiden lähisuhteiden merkityksiä. Etenkin lapsuudessa traumatisoituneiden asiakkaiden osalta lähiverkostoihin saattaa kuulua henkilöitä, joilla on asiakkaan kannalta voimavaroja heikentävä vaikutus. Tämän tunnistaminen sekä traumainformoitujen työtapojen ulottaminen myös läheisverkostoon on merkittävä asia.

Traumatietoisuuden lisääntyminen palveli yksittäisen työntekijän lisäksi myös työyhteisöä. Traumatietoisuuden turvin oli alettu myös tarkastelemaan työpaikan toimintatapoja asiakkaan tarpeiden näkökulmasta. Traumatietoisuuden tuottaessa kokemuksen asiakkaiden tarpeiden paremmasta tunnistamisesta myös toimintatapoja pystyttiin mukauttamaan. Aineistomme perusteella vaikuttaisi siltä, että traumatietoisuudella on mahdollisuus siirtyä työyhteisössä laajemmaksi viitekehyykseksi työntekijöiden välisen tiedonvälityksen ja traumanäkökulman esillä pitämisen yleistymisen myötä. Toisaalta voi kuitenkin käydä niin, että traumatietoisuudella näkökulmaansa laajentanut koulutuksen käynyt työntekijä voi jäädä yksin ajamaan traumatietoisuuden integroimista työpaikan käytäntöihin. Aineistomme mukaan työyhteisöt hyötyvät siis yksittäisenkin työntekijän traumatietoisuuden kasvusta, mutta parhaiten traumatietoisuus sisäistyy työyhteisöön useampien työntekijöiden kouluttautuessa.

Traumatietoisuuden kasvusta ei haastateltaviemme mukaan ollut seurannut mitään negatiivista omalle osaamiselle. Traumatietoisuuden kasvu palvelee aineistomme perusteella siis monin eri tavoin etenkin sosionomin eettisen ja asiakastyön osaamista. Eettinen osaaminen leikkaa kaikkia osaamisalueita ja sisältyy niihin, joten voidaan nähdä traumatietoisuuden vaikutuksen eettiselle osaamiselle lisäävän sosionomin ammatillista osaamista kokonaisuudessaan. Traumatietoisuus näyttäisi tuottavan sosionomeille laajemman ja monitasoisemman ymmärryksen asiakkaista ja heidän haasteidensa luonteesta.

8.2 Traumatietoisuuden kehittymisen koetut vaikutukset sosionomin ammatillisuudelle

Tutkimme traumatietoisuuden kasvun vaikutuksia sosionomin ammatillisuudelle kahdesta näkökulmasta. Toisaalta halusimme selvittää, millaisia vaikutuksia traumatietoisuudella on asiakkaiden voimaantumisen tukemiselle. Voimaantumisen voidaan nähdä olevan niin sosiaalialan asiakastyön prosessi kuin päämääräkin (ks. Hokkanen 2014 & Lutrell ym. 2009), ja näin ollen voimauttamispyrkimykset ovat sosionomin ammatillisuuden ytimessä. Voimaantumisen tukeminen on vahvasti läsnä sekä sosionomin osaamistavoitteissa että traumainformoidussa työotteessa. Toiseksi pidimme ammatillisuuden kannalta olennaisena osa-alueena sosionomien työhyvinvointia ja heidän kykyään huolehtia siitä.

Traumatietoisuuden kasvu koettiin myös voimaantumisen tukemisen näkökulmasta vain positiivisena asiana. Teorialähtöisten luokkiemme perusteella oli löydettävissä monia traumatietoisuuden ammatillisuutta kasvattavia seikkoja kuten valta-aseman parempi tiedostaminen, vuorovaikutuksen laatu ja yksilöllisyyden huomioiminen. Läpäisevänä teemana näyttäytyi turvallisuudentunteen vahvistaminen. Traumatietoisuuden kasvun nähtiin olevan tärkeää etenkin, jotta asiakkaalle ei tehtäisi tahtomatta vahinkoa, mikäli ei tunnisteta asiakkaan tarpeita ja toiveita.

Uudenlaisten tulkintojen mahdollistamisen luokan aineiston perusteella traumatietoisuuden kasvu oli mahdollistanut ammattilaisille uudenlaiset tulkinnat asiakkaiden tilanteista. Tämän kerrottiin näyttäytyneen lisääntyneenä empatiana sekä trauman tunnistamisena asiakkaan historiassa ja haasteissa. Aineistomme perusteella jäi kuitenkin epäselväksi, missä määrin ammattilaisen traumatietoiset huomiot välittyvät ammattilaiselta asiakkaalle yhdessä luotujen uusien tulkintojen muodossa. Haastattelemamme ammattilaiset sivusivat aihetta, mutta konkreettisia esimerkkejä uudenlaisten tulkintojen merkityksistä asiakkaiden voimaantumisen näkökulmasta kuvattiin melko vähän. Voimaantumisen

teorian mukaan uudenlaisten tulkintojen mahdollistuminen asiakkaalle on asiakkaan ja ammattilaisen jaetun ja avoimen yhteistyösuhteen seurausta (Rostila 2001, 40-42). Traumainformoidun työotteen teorian kannalta olennaista on uudelleen tulkita myös asiakkaan elämää rajoittaneet tai hankaloittaneet traumaoireet selviytymiskeinoiksi ja niiden jalostaminen voimavaroiksi (ks. esim. Luttrell 2017).

Havaitsimme, että aineistostamme ei löytynyt voimaantumisen teorian keskiössä olevaan voimavarojen tunnistamiseen liittyen yhtäkään lainausta. Haastateltavat kuvasivat laajasti hyötyjä omalle ammatillisuudelleen, ja etenkin lisää ymmärrystä asiakkaiden haasteita kohtaan oli löytynyt paljon. Ammattilaisen roolina asiakkaan voimaantumisprosessissa on olla sellaisten olosuhteiden mahdollistaja, missä asiakkaalle mahdollistuu parempi tietoisuus omasta toimintavoimastaan (Rostila 2001: 40-42) ja tähän haastateltavamme kuvasivatkin pyrkivänsä tietoisesti. Aineistomme kuvasikin etenkin asiakkaiden voimaantumiseen johtavia välillisiä ilmiöitä ammattilaisen tietoisuuden kasvun seurauksena. Siitä, millainen vaikutus traumatietoisuuden kasvulla on ollut asiakkaiden voimavarojen tunnistamiseen tai niiden huomioimiseen asiakkaan kanssa, aineistomme ei vastannut. Emme kysyneet suoraan voimavarojen tunnistamisesta, vaan puhuimme voimaantumisen tukemisesta yleisesti. Voi olla, että pitkään ammattiaan harjoittaneille sosionomeille voimavarojen tunnistaminen ja sanoittaminen asiakkaalle on niin sisäänrakennettua, ettei sitä huomattu mainita ilman suoraa kysymystä. Toisaalta voi myös olla, etteivät haastattelemamme sosionomit olleet havainneet merkittävää yhteyttä voimavarojen tunnistamisen ja traumatietoisuuden kasvun välillä. Asiaan on voinut vaikuttaa myös traumatietoisuuskoulutuksen sisältö ja tapa, jolla koulutus on suunnannut osallistujien fokusta.

Työhyvinvoinnin näkökulmasta traumatietoisuuden kasvun seurauksilla näyttäisi olevan positiivisia vaikutuksia sekä sijaistraumatisoitumisen että myötätuntuupumuksen ehkäisemisen näkökulmasta. Olennaiseksi nousi tulosten valossa ammattilaisten lisääntynyt kyky nähdä asiakkaiden raskaana pidetyn toiminnan taakse sekä lisääntynyt kyky havainnoida ja tunnistaa omia negatiivisia tunteita ja reaktioita suhteessa asiakkaisiin tai työhön. Aineistomme perusteella työntekijöiden lisääntynyt traumatietoisuus lisäsi kuitenkin työyhteisöissä käytyä keskustelua ja toi lisää tilaa ilmaista negatiivisiakin tunteita sekä kritiikkiä. Aineistomme perusteella vaikutti siltä, että traumatietoisuuden kasvulla on annettavaa etenkin esimiehille alaistensa kohtaamiseen ja työhyvinvoinnin tukemiseen. Toivoimme kysymystemme työhyvinvoinnista ja traumatietoisuuden vaikutuksista työyhteisöön herättävän pohdintaa myös siitä, onko traumatietoisuus vaikuttanut työnte-

kijöiden väliseen henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen. Kuitenkin vastaajat pohtivat työyhteisön vuorovaikutusta lähes pelkästään suhteessa asiakkaisiin. Kukaan vastaajista ei puhunut siitä oliko työntekijöiden keskinäinen vuorovaikutus muuttunut sensitiivisemmäksi, turvallista tilaa huomioivammaksi tai muuten vaikeiden asioiden sanoittamista sallivammaksi. Haastateltavat tunnistivat traumainformoidun työotteen ytimessä olevan ajatuksen siitä, että kuka tahansa voi kantaa traumaa, ja toimivat sen mukaisesti asiakastyössä. Tämän näkökulman näyttäytymistä suhteessa kollegoihin tai kollegoiden keskuudessa ei kuvattu. Traumainformoidussa organisaatiossa pyrkimyksenä on myös työntekijöiden keskinäinen traumasensitiivisyys ja sellaisen vuorovaikutuskulttuurin luominen, joka normalisoi sijaistraumatisoitumisen ja myötätuntouupumuksen kokemuksesta puhumista. On syytä huomioida, että kaksi vastaajista ei ollut koulutuksessa vielä osallistunut sijaistraumatisoitumista käsitteleviin koulutuspäiviin. Saattaa siis olla, että näiden vastaajien näkemykset traumatietoisuuden vaikutuksista työhyvinvoinnille muotoutuvat edelleen koulutuksen edetessä.

Traumainformoidun työotteen teorian mukaan sijaistraumatisoitumisen ja myötätuntouupumuksen ehkäisyn kannalta on olennaista, että organisaatio tunnistaa nämä ilmiöt ja suojelee aktiivisesti työntekijöitään niiden kroonistumisen. Organisaation tulisi tarjota riittävästi mahdollisuuksia tilanteiden ja tunteiden käsittelyyn, ja rohkaista avoimeen keskusteluun työyhteisöissä (Knight 2014: 33). Sitoutumalla tarjoamaan työntekijöilleen traumatietoisuuskoulutusta, Kalliola on tuonut traumanäkökulman merkitykselliseksi myös organisaatiossa. Näin se voi tarjota työntekijöilleen ilmapiirin, joka rohkaisee avoimeen keskusteluun myös traumanäkökulmasta, ja tarjoaa hyvät puitteet kuormittavan kohtaamistyön negatiivisten vaikutusten tunnistamiseen ja ehkäisemiseen.

8.3 Traumainformoidun työotteen elementit sosionomien puheessa

Tutkimme myös, millaisia traumainformoidun työotteen elementtejä haastateltavat kuvasivat. Tämän toivoimme tuottavan Kalliolalle tietoa siitä, nähdäänkö traumatietoisuuden kasvattaminen ja sen tuottama muutos työtavoissa arvokkaana päämääränä organisaatiossa. Toivoimme sen myös tuottavan tietoa siitä, kokivatko traumatietoisuuskoulutusta saaneet sosionomit tietoisuuden lisääntymisen olevan lähinnä henkilökohtainen asia vai sisältyykö heidän tapaansa hahmottaa ilmiötä laajempikin ulottuvuus. Traumainformoituu työotteeseen liittyy aina yhteiskunnallisen ja organisatorisen kehittämisen ajatus. Halusimme tarkastella missä määrin traumatietoisuuden lisääntyminen on tuonut sosionomien käsityksiä kohti traumainformoituja periaatteita riippumatta siitä, käyttivätkö he traumainformoidun työotteen käsitettä.

Traumainformoidun työotteen pohjalta luomamme teoriaperustaiset luokat suuntasivat tarkoituksenmukaisesti analyysiämme. Aineistoltaan laajimmat olivat organisaatio- ja toimintakulttuurin muutoksen, ACE-tietoisuuden ja yhteistyön ja vastavuoroisuuden luokat. Pidämme tässä aineistossa etenkin organisaatio- ja toimintakulttuurin muutosta kuvaavan luokan laajuutta merkittävänä traumainformoidun työotteen kannalta. Vaikuttaisi siltä, että vaikka osallistujat eivät olleet saaneet varsinaista traumainformoidun työotteen koulutusta, traumatietoisuuden kasvu itsessään voi lisätä yhteiskunnan, organisaation ja toimintakulttuurin kriittistä tarkastelua ja muutospainetta kohti traumainformoidumpia tapoja.

Vaikka yleisesti voimme aineistomme perusteella todeta, että traumatietoisuuden kasvu on saanut pohtimaan yhteiskunnallisia rakenteita laajemmin traumanäkökulmaa huomioiden, niin se ei silti juurikaan aineistomme perusteella heijastunut ammattilaisten puheeseen kulttuuristen, historiallisten ja sukupuoleen liittyvien tekijöiden osalta. Kukaan haastateltavista ei suoraan puhunut näistä tekijöistä, tuoden esiin esim. erilaisissa vähemmistöissä elämiseen liittyviä elämäkokemuksen tai traumatisoitumisen erityispiirteitä. Voidaan kuitenkin tulkita, että näitä asioita on välillisesti kuvattu haastateltavien puhuessa mm. ylisukupolvisuudesta, tyttöjen kokeman seksuaalisen hyväksikäytön vaikutusten ymmärtämisestä tai vankilaan joutumisesta yksilön ja lähipiirin traumana. Syynä kulttuuristen, historiallisten ja sukupuoleen liittyvien tekijöiden puuttumiseen aineistossamme voi olla aineistomme yksilökeskeisyys. Nämä seikat yksilön kokemuksessa linkittyvät aina erottamattomasti rakenteisiin ja traumanäkökulmasta usein rakenteelliseen väkivaltaan ja syrjintään. Tällaiset kokemukset ovat olennainen osa niitä kokeneiden henkilöhistoriaa, mutta ilman tällaisen näkökulman erityistä huomioimista asiakkaan kokemukset ja niiden vaikutukset voivat jäädä ammattilaiselta tunnistamatta. Yksilötyössä on huomioitava kaikenlaiset traumaa tuottavat kokemukset, ja niiden tunnistaminen edellyttää kykyä tunnustaa rakenteellisesti syrjittyjen ihmisten erityinen kokemus. Pohdimme missä määrin haastateltavien joukon valikoituminen monimuotoisemmaksi olisi ohjannut haastateltavien omaa huomiota ja sen myötä tuloksiamme. Tuloksiin on varmasti vaikuttanut myös se, ettei kukaan haastateltavistamme sattunut työskentelemään ympäristössä, joka olisi vähemmistö- tai sukupuolierityinen.

Tyhjiksi luokiksi jäivät myös vertaisuus sekä luotettavuus ja avoimuus. Luotettavuuteen ja avoimuuteen SAMSHA yhdistää toimintatapoja kuten johdonmukaisuuden, läpinäkyvyyden rakentamista asiakkaiden, verkostojen ja työyhteisön kanssa (SAMSHA 2014: 11). Näitä asioita haastateltavat kyllä kuvasivat välillisesti puheessaan, mutta kokonai-

suudessaan lainaukset sopivat analyysivaiheessa paremmin muihin luokkiin. Luottamusta ja avoimuutta käsitteinä ei mainittu kertaakaan, mutta tämä ei nähdäksemme tarkoittanut sitä, ettei niiden osalta olennaisia näkökulmia olisi tiedostettu. Vertaisuutta ei mainittu lainkaan käsitteenä, eikä myöskään välillisesti puheen sisällöissä. Aineistomme perusteella ei siis vaikuta siltä, että haastateltavamme yhdistäisivät vertaisuusnäkökulmaa ja traumanäkökulmaa. Aineistossamme korostui asiantuntijanäkökulman pohtiminen suhteessa asiakkaaseen, ei niinkään asiakkaiden traumaan liittyvän kokemustiedon hyödyntäminen toisten asiakkaiden tukemiseksi.

Aineistostamme ei noussut esiin myöskään ammattilaisten oman traumaattisiin kokemuksiin liittyvän kokemustiedon hyödyntäminen. Vain yksi haastateltava viittasi lyhyesti omien traumaattisten kokemusten käsittelyyn kysyttäessä traumakoulutuksen vaikutuksesta itseymmärrykselle. Hänkään ei kuitenkaan ottanut kantaa siihen, onko kokenut näiden kokemusten vaikuttaneen työhönsä. ACE-kokemuksia tunnistettiin koulutuksen seurauksena kattavasti, mutta kukaan haastateltavista ei reflektoinut asiaa omalta henkilökohtaiselta kannaltaan. Emme myöskään suoraan kysyneet aiheesta, tarjosimme vain mahdollisuuden tarttua aiheeseen juuri itseymmärrystä koskevan kysymyksen kautta.

Yleisyyden ja yleistettävyyden luokan aineiston perusteella voidaan todeta, että haastateltavien näkemykset traumojen yleisyydestä sekä tämän tietoisuuden tuottamasta tietoisesta kohtaamisesta olivat yhteneväisiä traumainformoidun työotteen teorian kanssa. Traumainformoidun työotteen keskiössä on ymmärrys siitä, että kuka tahansa voi kantaa traumaa. Kaikki haastateltavat toivat tämän tietoisuuden esille useissa yhteyksissä, ja tiedostivat myös sen, että ihmisen traumataustaa ei tarvitse tietää voidakseen toimia traumainformoidusti. Vaikka traumataustan yleisyys ja mahdollisuus asiakkaiden keskuudessa tiedostettiin hyvin, tiedostamisen ulottaminen koskemaan esim. kollegoja ei noussut esiin aineistossa. Traumainformoidusta näkökulmasta on olennaista luoda sellaisia organisatorisia rakenteita ja käytäntöjä, jotka suojelevat ja kannattelevat myös mahdollisesti traumaa kantavia työntekijöitään (ks. Knight 2014). Tällaiseen traumainformoituun näkökulmaan haastateltavamme eivät ottaneet kantaa. Traumatietoisuuden kerrottiin kuitenkin lisänneen työntekijöiden tietoisuutta työhön liittyvien vaikeiden tunteiden kommunikoinnin ja purkamisen merkityksestä.

SAMSHAn (2014) mukaan ihmisen ei tarvitse olla terapeutti ollakseen terapeutin. Sen mukaan traumasta toipuminen tapahtuu ihmissuhteissa, joissa valta ja päätöksenteko

jaetaan yhteisesti (SAMSHA 2014: 11). Tältä kannalta olennaisia traumainformoidun työotteen elementtejä kuvattiin etenkin turvallisuuden sekä yhteistyön ja vastavuoroisuuden luokissa. Traumainformoidun työotteen mukaisen kohtaamisen voidaan nähdä aineistomme mukaan sisäistyneen jokaisen haastateltavan puheen perusteella. Traumainformoitu organisaatio tunnistaa, että kaikilla työntekijöillä on osansa traumainformoidussa lähestymistavassa, ja siksi työntekijöiden traumatietoisuuden tulee olla tietyllä tasolla. Kaikki haastateltavat puhuivat turvallisuuden tunteen luomisesta, tilanteiden rauhoittamisesta, asiakkaan ehdoilla toimimisesta ja muista traumainformoidun työotteen kannalta olennaisista seikoista. Nämä asiat ovat toki myös sosionomikoulutuksesta ja alalla yleisesti käytettävistä työotteista kuten voimavarakeskeisyydestä tuttuja kohtaamisen elementtejä. Ei siis ole yllättävää, että alalla pitkään olleet ammattitaitoiset sosionomit nostavat ne esiin puhuttaessa asiakastyöstä. Merkittävää on kuitenkin se, kuinka sosionomit ovat traumanäkökulman korostumisen myötä alkaneet kiinnittää entistä enemmän huomiota turvallisuutta tuottavien elementtien priorisoimiseen. Turvallisuuden tunteen ja turvallisen tilan luominen ovat traumainformoidun työotteen ensimmäinen huomioitava elementti (SAMSHA 2014: 11).

SAMSHA (2014) yhdistää traumainformoidun työotteen yhdeksi luokaksi voimaantumisen ja oman äänen ja valinnan tunnistamisen (Empowerment, voice and choice) (SAMSHA 2014: 11). Aineistostamme tähän luokkaan kuuluvat lainaukset käsittelevät lähinnä asiakkaan omien mielipiteiden kuulemista sekä toiminnan mukauttamista sellaiseksi, että asiakas pystyy olemaan paremmin osallinen omassa prosessissaan. Aineistomme perusteella vastaajille oli tärkeää mahdollistaa asiakkaille kokemus siitä, että mitään ei tehdä ilman heidän lupaansa ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Empowerment-teorian näkökulmasta traumatietoisuus oli kasvattanut vastaajien kykyä lisätä asiakkaiden mahdollisuuksia käyttää omaa valtaansa. Traumainformoidun työotteen näkökulmasta olennaista on tunnistaa traumatisoituneiden asiakkaiden taipumus kokea voimattomuutta vallankäytön suhteen, ja asiakkaiden omien voimavarojen ja resilienssin tunnistaminen sekä toivon luominen asiakkaan prosessia ja toipumisvoimaa kohtaan. Haastattelumme perusteella asiakkaiden oman vallankäytön lisäämiseen siis oli kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota. Kuten edellä kuitenkin totesimme, voimavarojen tai resilienssitekijöiden tunnistamisesta tai niiden sanoittamisesta asiakkaille aineistomme ei tarjonnut näkökulmia. On kuitenkin myös voimavarojen tunnistamisen näkökulmasta varmasti hyödyllistä, että ammattilaisten tulkinnat asiakkaiden tilanteista ovat jäsentyneet uudelleen, jolloin asiakkaiden todellisia tarpeita osataan asettaa uudella tavalla etusijalle.

Aineistomme perusteella on ilmeistä, että traumatietoisuuden kasvattaminen lisäkoulutuksella on tuottanut monenlaista hyötyä sekä osallistujille että heidän työyhteisöilleen. Lisääntynyt traumatietoisuus on tuonut kaikkien vastaajien tulkintoja traumatisoitumisesta sekä traumatisoitumisen kohtaamisen tavoista lähemmäs traumainformoitua työtettä. Haastateltavien kuvaama ammatillinen toiminta on traumainformoidun työotteen kaltaista, mutta pysyttelee kuitenkin lähempänä traumatietoisuutta suhteessa yksilötyöhön ja asiakkaisiin. Haastateltavat olivat aineistomme perusteella sisäistäneet hyvin traumainformoidun kohtaamisen periaatteet. Yhteiskunta- ja rakenteellisista näkökulmista puhuttiin jonkin verran. Traumatietoisuuden lisääminen lisäkoulutuksen avulla ei siis välttämättä vielä tuota traumainformoitua työtettä, mutta antaa selvästi erinomaiset valmiudet omaksua traumainformoidulle työotteelle ominainen kokonaisvaltainen yhteiskuntaan, organisaatioon, yhteisöihin ja yksilöihin ulottuva orientaatio. Aineistomme perusteella haastattelemissamme sosionomeilla on hallussaan jo valtaosa siitä ymmärryksestä, mitä traumainformoituun työotteeseen sisältyy.

Tulkintamme mukaan teoriaperustamme sosionomin ammattiosaamisesta, voimaantumisen teoriasta ja käytännöistä sekä traumainformoidusta työotteesta sisältävät paljon yhteneväisyyksiä. Halusimme tutkia sosionomien omia näkemyksiä traumatyöosaamisen vaikutuksista heidän työlleen etsien traumainformoidun työn elementtejä, sillä olemme tulevien tutkimustulostemme viittaavaan teorian mukaisesti siihen, että sosionomien osaamisesta ja ymmärryksestä on löydettävissä paljon edellytyksiä traumainformoidun työn tekemiselle. Halusimme selvittää, tukevatko tuloksemme ajatustamme siitä, että laajempi traumatietoisuus voisi olla sosionomien osaamisen ”puuttuva palanen”, sillä traumatietoisuus ei ole nykyisestä osaamisesta erillinen saareke, vaan sen kasvu tukisi ja täydentäisi jo olemassa olevaa osaamista tuoden asiakastyöhön lisää syvyyttä. Uskoimme traumainformoidulla työotteella ja yleisesti traumatietoisuuden lisääntymisellä olevan lisäarvoa sosiaalialan työlle Suomessa. Näin ollen oletimme tietysti, että tutkimuksemme tulokset tukisivat uskomustamme. Näkemyksemme mukaan ennakkoletuksemme osuivat pääosin oikeaan ja aineistomme tuki sekä aiempaa teoriaa että omia uskomuksiamme.

9 Pohdinta

9.1 Tutkimuksen sisältö ja tutkimuksen heikkoudet

Traumainformoidussa työotteessa on keskeistä tiedostaa ja tunnistaa kulttuurisia, historiallisia ja sukupuoleen liittyviä haasteita yksilöiden ja yhteisöjen elämässä ja traumatisoitumisen taustalla. Tämän tutkimuksen aineistossa näitä seikkoja pohdittiin vähän. Pohdimme, onko tämänkin näkökulman vähäinen näyttäytyminen seurausta siitä, että sosionomit eivät tulleet ajatelleiksi traumatisoitumisen ja muiden yksilön ominaisuuksien tai asemien yhteyttä. Sosionomin perusosaamiseen kuuluu kyky laajasti hahmottaa asiakkaidensa tilanteeseen vaikuttavia seikkoja, eikä ole syytä olettaa, etteivätkö haastateltavamme näin toimisi. On kuitenkin kiinnostavaa pohtia, miksei leikkauspinta asiakkaan yhteiskunnallisen aseman kanssa näyttäytynyt haastateltavien puheessa suhteessa traumatisoitumiseen ilmiönä. Mikään haastattelumme kysymys ei koskenut tätä leikkauspintaa, ja olisimme varmasti saaneet tähänkin näkökulmaan paljon aineistoa, mikäli olisimme suoraan herätelleet vastaajat pohtimaan asiaa tästä näkökulmasta.

Pohdimme samaa suhteessa aineistomme vähäisyyteen voimavarojen tunnistamisen osalta sekä luotettavuuden ja avoimuuden käsitteiden puuttumisen osalta. Ovatko nämä näkökulmat vain niin sisäänrakennettuja sosionomien ammattitaitoon, ettei niitä tule kysymättä edes nostettua pohdinnan kohteeksi? Voi kuitenkin myös olla, että traumatietoisuus on koulutuksen seurauksena suuntautunut tiettyihin näkökulmiin enemmän kuin toisiin, jolloin nämä näkökulmat tulevat luonnollisemmin esiin myös haastattelutilanteessa, toisten jäädessä vähemmälle huomiolle. Huomionarvoista on toki myös se, että kahdella haastateltavista lisäkoulutus oli vielä käynnissä. Haastateltavien näkökulmat saattavat siis edelleen muuttua ja syventyä.

Teemahaastattelurunkomme oli luonnollisesti osin keskustelua ohjaava ja rajaava, eikä noin tunnin mittaisen haastattelun aikana ehditty tarkastelemaan asiaa jokaisesta mahdollisesta näkökulmasta. Kuitenkin pyrimme jo teemahaastattelun kysymyksiä suunnitellessamme siihen, etteivät ne liiaksi ohjaisikaan haastateltavia tiettyjen näkökulmien pariin. Halusimme saada mahdollisimman luonnollisen kuvan siitä, millaisiin näkökulmiin haastateltavien oma huomio oli suuntautunut traumatietoisuuden kasvun myötä.

Aineistossa korostui vahvasti asiantuntija-asiakassuhteen reflektointi, vaikka tiedostettiin hyvin tuon asetelman tasa-arvoistamisen merkitys traumanäkökulmasta. Aineistomme oli keskittynyt vahvasti haasteiden tunnistamiseen ja toimenpiteiden tekemiseen

vastaamaan paremmin haasteisiin. Vertaisuuden näkökulma ei kuitenkaan vaikuttanut sisältyneen haastateltavien muutoin laajaan käsitykseen traumasta ilmiönä ja sen tiedostamisen vaikutuksista työlle. SAMSHAN (2014) mukaan tämä on traumainformoidun työotteen elementti siksi, että vertaisuuden kokemusten tarjoaminen asiakkaille mahdollistaa jaetun turvallisuuden ja toivon kokemukset (SAMSHA 2014: 11). Olisi kiinnostavaa nähdä, miten vertaisuutta työkaluna ja toimintamuotona voitaisiin tuoda traumatietoiseen sosiaalialan työhön. Vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus ovat saamassa enenevässä määrin jalansijaa etenkin päihde- ja mielenterveystyön kentillä, ja niistä on huomattu olevan huomattavaa lisähyötyä ammattilaisnäkökulman rinnalla. Millaisia voisivat olla vertaisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käyttämisen tavat ja hyödyt traumatisoituneiden asiakkaiden tukemisessa sosiaalialalla? Vertaisuutta ja kokemusasiantuntijuutta hyödynnetään jossain määrin jo ainakin lähisuhdeväkivaltatyössä, jossa traumatisoituminen on ilmiönä keskeinen.

Sosiaalialalla käytettyjen käsitteiden ja menetelmien sisällöt usein sivuavat toisiaan ja ovat osittain päällekkäisiä. Aineistosta ei olekaan käytettävissämme olevilla analyysimenetelmillä löydettävissä selkeästi toisistaan eriteltäviä elementtejä. Traumainformoidun työotteen, voimaantumiskäsitteen ja voimavarakeskeisen työotteen sisällöt ovat samansuuntaisia, ja tutkimuksemme tulokset tukevat vahvasti aiemman tutkimuksen perusteella tekemäämme ennako-oletusta siitä, että traumanäkökulma täydentää merkittävältä osin sosiaalialalla jo nyt laajasti tehtävää asiakkaiden voimaantumiseen tähtäävää työtä.

Tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti tutkimuksen tuloksia ei tule yleistää kriittittä. Käytetyt menetelmät on selostettava tarkasti, ja kaikki havainnot otettava tutkintaan ilman, että niitä muokattaisiin tulosta väärentävästi. Samoin tutkimuksessa esiintyvät puutteet on nostettava esiin (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 1997:26). Tutkimme ilmiötä, jonka tutkimuskenttä Suomessa on vielä kohtuullisen suppea, eikä meillä juurikaan ollut vastaavaa aiempaa tutkimusta mihin verrata tuloksiamme. Pyrimme myös toteuttamaan melko laajan tutkimuksen pienillä resursseilla. Näiden seikkojen vuoksi johtopäätöksiä ja tulkintoja aineistosta oli tehtävä erityistä harkintaa käyttäen. Tapamme luokitella ja jäsentää aineistoamme ohjautui tavastamme hyödyntää teoriaperustaamme sekä oman huomiokykymme suuntaamista valinnoista. Kuten laadulliselle tutkimukselle yleisestikin on ominaista, myös meidän aineistomme olisi todennäköisesti laajemmin tai eri menetelmin tarkasteltuna näyttäytynyt erilaisena ja paljastanut erilaisia seikkoja.

9.2 Traumatietoisuuden ja traumainformoidun työtteen puolesta

Sosionomin osaaminen antaa teoriassa paljon valmiuksia aktiiviseen toimijuuteen traumainformoitujen organisaatiomallien suunnittelijoina ja kehittäjinä. On yleisesti tiedossa, että sosiaalialan asiakkailta on usein menneisyydessään yksi tai usein useampiakin ACE-kokemuksia. Traumatutkimus on osoittanut lapsuusajan traumatisoitumisen vaikutusten moninaisuuden sekä laajuuden yksilön toimintakyvyn kannalta. Näiden tutkimusten valossa ajattelemme, että traumainformoitujen työtapojen kehittäminen ja käyttöönotto organisatorisella tasolla on myös Suomessa enemmän kuin perusteltua. Uskomme sosionomien omaavan paljonkin sellaista osaamista, jonka voisi valjastaa traumainformoidun työn kehittämiseen. Tutkimuksemme tulokset tukevat tätä kaikilta osin. Etenkin traumatietoisuuskoulutuksen myötä sosionomit näyttäisivät saavan valjastettua olemassa olevan monipuolisen osaamisensa omasta näkökulmastaan tarkoituksenmukaisemmin käyttöön.

Pohdimme, onko sosionomien koulutuksen ja työelämän kautta saama tietoisuus traumasta ilmiönä tai traumainformoidun työtteen olemassaolosta nykyisellään riittävää, jotta tällaiselle kehittämistyölle osattaisiin nähdä tarvetta. Mikrotasolla sosiaalialan ammattilaiset voivat harjoittaa traumainformoidun kohtaamisen periaatteita myötätunton, kunnioittavalla kohtaamisella ja kuuntelulla, mutta organisaatiotason muutosten mahdollistuminen edellyttää paradigmasiirtymää organisaation kulttuurissa ja toiminnassa (Levenson 2017: 107). Sosiaalialan ammattilaisten kompetenssit valmistavat tällaiseen kohtaamiseen, vaikka varsinaista traumainformoitua työtettä ei käytettäisikään, mutta uskoaksemme asiakkaan ja toisaalta myös ammattilaisten kannalta nimenomaan traumainformoitu organisaatio ja ammattilaisten traumanäkökulman tietoinen huomiointi takaavat parhaiten turvallisuuden ja luottamuksen ilmapiirin syntymisen.

”Niin sillä lailla aattelen että ihan päiväkodin työntekijöistä lähtien, en tiedä kuinka paljon heille traumatietousuutta opetetaan, mut se et se läpäisis jotenki kaikki sosiaalialan tasot ja työtehtävät jollain tasolla, niin mä uskon et sielt saatais napattua ihmisiä kiinni ja ottaa heist koppi ennen ku se koko elämä sit kriisiytyy sen takia et siel on taustalla joku käsittelemätön trauma.” H1

Traumanäkökulma vaikuttaisi saavan hiljalleen sijaa sosiaalialan ja yhteiskunnan valtavirtakeskustelussa. Aineistomme perusteella sosionomikoulutus ei ainakaan vuosikymmen sitten ollut erityisen traumaorientoitunutta. Kuitenkin vaikuttaisi siltä, että tilanne on muuttunut, ja muuttumassa. Hiljattain on julkaistu enenevässä määrin opinnäytetöitä, jotka sivuavat tai käsittelevät traumanäkökulmaa sosiaalialalla, ja Metropolia on sisällyttämässä päivitettyyn opetussuunnitelmaansa pakollisen trauma-, kriisi- ja väkivaltatyötä

käsittävän kurssin. Kurssin tavoitteeksi nimetään opiskelijan kyky tarkastella väkivaltaa yksilöllisenä, yhteisöllisenä ja yhteiskunnallisena ilmiönä, sekä kyky tarkastella traumoja ja kriisejä yksilön elämänkulussa, tunnistaa kaltoinkohtelun ja lähisuhdeväkivallan riskit. Kurssin myötä opiskelija saa valmiuksia väkivallan puheeksi ottamiseen ja traumatietoiseen työtoteeseen, ja osaa ohjata asiakkaita trauma-, kriisi- ja väkivaltatyön palveluiden piiriin. (Metropolia 2021.)

Merkittävä sosionomin työn ulottuvuus on myös ammattilaisen ja häntä ympäröivän työyhteisön kyky huolehtia työhyvinvoinnin ja -turvallisuuden varmistamisesta ja kehittämisestä. Työhyvinvointi vaikuttaa yksilön suorituskykyyn, sairauskuluihin, työllistymiseen, ura- ja palkkakehitykseen ja näin myös yleisesti elintasoon ja elämänlaatuun. Lisäämällä työhyvinvointia vaikutetaan mm. voimavaroihin, motivaatioon ja sitoutumiseen. Haastavat asiakastilanteet, resurssipula ja suuret asiakasmäärät voivat aiheuttaa stressiä, ja sosiaalialalla on tiedostettava myös alttius myötätuntouupumukselle ja sijaistraumatisoitumiselle. Traumainformoitu lähestymistapa ottaa huomioon ja antaa tilaa myös työntekijöiden traumataustoille ja työssä koettujen tai kuultujen traumaattisten asioiden käsittelylle. Traumainformoidun työtöteen käyttäminen voisi ehkä merkittävästi vähentää myös sosiaalialan ammattilaisten sijaistraumatisoitumista ja myötätuntouupumusta. Traumatietoisuuden yleinen lisääntyminen lisää tietoisuutta myös ammattilaisen oman menneisyyden vaikutuksista tämän toimintaan, ajatuksiin ja reaktioihin. Itseään syvästi ymmärtävä ja reaktioitaan tunnistava ja hyväksyvä ammattilainen on varmasti taipuvaisempi hakemaan ja vastaanottamaan apua tarvitessaan sitä, ja traumainformoitu organisaatio on sitä varautunut tarjoamaan. Monella sosiaalialan ammattilaisella on menneisytydessään omakohtaisia traumaattisia kokemuksia, joiden katsotaan voivan olla hyödyksi auttamistyössä myötätunnon ja ymmärryksen muodossa (Matikka 2017). Väitämme kuitenkin, että edellytyksenä omien traumaattisten kokemusten käyttämiseen hyödyksi sosiaalialan työssä, traumaa kantavilla ammattilaisilla tulisi olla riittävä ymmärrys ja hyväksyntä omaa traumaansa sekä sen ilmenemistapoja kohtaan. Myös traumatisoituneiden ihmisten kanssa työskentelevä ammattilainen tarvitsee usein ammattiapua omien traumojensa läpikäymiseen.

Pidämme sosionomin osaamissisältöjä kattavina, mutta emme voi olla pohtimatta sitä, jääkö niiden sisältö joiltain osin liian tulkinnanvaraiseksi. Mielestämme monet osaamissisällöissä eli kompetensseissa luetellut osaavan sosionomin ominaisuudet ovat linjassa traumainformoidussa työssä tarvittavien ominaisuuksien kanssa ja pyrkimys on tukea asiakkaiden voimaantumista. Ilman suoranaista traumanäkökulman integroimista

kompetensseihin pohdimme kuitenkin, voiko jokin osaamisen ulottuvuus jäädä käytännön työssä tavoittamatta. Voiko olla vaarana, että sosionomi työskentelee asiakkaan kanssa nimenomaan trauman vaikutusten parissa ymmärtämättä sitä? Väitämme, että tarkoituksenmukaista työtä traumataustan aiheuttamien käytännön haasteiden vähentämiseksi voi tehokkaimmin tehdä riittävän traumatietoisuuden turvin. Traumatietoisuuden myötä asiakkaan kuvaamat haasteet tai oireet tulevat paremmin ymmärrettäviksi ja asiakasta voidaan tukea niiden tunnistamiseen, hyväksymiseen ja mielekkäämmän arjen rakentamiseen.

"Tosi usein tuntuu siltä, että traumat jää sinne pimentoon, ei osata kysyä niistä, ei osata tunnistaa niitä. Sit ne menee ADHD:n tai ADD:n tai hankalan luonteen piikkiin et ihminen ei pystykään toimimaan täs mejän systeemissä niin kuin toivottais. Ja sit saattaa tulla vast ku ihminen on kolmekymppinen, et aa et sul on tämmönen varhaises vuorovaikutukses syntyny vakava trauma, et voisko täl olla jotain tekemist sen kanssa, et tää elämä on näin hankalaa." H1

Lähteet

Arene ry 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä 2017. Luettavissa osoitteessa: <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?_t=1526901428> Luettu 30.09.2020.

Autio, Elina & Nieminen, Mervi 2010. Näkemyksiä sosionomin (AMK) koulutuksesta ja työstä. Opinnäytetyö Seinäjoen Ammattikorkeakoulu. Luettavissa osoitteessa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22714/autio_elina.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 30.09.2020.

Auvinen, Julia & Kiiskinen, Mikko & Penttilä, Heini 2016. Sosionomi (AMK) päihde- ja mielenterveystyön osaajana - Selvitys sosionomin (AMK) työtehtävistä sekä osaamisesta päihde- ja mielenterveystyön työkentillä Etelä-Karjalan alueella. Opinnäytetyö. Saimaan ammattikorkeakoulu. Luettavissa osoitteessa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/115889/Auvinen_Julia%20Kiiskinen_Mikko%20Penttila_Heini.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 30.09.2020.

Brown, Stephen & Baker, Courtney & Wilcox, Patricia 2011. Risking Connection Trauma Training: A Pathway Toward Trauma-Informed Care in Child Congregate Care Settings. Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy 2012, Vol. 4, No. 5, 507–515, 2011. American Psychological Association. Luettavissa osoitteessa: <<https://traumaticstressinstitute.org/wp-content/uploads/2012/06/Brown-Baker-Wilcox-2011.pdf>> Luettu 29.09.2020.

Eteläpelto, Anneli & Heiskanen, Tuula & Collin, Kaija. Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys 2011. Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa. Anneli Eteläpelto, Tuula Heiskanen, & Kaija Collin (toim.): Vantaa: Hansaprint Oy. 9-14.

Felitti, Vincent & Anda, Robert & Nordenberg, Dale & Williamson, David & Spitz, Alison & Edwards, Valerie & Koss, Mary & Marks, James 1998. Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults - The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. American Journal of Preventive Medicine. Volume 14, Issue 4, 1998. Luettavissa osoitteessa: <[https://www.ajpmonline.org/article/S0749-3797\(98\)00017-8/fulltext](https://www.ajpmonline.org/article/S0749-3797(98)00017-8/fulltext)> Luettu 29.09.2020.

Hedman, Aster 2020. Traumainformoitu orientaatio seurakunnan auttamistyössä - Opas kirkon kasvatus- ja auttamistyössä toimiville ammattilaisille. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Luettavissa osoitteessa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/345157/Aster_Hedman_Traumainformoitu_orientaatio.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Helminen, Jari & Juujärvi, Soile & Koivisto, Markku & Rinne, Päivi & Rusi, Meeri 2020. Sosionomin (AMK) osaamisen arviointi asiakasturvallisuuden näkökulmasta. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto ja Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki 2020. Luettu 24.3.2021. https://www.researchgate.net/publication/340933273_SOSIONOMIN_AMK_OSAAMISEN_ARVIOINTI_ASIKASTURVALLISUUDEN_NAKOKULMASTA

Hokkanen, L. 2009. Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Mäntysaari ym. Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus. 315 - 337. Luettavissa osoitteessa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61787/Hokkanen_ActaE%20145pdfA.pdf?se> Luettu 27.11.2020.

Honkaniemi-Piiroinen, Anniina 2020. ”Nostan asiakkaan äänen kuuluviin, kun hän ei itse enää jaksa” - Sosionomien (AMK) näkemyksiä osaamisestaan moniammatillisesta yhteistyöstä päihde- ja mielenterveysasiakkaiden parissa. Opinnäytetyö. Vaasan Ammattikorkeakoulu. Luettavissa osoitteessa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/334620/honkaniemipiironen_opinn%c3%a4ytety%c3%b6.pdf?sequence=2&isAllowed=y> Luettu 30.09.2020.

Järvenpää, Aliisa 2019. Mikä ihmeen sosionomi? Etelä-Pohjanmaan ja Pohjamaan alueella työskentelevien sosionomien (AMK) ammattityön sisältö ja menetelmäosaaminen. Opinnäytetyö. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu. Luettavissa osoitteessa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/167946/Aliisa_J%C3%A4rvenp%C3%A4%C3%A4.pdf?sequence=2&isAllowed=y> Luettu 30.09.2020.

Kalliola-konserni 2020. <<https://kalliola.fi/>> Luettu 15.11.2020

Kuronen, Marjo 2004. Valtaistumista vai voimavaraistumista – feministisiä näkökulmia empowermentiin sosiaalityön käsitteenä ja käytäntönä. Teoksessa Marjo Kuronen & Riitta Granfelt, & Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 277–296.

Kyngäs, Helvi & Elo, Satu & Pölkki, Tarja & Kääriäinen, Maria & Kanste, Outi 2011. Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. Julkaisussa Hoitotiede 2011, 23 (2), 138–148. Luettavissa osoitteessa: <https://www.researchgate.net/publication/261723764_Sisallanalyysi_suomalaisessa_hoitotieteellisessa_tutkimuksessa> Luettu 12.03.2021.

Leikola, Anssi 2014. Katkennus Totuus – traumatutkielma. Espoo: PROMETHEUS kustannus Oy.

Levenson, Jill 2017. Traumainformed Social Work Practice. National Association on Social Workers 2017, 105- 113. Luettavissa osoitteessa: <<https://academic.oup.com/sw/article-pdf/doi/10.1093/sw/swx001/11036796/swx001.pdf>> Luettu 29.09.2020.

Linner Matikka, Johanna 2020. Rakenteet pahoinvoinnin tuottajina ja haastajina. Kati Sarvela & Elisa Auvinen (toim.): Yhteinen Kieli - traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen. Helsinki: Basam Books oy. 64-73.

Luttrell, C. , Quiroz, S., Scrutton, C. & Bird, K. 2009. Understanding and Operationalising Empowerment. ODI Working Paper 308. Luettavissa osoitteessa: <<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/5500.pdf>> Luettu 27.11.2020.

Matikka, Johanna 2017. Kokemuksia väkivallasta - Sosiaalityöntekijöiksi opiskelevien henkilökohtaisten väkivaltakokemusten merkitys alan valintaan. Sosiaalityön pro gradu

-tutkielma. Tampereen yliopisto. Luettavissa osoitteessa: <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102249/gradu07405.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Luettu 29.09.2020.

Matkalla traumainformoiduksi ammattilaiseksi – trauma ja dissosiaatioseminaari 2020. Luettavissa osoitteessa: <<https://www.taitotalo.fi/koulutus/sosiaali-ja-terveys-ala/2061/trauma-ja-dissosiaatioseminaari>> Luettu 29.09.2020.

Mersky, Joshua & Topitzes, James & Britz, Linda 2018. Promoting Evidence-Based, Trauma-Informed Social Work Practice. Luettu osoitteessa: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10437797.2019.1627261?casa_token=BIZTmQtnpz-cAAAAA%3AdqLiBHSeX7eX7yWFrCC-ouRQSFfOarWz5gCvhDfdh8ciDVs-BMLdVfSsZBDefFMkpnrufScvG75oXw> (Metropolian lisenssi). Luettu 29.09.2020.

Metropolia 2021. Opetussuunnitelma. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Luettavissa osoitteessa: <<https://opinto-opas.metropolia.fi/fi/88095/fi/70322/SXH22K2/2330/year/2021>> Luettu 28.3.2021>.

Pietilä-Litendahl, Piritta 2014. Kasvatus, toimijuus ja voimaantumisen. Kasvatusantropologinen tutkimus andalusialaisten naisten arjesta. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Lapin yliopisto. Luettavissa osoitteessa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61672/Piritta_Pietil%C3%A4-Litendahl_ActaE_157pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y> Luettu 24.3.2021.

Rostila, Ilmari 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö - Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47920/3/SoPhi61_978-951-39-6498-6.pdf> Luettu 30.11.2020.

Rouhiainen-Valo, Tuula & Rantanen, Teemu & Hovi-Pulsa, Raija & Tietäväinen, Sirpa 2010. Kompetenssit sosionomien (AMK ja ylempi AMK) ydinosaamisen avaajina. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.) : Sosionomin ammatti ja työ 2010 - 2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 3/2010. Luettavissa osoitteessa: <http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_3_2010.pdf> Luettu 29.09.2020.

SAMHSA's Trauma and Justice Strategic Initiative 2014. SAMHSA's Concept of Trauma and Guidance for a Trauma-Informed Approach. Luettavissa osoitteessa: <https://ncsacw.samhsa.gov/userfiles/files/SAMHSA_Trauma.pdf> Luettu 29.09.2020.

SAMSHA 2014. TIP 57. A Treatment Improvement Protocol. Trauma-Informed Care in Behavioral Health Services. Luettavissa osoitteessa: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK207201/pdf/Bookshelf_NBK207201.pdf> Luettu 31.2.2021.

Sarvela, Kati & Pelkonen, Anne 2020. ACE ja polyvagaaliteoria. Kati Sarvela & Elisa Auvinen (toim.): Yhteinen Kieli - traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen. Helsinki: Basam Books oy. 97-123.

Sarvela, Kati 2020. Hyviä tapoja omaksumassa - malleja maailmalta. Kati Sarvela & Elisa Auvinen (toim.): Yhteinen Kieli - traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen. Helsinki: Basam Books oy. 47-55.

Sarvela, Kati 2020. Traumainformoidun hoivan taustaa. Kati Sarvela & Elisa Auvinen (toim.): Yhteinen Kieli - traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen. Helsinki: Basam Books oy. 13-21.

Szymanski, Kate & Sapanski, Linda & Conway, Francine 2011. Trauma and ADHD - Association or Diagnostic Confusion? A Clinical Perspective. Journal of Infant, Child, and Adolescent Psychotherapy, 10:1, 51-59. Luettavissa osoitteessa: <<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/15289168.2011.575704?needAccess=true>>. Luettu 27.11.2020

Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Luettavissa osoitteessa: <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf> Luettu 29.09.2020.

TraumaSummit-Suomi 2021. <<https://www.traumasummitfinland.fi/#info>> Luettu 30.3.2021

Traumaterapiakeskus 2020. Toimintamuodot ja palvelut. Luettavissa osoitteessa: <<https://www.traumaterapiakeskus.com/4>> Luettu 04.12.2020

Van der Hart, Onno & Nijenhuis, Ellert & Steele, Kathy 2006. Vainottu Mieli - Rakenteellinen dissosiaatio ja kroonisen traumatisoitumisen hoitaminen. Helsinki: Traumaterapiakeskus.

Tiedote

Hei!

Otamme yhteyttä sinuun, traumatietoisuudesta täydennyskoulutusta saaneeseen sosionomiin, koska kaipaamme kokemustasi ja näkemystäsi!

Olemme Metropolian sosionomiopiskelijoita, ja teemme Kalliolalle opinnäytetyötä, jossa kartoitamme traumatietoisuuden kasvun merkitystä sosionomien ammatillisuudelle. Tavoitteenamme on tutkia myös sitä, millaisia traumainformoidun työotteen elementtejä asiasta täydennyskoulutusta saaneet sosionomit puheessaan tuottavat.

Etsimme kaikenlaisissa tehtävissä työskenteleviä sosionomeja, koska toivomme kuulevamme mahdollisimman monipuolisesti erilaisia näkökulmia.

Keräämme aineistomme haastattelemalla, ja toteutamme yksilöhaastattelut osallistujien toiveiden tai tarpeiden mukaan joko kasvotusten esim. työpaikallasi tai verkon välityksellä (Teams tai vastaava). Arvioimme haastattelun kestävän puolesta tunnista tuntiin. Toiveenamme on aloittaa haastattelujen järjestäminen nyt alkuvuodesta heti, kun haastateltavia ilmoittautuu mukaan, ja toivomme saavamme aineiston herättyä maaliskuuhun mennessä.

Kaikki haastatteluista syntyvä materiaali käsitellään luottamuksellisesti ja tuhoamme aineiston, kun työmme on valmis. Pyrimme myös anonymisoimaan aineiston niin, ettei ulkopuolinen lukija voi tunnistaa vastaajia. Poistamme kaikki henkilökohtaiset tiedot, tarkkojen työpaikkojen tiedot ja vastaavat. Huomautamme kuitenkin, ettemme voi taata täyttä anonymiteettia työyhteisönne sisällä, koska asiaa tuntevat saattavat tunnistaa vastaajia eri tavalla. Haastatteluissa emme kuitenkaan kysy sellaisia kysymyksiä, jotka käsittelevät vastaajien yksityiselämää.

Mikäli sinulla on halukkuutta osallistua tutkimukseemme, toivomme että vastaat meille pian! Kerro vastausviestissäsi lyhyesti itsestäsi: missä työskentelet, mikä on asiakasryhmäsi, työuran pituus Kalliolassa sekä kokonaisuudessaan sosionomina.

Kiitos!

Sosionomiopiskelijat Kalle Aaltonen ja Sofia Kotoulias

Opinnäytetyön teemahaastattelurunko

- 1. Sosionomien kokemuksia sosionomikoulutuksen heille tuottamasta traumatietoisuudesta.**
 - Millainen mielikuva jäi traumatisoitumisen käsittelystä sosionomikoulutuksessa?
 - Käsiteltiinkö traumatisoitumista sosionomikoulutuksen aikana jossain muodossa/yhteydessä?
 - Kuinka sosionomikoulutus on palvellut traumatietoisuutta, onko koulussa opitut asiat olleet hyödyksi työelämässä?
 - Onko traumatietoisuus jäänyt puuttelliseksi, olisiko kaivannut lisää tietoa koulussa?
 - Kuinka sosionomikoulutus on palvellut työelämän tarpeita?

- 2. Täydennyskoulutukseen osallistumisen koettuja vaikutuksia traumatietoisuuteen.**
 - Mitkä olivat suurimpia oivalluksia koulutuksen aikana/seurauksena?
 - Onko koulutuksessa opitut asiat tulleet täysin uusina itselle?
 - Miltä osin koulutuksen sisällöt olivat ilmenneet sosionomikoulutuksessa?
 - Mitä hyötyjä tai haittoja traumatietoisuuden kasvamisella nähdään olevan?
 - Onko traumatietoisuus vaikuttanut oman työn laatuun?
 - Onko saatu uusia menetelmiä traumatisoituneiden kohtaamiseen?

- 3. Sosionomien näkemyksiä traumatietoisuuden hyödyistä asiakkaiden voimaantumisen tukemisen näkökulmasta.**
 - Koetaanko lisääntyneen traumatietoisuuden vaikuttaneen asiakaskohtaamisiin?
 - Onko traumatietoisuuden kasvu vaikuttanut asiakkaisiin suhtautumiseen tai heidän tilanteidensa tulkintaan?
 - Millaisia hyötyjä koet saaneesi traumatietoisuuden lisääntymisestä asiakkaiden voimaantumisen näkökulmasta?
 - Koetaanko traumatietoisuuden lisääntymisen vaikuttaneen työtapojen valintoihin?
 - Onko traumatietoisuus antanut uusia näkökulmia tasa-arvoisen vuorovaikutustilanteen rakentamiseen?

- 4. Sosionomien näkemyksiä traumatietoisuuden lisääntymisen hyödyistä työhyvinvoinnin kannalta.**
 - Onko traumatietoisuus vaikuttanut tapaan reflektoida asiakastilanteita?
 - Onko traumatietoisuus vaikuttanut suhtautumiseen työhön / alaan?
 - Onko traumatietoisuus vaikuttanut vaikuttanut työyhteisön keskinäiseen vuorovaikutukseen/toimintatapoihin?
 - Onko traumatietoisuus vaikuttanut työmotivaatioon tai työssä jaksamiseen?
 - Koetaanko, että traumatietoisuuden lisääntymisellä on ollut vaikutusta itseymmärrykselle?

Lopuksi: Ajatuksia laajemman traumatietoisuuden merkityksistä sosiaalialalla. Mikäli traumatietoisuus olisi laajempaa, mitä tarjottavaa sillä olisi sosiaalialalle?

Esimerkki analyysirungosta

